

1996ko uztailak 7 - 1.585 zenbakia - 280 pezeta (BEZ barne) / 14 libera

ARGIA

INFORMATIKA

Interneteko itsasoan
uskal Herriaren bila

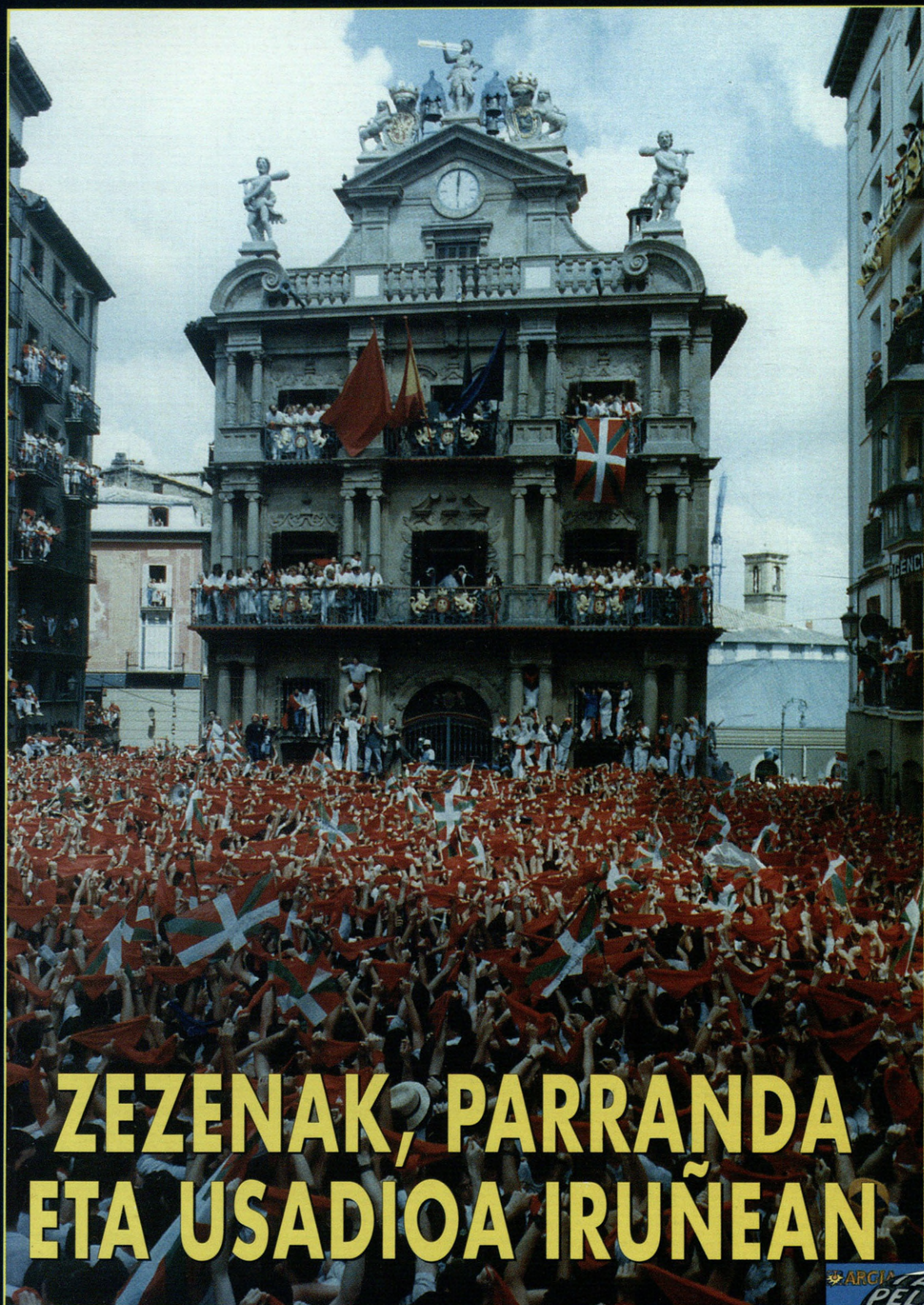
GALIZIA

Alderdi berria
sortzekotan da
zentro-eskuina

ALAN STIVELL

«Gehienen bidearen
kontra, nirea
modernotik
adiziorakoa izan da»

ZEZENAK, PARRANDA ETA USADIOA IRUÑEAN

ETA-REN ZAZPI EGUNeko SU-ETENAREN KRONIKA

TXURA BAINO GEHIAGO..

ANTZA

Maisuen Eskutik
soluzio grafikoak

6. Politika kronika. LUTXI FOURCADE.
8. ETak eskainitako astebeteko su-etenaren kronika. Astebete enbido eta pasoa. MIKEL JAUREGI.
12. Alderdi berria sortzekotan da Galiziako zentro-eskuina. XABIER ARANBURU
14. Fagorrek kontratu garrantzitsuak lortu ditu eta Dassaulten birmoldaketaren beldur dira. XABIER ARANBURU.
17. Euskal Herriari buruzko erreferentziak bilatu ditugu Internet sarean barrena. ARANTXA ERASUN.
20. EAEko batzordeak beste egitura eta partaideekin hasiko du aro berria. AITOR AZKONOBETA.
22. Kiko Caballero Euskal Pilota Federazioko lehendakariarekin elkarriketa. MARTIN AGIRRE.
27. Sanferminak 96 BEREZIA. Zezenak, parranda eta usadioa Iruñean. PATXI LARRION, ROLDAN JIMENO, KIKE DIEZ DE ULTZURRUN eta ARRITXU ZELAIA.
44. Kultura kronika. LOREA AGIRRE.
47. Alan Stivell: «Gehien bidearen kontra, nirea modernotik tradizioakoa izan da». JULEN ARRIOLA
50. Datorren asteen hasiko dira Lekeitio eta Zarautzko Kale-Antzerki Jaialdiak. Patrikazulo deitzen diote, harro dabil ordea karriketatik. ANDONI URBISTONDO
53. Argitalpenak. JON ABRIL.
56. Irrati-telebista. ARRITXU ZELAIA.
60. Aukeran. GURUTZE IZAGIRRE.
64. Denborapasa.
66. Meniarekiko zenbait burutaldi. JULEN MADARIAGA.

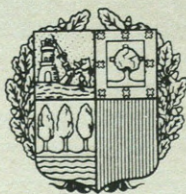

SANFERMINAK 96:

Uztailaren 6an Javier Igal zinegotziak eguerdian suziria pizten duenean milaka litro xanpain isuriko dira Iruñeko karriketan barrena. Astebetean kolore zuri gorritz jantziriko parranda, zezenak eta usadioa orpoz orpo izango dira Gazteluko plazaren inguruetan. Aurten Riau-riau eta guzti izango da, gainera./27

ALAN STIVELL: Urteak ziren ez genuela inguru hauetan Alan Stivellen berri. Parisen hitz egin dugu berarekin; bertako jaialdi batean aurkeztu baitu azken diskoa: «Brian Boru», historia luze baten 18. kapitulua. Musiko gehien bidearen kontra, berea, modernotik tradizioakoa izan ei da. Diskoaz eta zeltiar kulturaz aritu gara; lasai, dakien moduan./47

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

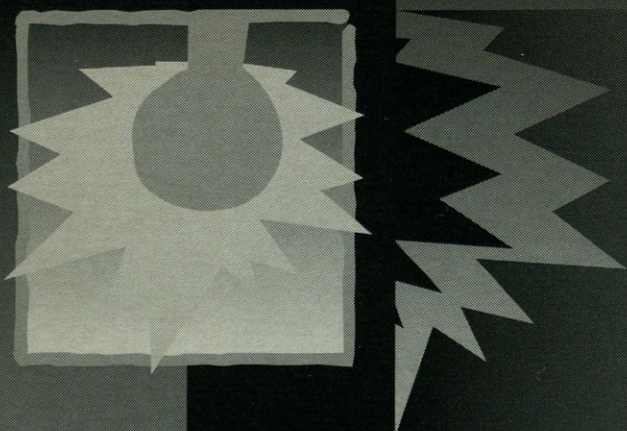
Gipuzkoako Diputazioa
Kultura eta Euskera Departamendua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:
En la edición de esta publicación colabora:

kutxa fundazioa
fundación

ORAIN ARGIA REN HARPIDEDUN EGINEZ GERO

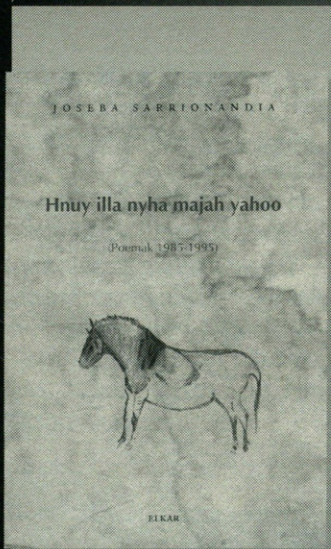

HAUETAKO
OPARIREN BAT
ESKURATUKO DUZU
DOHAINIK

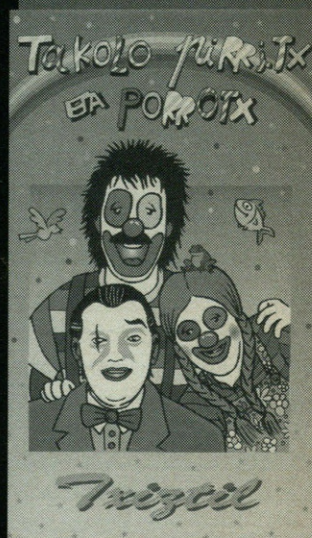

NAPARTHEID-KOMIKIA
URTEBETEKO
HARPIDETZA DOHAIN

KIOSKOAN BAINO
%20a MERKEAGO

J O S E B A
SARRIONAINDIAREN
POESIA LIBURUA
"HNUY ILLA NYHA
MAJAH YAHOO"

TAKOLO PIRRITX
ETA PORROTIXEN
B I D E O A

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN ZAITEZ

JOSEBA SARRIONAINDIAREN
POESIA LIBURUA

NAPARTHEID-KOMIKIA
URTEBETEKO HARPIDETZA DOHAIN

"TAKOLO PIRRITX ETA PORROTIX"
BIDEOA

HARPIDETZA TXARTELA

☎ (943) 37 15 45

FAXA: (943) 36 10 48

IZENA _____ 1. DEITURA _____

2. DEITURA _____ TELF. _____

HELBIDEA _____ POSTA KODEA _____

HERRIA _____ HERRIALDEA _____

BANKU EDO AURREZKI KUTXA _____

SUKURTSAL HELBIDEA _____ SUKURTSAL ZKIA. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

Entitatea

Sukurtsala

K.D

Kontu zenbakia

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15

LASARTE-ORIA 20160

HARPIDETZA SARI
(BEZ barne)

Hego Euskal Herri

12.100 pzt

Ipar Euskal Herri

685 libera

Espainia 12.100 p

Beste Atzeriak

15.750 pzt

Airez 24.850 pzt

Euskal Kulturari

URTEKARIA er

etxean jasoko d

IRAKUR- LEAK MINTZO

Busturialdeko presoak gogoa

BIZKAIKO Busturialdeko herritarrak gara. Ekainaren 22tik 29ra Donostiako Artzai Onean *gose greba* burutu genuen, Euskal Preso Politikoen kolektiboak daraman borrokaekin bat eginez. 1995eko abenduaren 18a geroztik, astebeteko baraualdia burutuz, Euskal Herriko kolektibo desberdinak parte hartzen ari gara Herri Ekimen honetan. Gure eskakizunak honako hauek dira:

— Presoen funtsezko eskubideen errespetua (jipoiak, mehatxuak, torturak, isolamendua, sakabanaketak... bukatu daitezzen).

— Euskal Presoak Euskal Herrira ekar dituzaten gogoratzuz gure auzokide diren Kepa Nabarte, Elias Fernandez, Josune Onaindia, Faustino Villanueva eta atxilotu berri izan den Jesus Forubia, egun Ibiza, Castellon, Cordoba, La Sante eta Carabancheleko kartzeletan sakabanaturik daudenak.

— Baldintzapeko askatasunaren aplikazioa.

— Askatasuna gaixotasun sendaezinak dituzten presoentzat.

— Senideak aspaldi aurkeztutako mozioa dela eta, Udal batzuk tratatu ere ez dute egin, beste batzuk atzera bota dute, eta bakar batzuk baino ez dute onartu. Hala ere, Euskal Preso Politikoen egoerak berdin edo okerrago darrai; beraz, Busturialdeko gose grebalariek, Senideak mozioa birplanteatzea eta honi buruz zerbait egitea eskatzen diegu Busturialdeko Udal guztiei.

Eskualdeko preso eta exiliatuak:

— Kepa Nabarte Gil, bermeotarra, Preso Politikoa, 94tik espetxeratu, Navalcarneron jipoitua. Egun Ibizako kartzelan, etxetik milatik gora kilometrora sakabanaturik.

— Elias Fernandez Castañares, bermeotarra, Euskal Preso Politikoa, aurten 10 urte bete

ditu Espainiako kartzeletan. Egun Castellongo kartzelan, etxetik 650 kilometrotara.

— Josune Onaindia Susaeta, muxikarra, Euskal Preso Politikoa, jadanik 4 urte bete ditu Espainiako kartzeletan. Egun Cordobako kartzelan etxetik 800 kilometrotara.

— Faustino Villanueva Herrera «Txapu», gernikarra, Euskal Preso Politikoa, 20 urte errefuxiatua eta 4 urte estatu frantseseko espetxeetan. Egun La Sante kartzelan, datorren abuztuan kalean egon beharko luke zigorra bete ondoren, Espainiako estatuan ez dauka bere kontrako agindurik eta ondorioz ezin dute legalki extraditatu, baina giza eskubide guztien gainetik estatu biak, espainola eta frantsesa, Txapu entregatzeko hitzarmen politikoa batera helduko direla sinesteko arrazoiak baditugu, honek dakarren giza eskubideen begirune ezaren arriskuarekin eta itaunketa polizialean ezarriko zaion tortura ziurraekin.

— Jesus Forubia Arrese, busturiarra, euskal Preso Politikoa, ekainaren haseran atxilotua, ixilpean, gauerdian, lekukorik gabe, inpunitate osoz astebete Madrileko Direccion General de la Guardia Civil delakoan bahitua egon ondoren Carabancheleko espetxeko enfermerian sartu dute. Gure herritarra torturatua izan denaren susmoa dugu, familiartekoei hori baieztatu baitute Jesusen bi minututako egonaldia lortu eta gero. Momentuz bera ikusteko baimenak guztiz murriztuak daude.

Gogoratu ere, gure eskualdean, aspalditik badiela beste 9 exiliatu munduan zehar.

ARTZAI ONEKO BUSTURIALDEKO GOSE

GREBALARIAK

Zuzenketa

EKAINAREN 30eko ARGIA, 1.584 zenbakidunean, arazo teknikoak medio akatsa egin genuen Politika saileko aurreneko bi orrialdeetan. «Tarte» ezik, gainontzeko testu guztiak aurreko zenbakikoak ziren.

ARGIA

HIRUKO TXIKIAN

Eurozopa

K

azetariak, lortzen ari dira euren entpresen helburuak: protagonismoa.

Berena ez, eta beraz menperatzen ez duten

gunetik ihes egin eta biziki ongi ezagutzen duten eremuan kokatu dituzte berriak. Futbol zelaia utzi —aitzaki bihurtu— eta paparatzien antzera zakur lanean oinarritu dute bere zeregina. Arrigo Sachik erabiltzen duen taktika —bere automatizazio sendoan, aldagai ugariak— usaintzeko gauza ez, eta emakume ilehori eder batekin ikusi omen zutenaren kontuaz likidatu dute italiar taldearen partehartzea. Eta salmenta erraldoiaz ezintasuna justifika eta ezjakintasuna estali zitekeenez, axaleko kazetaritza arinetik —katuxukalde eredu— kazetaritza pornografikora pasa dira. Hain joko aberatsa dugun futbolaz deus ez, eta jokalarien arteko kapitalak, zuzendarien tranpak eta edonoren adarrak dira hedagai. Bernard Tapien tranpak, Matthesen haserre... eta Cantonaren ostikorik salduena: zaletu bati publikoki emandakoa. Inkesta zientifikoei, publikoak hori maite duela erakusten omen dute. Kazetaritza trapitxeroaren aroa da hau.

JOXE MARI OSTOLAZA

ARGIA

JABEA: ZERUKO ARGIA, S.A.L.

LEHENDAKARIA: Joxe Mari Irazusta.

ZUZENDARIA: Pello Zubiria.

Kontseilu Editorialeko

Arduraduna: Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Xabier Aranburu, Arantxa Erasun, Mikel Jauregi, Juan Joxe Petrikorena, Arritxu Zelaia.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Dokumentazioa: Ernesto Ibarluzea, Ainhoa Gerra.

Administrazioa: Jasone Larrarte.

Harpidetzak: Olatz Korta, Elena Guinea.

Hedapena: Isabel Bereziartua.

Publizitate: Iñigo Txintxurreta, Nekane Zubeldia, Itziar Diaz de Durana, Miren Larrarte.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. pabiloia. 20160 Lasarte-Oria.

Tlf: 37 15 45. Faxe: 37 34 03/36 10 48.

BIZKAIA: Zabalburu 2, 1. ezkerre. 48003 Bilbo. Tlf: 410 34 34. Faxe: 410 37 15.

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122

Urruña. Tlf: 59 47 60 00. Faxe: 59 47 60 01.

NAFARROA: Iratxe Monastegia 70, 3. ezkerre. 31011 Iruña.

Tlf: 17 80 78. Faxe: 17 80 77.

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

«Atea zabalik» operazioa

ETA erakunde armatuaren astebeteko su-etena Euskal Herriko aktualitatearen gai nagusia izan da azken egunotan. Ustekabea piztu ondoren, bai emandako epe laburrari dagokionez, baita deklarazioa egiteko momentuari dagokionez ere, kargudun politiko guztien komentarioek aldizkariaren zutabeak bete zituzten. Adierazpen ugari, baina anitz funts gabekoak, azken finean horrelako ekimena komentatzeak zailtasun izugarri handia pausatzen baitu: jende gutxi elementu guztiak eskutan ditu analisi egokia eta orokorra azaltzeko. Zerbait ulertzeko, denak saiatzeko dira lerro artean irakurtzen, estrategiaren zuzentzaileak egoera menperatzeko bakarrik gai direnean.

ALABAINA, interesgarria da bazterreko manifestazioak ikertzea eta batez ere berriro azpimarratzea euskal gizartearen gehiengoak bakearen nahia berretsi duela. Buruan argi daukate Espainiako Estatu eta ETArekin arteko akordioa lortu behar dela arazoari buru egiteko. Bakea osatzeko partaideak ongi definituak dira eta urrats garrantzitsuak da, munduan zehar bakea sortzen baita bakarrik elkar aurka borrokatzen direnean mahai batean jartzen direnean. Ingalaterrak ez du oraindik baztertu, baina Estatu Espainiarrari dago-

kionez, badirudi ez dela oraindik prest hizketan aritzeko ETArekin, erakundeak irekitako atea itxiz.

BESTE motako atea itxi du iragan astean Baiona-Angelu-Miarritze distrituak Iparraldeko ikastolei ukatuz lizeo berria aterpetzeko hitzeman zuen erakuntza. Kasu horretan ere, kontuz ekin behar zaio itxurazko elementuen analisiari eta tronpatzeko arrisku handirik gabe egituraren erabakia 'politikari hutsa' sailan sartzen da. Izan ere, egun nehork ez luke abantailarik ikastolen gerla berpizteko eta nekez lortutako

oreka hauskorra arriskuan jartzeko. Erabakia hautetsien arteko ezadostasunaren agerpen publikoa baizik ez dela, txantaia eskatutako diru laguntza lurra erosteko? Angeluk bere haserrea erakusten du ikastolen aurka erabakia hartuz! Seaskak ez du amore emateko asmorik eta borrokatzeko nahia azaldu du. Alta, argi da arazoaren gakoa hautetsiek dutela eta indar harreman borroka dorpea hasi dutela. Seaska, berriz, boteredunen biktima berriro...

LUTXI FOURCADE

SANJUAN BEZPERAKO SU-ETENA

ASKO ala gutxi izan da ETAk eskaini duena? Gutxi ala asko aldatu du bere papera Ajuria Eneko mahaiak? Zenbat busti da Aznarren gobernuak? Edozein negoziaketak luze jo ohi duenez, episodio baten xehetasunak erlatibizatu egin beharko lirakeke. Zerbaitetara iristeko borondatea eta dagoena baino zerbait hobea erdietsi daitekeela sinestea dira negoziaketan aurrera egiteko motore. Aste honetan lehen hurbilketa bat bederen ikusi da. ETA mugitu egin da, bere formulazio berria plazaratuz lehenik eta zazpi urtez

egin ez duen urratsa —su-etena— emanez gero. Aznarren izenean Mayor Oreja eta EAJko buruak mugitzen ikusten dira. Eta Ajuria Eneko mahaiaren azken papera ez da lehenaren berdina izan. Urrats bezala ala tranpatzat ulertuko al dira? ETA iniziatiba hartzeko gai izan da, eta Ajuria Enetik eskenatoki berria iragarri da. Hurbilketan jarraitzeko arriskuak onargarriak direla ikusteko aski eskaini diote elkarri? Oporren bueltan ikusiko da ELA-LABena espejismo bat zen eta beste zazpi urterako zopa bera dugun, ala ez.

PELLO ZUBIRIA

BITTOR AIERDI REN TARTEA

GAL ETA ERANTZUKIZUN POLITIKOAK

Amaierako soluzioa

GAL tramaren argitze progresiboa gauzak bere tokian uzten ari da. Inoiz ez da zalantza handirik izan, baina gero eta argiago dago dena. Nabarmen gelditzen ari da euskal gatazkan biolentzia errealidade eta adierazpen ugari egon dela, ETaren biolentzia ikusgarria eta eskubideen ukapenez gainera: esate baterako, Estatuaren biolentzia, Estatuak antolatua, bere biktimak, eragin, samina eta ondorio guztiekin. Euskal Herrian denak argitze osoa eta azken ondorio eta arduretaraino iristea eskatzen dugu.

Jakina, ukaezinezkoa da arduradun eta errudun guztiekin justizia egitea. Segu-

raski, Entzutegi Nazionala oraindik ere goi kargu dextentek bisitatu beharko du, korrupzio ekonomikoaren inguruan ikusten ari den moduan eta, ikusten denez, gero eta estuki lotuagoak daudenak.

Dena den, azken arduretaraino iritsiko ote den zalantza logikoa dago, baina airtortu behar da ere, uste baino urrutira iritsi dela gaurdaino. Galindo eta bere jendea gartzelan sartzea inor gutxi espero zen duela hilabete eskas. Eta momentuz bertan dirau.

Pentsa dezagun une batez, benetan justizia egin eta inplikatu guztiak gartzelara doazela, bere epaia jaso eta gero. Pentsa dezagun, biktima guztien eskubiak aitortuak direla, eta asetuak bere eskaera justuak. Adibide gisa aipa daiteke, Ipar Irlandako kasua, non paramilitar unionistek, Gal irlandarra hitz gutxitan,

IRak berak ainako preso kopurua dute gartzelan. Baina horretara iritsiko bagina ere, gero zer, zigorrak bete amaitu arte eta kitto?

Europa mailan bere burua demokrati-kotzat homologatu nahi duen estatu bati jasanezinezkoa gertatuko zaio bere arduradun politiko ohien buruak espetxean mantentzea. Gauzak honela, beste eszenatoki posibleaz pentsatzen hasi daiteke: azken soluzioa edo soluzio fibnala, baina norabide guztietan. Grazia neurriak bi aldetara banatzea eta arazoari soluzio integrala bilatu bere osotasunean. Kataris honen azeleradorea izatea litzateke GALen apartazio bakarra eta gainera postumoa. Espainiar gizarteak bi norabidetako eskuzabaltasuna errezago onar lezake unilaterala baino, eta honela, historia tamalgarri honen orrialdea pasa.

ETaren su-etena protagonista izan dugun astean, honela mintzatu da **Iñaki Anasagasti** Aljerreko elkarriketetz: «*Bertan zeuden pertsonaiak banaka erreparatuz gero, mahaiairen alde batera ETA zegoela obartuko gara, baina bestaldean ez zegoen Gobernuua, GAL baizik*». 1995ean ETaren eta Espainiako Gobernuaren artean bitartekari-lanak egin zituen Adolfo Perez Esquibel Bakearen Nobel Sariak esana: «*Felipe Gonzalezek ezagutzen zuen nire partehartzea elkarriketetan; Aznar eta bere jendeak ere bazekitela esan zidan berak, hauek ukatu egiten duten arren*». Gai berari heldu dio **Jaime Mayor Oreja** Espainiako Barne ministroak ere: «*Indarkeriaren elkarriketa bidezko amaiera da Euskal gizartearentzako eta espainiar gizartearentzako egokiena*».

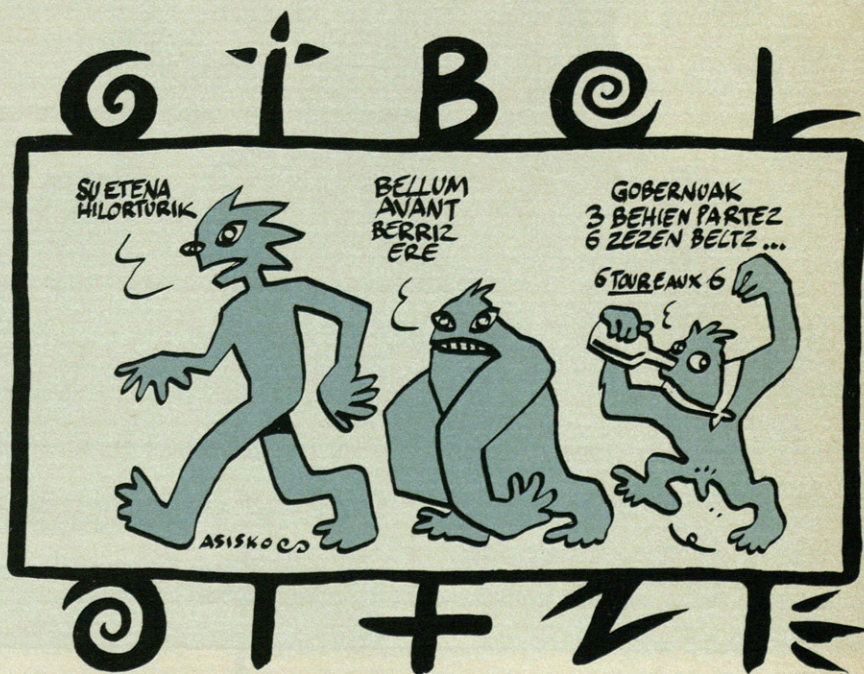
Beste alde batetik, **Karlos Rodriguez Herri Batasunako** Mahai Nazionaleko kidearen arabera, «*presoen trinkotasunarengatik eta bai borrokari esker lortzen ari da Ajuria Eneko Itunak eta Espainiako Gobernuak ikustea alferrikakoak direla senideekiko eta pre-*

soekiko jarrera krudelak. Egiten diren mugimenduak borroka horiei esker dira».

Rosa Zarraren heriotzaren lehengo urtemuga bete dela eta, **Joseba Permach** HBko Donostiako zinegotziak ondoko hau adierazi du: «*Han gertatutakoa argituko zutela esan zuten behin eta berriro, baina bemen*

ez da inongo erantzukizunik bilatu. Alderantziz, Ezker Abertzalearen kontrako neurriak hasi dira bartzan».

Alberto Perez Calvo Nafarroako alderdi sozialistako (PSN) gestorako lehendakariak adierazitakoaren arabera, «*gure alderdiak Nafarroaren irudia hondatu du, eta min egin dio Nafarroari*».

ETAk eskainitako astebeteko su-etenaren kronika

Astebete enbido eta pasoan

Astebetez, ekintza armatuen etenaldia iragarri zuen ETAk ekainaren 23an, Jan Juan bezperaz. Astebete igaro eta, su-etena bertan behera utzi zuen. Ekainaren 24eko 00:00etatik hilaren 1eko 00:00etara. Ajuria Eneko bilera eta honen erantzuna, LABen eta ELAren agiri bateratua, Elkarri-ren eta HBren manifestazioak larunbatean... Gauza askotxo astebetean. Horra esperantzaz hasi eta zalantzez beteta amaitutako astebetearen kronika.

SAN Juan bezpera atzean utzi, eta San Juan egunean jada. Gauerdia pasatxo baita. San Juan suaren sugarrak

eten ostean, beste era bateko su-etena protagonista. Bezperan, ekainaren 23an, «Egin» egunkariak bigarren

eta hirugarren orrialdeetan kaleratutako ETaren agiria hizpide. «Zer dik apartekorik?», galdetu du lagun ba-

tek. «Ez al duk irakurri? ETAk astebeteko su-etena iragarri dik, eta gauerdian bertan hasi duk».

Ekainak 24, astelehena

GOIZEAN lanera iritsi bezain pronto, egunkariak hartu eta lehenengo begiradaxoa bota diet: egunkari guztietako lehenengo orrialdeetan, ongi nabarmenduta, ETaren iragarpena berri nagusitzat. Ez da harritzekoa, ETaren azkenengo su-eten iragarpena ezkerroztik zazpi urte igaro baitira. Gauza batek harritu nau: oraingoan, «Euskaldunon Egunkaria»-ri ez diote agiria igorri.

Egunkariak, indar politiko ororen erreakzioak —HBkoenak ezik, Mahai Nazionalaren asteleheneroko bilera egin arte ez dutela adierazpenik egingo esana baitute— dakarzkigute mahaira. Bi puntutan bat datoz alderdiak: batetik, astebeteko su-etena motzegia dela diote, eta bestetik, su-etenak ez duela zentzurik ETAk Ortega Lara bahiturik duen artean. Finean, keinu gehiago eskatu dizkiote erakunde armatuari.

ETAk astean zehar egindako adierazpenen berri hartu duela esanez amaitu du su-etena.

■ Astebeteko su-etena motzegia dela diote alderdiek, eta su-etenak ez duela zentzurik Ortega Lara bahiturik den artean

«Segada da», esan du treguaz Espainiako Gobernuak, Miguel Angel Rodriguez Estatuko Komunikazio idazkariaren ahotik. PPK ez dio sinesgarritasunik eman ETaren eskaintzari. «Ulertu dugu ETaren mezua. Alderdi demokratikoak banatzeko asmoz egindako segada da». Lehenengo erantzuna bederen, ez da, ez, oso positiboa izan.

Alderdi politikoetako ordezkarien adierazpenetan eszeptizismoa nabari da. «Iruzur onartezina» dela dio Carlos Iturgaitzek (PP); «marketin operazioa» da Javier Madrazorentzat (IU-EB); Nicolas Redondo Terrerosek (PSE-EE) esandakoaren arabera, «publizitate-estrategia izan daiteke, edota aukera estrategikoko zintzoa»; «esperantza» hitza azpimarratu du Inaxio Oliverik (EA); «protagonismoa lortzeko plazaratu du agiria ETak», adierazi du Pablo Mosquerak (UA); eta, azkenik, Joseba Egibarren (EAJ) arabera, «agiria idatzi dutenen buruan zer dabilen ez dakigun arren, positiboa da». Giza-mugimenduek ere hartu dute hitza: ETaren proposamena «alferrik gal ezin daitekeen aukera da» Jonan Fernandezentzat (Elkarri); aldiz, «Ortega Larak babituta jarraitzen duen artean, ekintza terroristen etenaldia iragartzea para-

Aljerren ondoren lehenengoa

Zazpi urte dira Euskadi Ta Askatasunak azken tregua aldarrikatu zuenetik. Arjeleko elkarrizketen ondorengo lehenengo su-etena izan dugu joan den astekoa.

1988ko urtarrilaren 28an ETak agiria kaleratu zuen esanez prest zegoela bi aldeek zehaztutako epean tregua partziala egiteko, epe horretan Poliziaren ekintzak gelditzea eskatuz. Urtebete beranduago, 1989ko urtarrilaren 8an, orain arte bere azken tregua aldarrikapena izan dena egin zuen: 15 eguneko aldebateko tregua zen, geroago luzatu

egin zutena. ETak KAS alternatibaren edukia oinarritzat lukeen akordio batera iristeko negoziatzioa eskatu zuen, bakea lortzeko Euskal Herriaren nazio eraikuntza eta subiranotasuna ezinbestekotzat joz.

Espainiako Gobernuarekin Aljerren gutxienez hosi aldiz bildu ziren Euskadi Ta Askatasunako ordezkariak. Gobernuaren ordezkariak Rafael Vera eta Juan Manuel Egiagarai izan ziren. ETarenak, berriz, Eugenio Etxebeste «Antton», Iñaki Arakama «Makario» eta Belen Gonzalez.

Ekainaren 23an aurreakordioa lortu zuten, hauexek oinarri zituela: elkarrizketa politikorako mahaia sortzea, bozemaile eta laguntzaileak izendatzea, elkarrizketen bilakaeraz publikoki informatzea eta bi aldeek elkarrenganako distentsioa onartzea. ETak martxoaren 24ra arte luzatu zuen su-etena.

Bi hilabete beranduago arte, ekainaren 24ra arte, luzatu zuen ETak berriro ere tregua, baina Gobernuak akordaturakoa bete ez zuela-eta, borroka armatuari berrekin zion apirilaren 4an.

doxa da» dio Jesus Herrero BAKeko kideak.

Inork ez du ahaztu, baina, biharamunekoa Ajuria Eneko Mahaiaren bilera. Beronetatik zer aterako den ikusi nahi dute alderdi guztiek.

Ekainak 25, asteartea

AJURIA Eneko Mahaiaren bileraren eguna. Guztiek jo dute oso esanguratsutzat ETak ekintza armatuen etenaldiaren berri Ajuria Eneko Mahaiaren bileraren aste berean ematea. Finean, eta nahiz eta ETaren eskaintza Espainiako Gobernuari egindakoa izan, Ajuria Eneko Mahaiak dioenaren zain gara guztiok.

Eta apustuak egiteari ekin diogu guztiok. Zer erantzungo ote dio Mahaiak ETaren eskaintzari? Alderdiek lortuko ote dute kontsentsurik? Madrildik PPK egindako adierazpenen ondoren, zein izango ote da

LABek eta ELAk egindako agiri bateratuak sekulako oihartzuna izan du iragan astearen amaieran. (Argazkia: Xouse Simal).

■ Gainontzeko alderdiek ETAr aurpegiratutako keinu falta, Espainiako Gobernuari egotzi dio HBk

Carlos Iturgaitzen jarrera?
Galdera horiek guztiak eta
beste zenbait daude mahai
gainean.

Ostera, ETaren ekintza
armatuen etenaldiari bu-
ruzko balorazioa egiteke
zuen alderdi bakarraren iri-
tzia jakiteko modua izan du-
gu arratsalde. Floren Aoiz-
ek azaldu duenez, ETaren
eskaintza *«oso esanguratsua
da, gatazka armatua
gainditzeko deia baita. Bide
borri ekiteko duen boron-
date ona adierazten du»*.
Aldiz, Espainiako Gober-
nuaren jarrerak ETaren
deia iri atxiki dizkiola az-
pimarratu du Aoizek. Espero
zitekeenez, gainontzeko al-
derdiek ETAr aurpegiratu-
tako keinu falta, Espainiako
Gobernuari egotzi dio HBk.

Horrezaz gain, Juan Al-
berto Bellochek kasik guz-
tiok susmatzen genuen zer-
baiten berri eman du. *«Au-
rreko legegintzaldian zen-
bait bake-gizon eta elkarte
independentek ETArekin
bitz egin zuten»*. Dena den,
Espainiako Justizia eta Bar-
ne ministro ohiak borondate
eta fede oneko alde bateko
gestioak izan zirela azpi-
marratu du, eta «inondik ino-
ra» ez zituela gobernuak
bultzatu.

*«Ajuria Eneko bilerari
buruzko zerbait entzun al
duzue?», galdetu du lankide
batek. «Honezker, zerbai-
ten berri emango zuten»*.
Irratia piztu dut. Alabaina,
arratsaldeko 19:00ak arte ez
dugu bileraren berririk jaso.
*«Hi, agiriren bat-edo baduk
tartean»*. PP boterera iritsi
ondotik egindako lehenen-

go Ajuria Eneko Mahaiaren
bilerak lau orduko iraupena
izan du. Eta aipatu agiriak
bost puntu ditu bere baitan.
ETaren proposamenak el-
karrizketari ekiteko baldin-
tzak ez dituela betetzen az-
pimarratu dute alderdiek.

Zerbait egin ahal izateko,
urrats gehiago eskatu dizkio
Mahaiak ETAr: Ortega Lara
askatzea, ekintza armatuen
amaiera eta euskal gizar-
tearen aniztasun politikoa
onartzea. *«Beltz ikusten diat
motel, oso beltz...»,* dio pa-
rean dudak lankideak. *«Mahaia adierazitakoaren
ondoren, zail ikusten diat
Aznar zerbaitetan bastea»*.
Ez zaio arrazoirik falta. ETak
egindako proposamena Es-
painiako Gobernuari luza-
tutakoa baldin bazen ere,
Mahaiak emandako eran-
tzunarekin PPri mugimen-
durako askatasun handiegi-
rik ez zaio geratu.

Gaua gainera dator, eta
Hernanirako planen bat egi-
ten hasia da dagoeneko ba-
ten bat. Bihar biharkoak...

Ekainak 26, asteazkena

TOURRA uste baino lehen
hasi zaigu. Baina oraingoan
'mendatea' oso bestelakoa
da antolatzaileentzat. Tou-
rrak Euskal Herria bisitatuko
duela eta —hilaren 17an,
18an eta 19an—, Jean Marie
Leblanc Tourreko zuzenda-
rari ETak eskutitza igorri
dio, ondoko eskaera hauek
eginez: *«Nazio gisa dugun
nortasuna ezagutzea eta
gure bizkuntza prentsan,
irratian eta telebistan era-
biltzea»*. Eskaerok ezinbes-

**Ajuria Eneko Mahaia ekainaren 25ean bildu zen; bertan
onartutako agiriak ez du asetu ETaren eskaria.**

tekotzat jo ditu erakunde
armatuak lasterketa normal-
tasunez burutu dadin.

Eguneko adierazpen na-
gusienak bezperan Ajuria
Enean egindako bileraren
ondorengo erreakzioak di-
ra. Eta lankideak aurreratu
zuen bezala, Madrilgo Go-
bernuak bat egin du Ma-
haiaren erantzunarekin.
Hala azaldu du Jaime Mayor
Orejak irrati bati eskainitako
adierazpenetan. 'Beldurra'
hitza erabili du Espainiako
Barne ministroak ETaren
jarrera azaltzeko. Negozia-
zioari beldurra omen dio

ETak. Erakunde armatuari
borroka armatuarekin amai-
tzeko benetako borondate-
rik ez dio ikusten oraindik.

Mayor Orejaren adieraz-
pen hauekin gauzak asko-
txo argitu dira: aurreko pro-
posamenaz gain, beste hau,
hau eta hau egin, edo bes-
tela ezertxo ere ez. *«Eta be-
raiek zer eskaintzen dute?»*,
datorkit burura.

ETaren su-etenaren hiru-
garren egunari euskal pre-
soen gerturatzearen zurr-
murruekin amaitu da. Eus-
kal Herrira gerturatu beha-
rreko ETako presoek ze-

■ ETaren su-etenaren hirugarren egunari presoek gerturatzearen zurrumurruekin amaitu da»

taktuaren —sekretuan bada, noski— aldeko agertuz; Mayor Oreja eta Ardanza, bestetik, Euskal Herrian bakerako giro egokia sortzen ari dela esanez. «*Baldintzak aldatuko zituan*», dio lankide batek. Zertan ordea? Ez dezagun, baina, amore eman. Are gutxiago preso batzuen gerturatzea une batetik bestera gerta daitekeela gero eta ozenago entzuten den artean.

«*Aizu Mikel, entzun al duzu? ETaren proposamenari erantzun positiboa emateko eskatu diote LABek eta ELAk Madrili, eta su-etena luzatzeko ETari*». Laster batean piztu dut irratia. Arrazoi du lankideak. Bi sindikatu abertzaleek, euren elkarlanari jarraiki, eskaera egin diete ETari eta PPren gobernuari. Sei puntuko agiria plazaratu dute, eta bertan negoziazio prozesua martxan jartzeko eskatu. Hauek ere aukera berri bat alferrikerik galtzeko arriskua ikusi dute inondik inora.

Ekainak 29, larunbata

LAB-EK eta ELAk osatutako agiria lehen irakurgaitzat. «*Zentzuzkoa da*», diot nire baitan. Halaxe ulertu dute alderdi politikoek ere. Gutxitan egin ohi dute bat euren erreakzioetan alderdi politiko guztiek, salbuespenik gabe. Hauxe dugu horietako bat. Distentsio giroa sortzeko abaiaburu ona, datozen hamar urteetan ez da halako aukerarik egongo, oso positiboa, garrantzitsua... diote guztiek. Eta ja-

kina, esanguratsua oso LABek ETari su-etena luzateko eskaria egin izana.

Arratsean Elkarri-ren Bilboko manifestazioa eta HBk Hegoaldeko hiriburuetan deitu lauak protagonista. Elkarri-k berea astebete atzeratu ostean, polemikarik sor zitekeen 'lehia' honetatik, baina azkenean isil samar igaro dute astea.

Azken orduan, eguneko berririk alaienetakoa: 32 euskal preso Euskal Herriko eta inguruko espetxeetara ekarri dituzte. Bazen garaia.

Ekainak 30, igandea

EKAINAK 30 edo nola aldatzen diren gauzak... Mayor Orejak, ostegunean bakerako giro egokia sortzen ari zela esan zuenak, bakerako espektatiba gehiegi sortu direla esan du. ETaren beldurraz mintzo zitzaigun aurreko egun batean. Berak ez du behintzat ausartegia denik azaldu.

Sei ordu falta dira su-etenen amaierarako, eta guztia zalantza da. Zer gertatuko ote da bihar? Oraingoz erantzunik ez. Bihar arte.

Uztailak 1, astelehena

AUTOBUSEAN Lasarte-Oriaraino. Ohi baino goizago. Egunkaririk ez dut oraindik eskuartean. Hala, irratia piztu dut. Akabo tregua eta esperantzak. Enbido jo eta paso egitearen ondorio, horrela ez baitago tanturik egiterik.

MIKEL JAUREGI

renda gauzatu omen dute Mayor Orejak eta Juan Mari Atutxa Herrizaingo sailburuak, eta Langraitzetik kanpoko presoak aterako omen dituzte ETakoei lekua egitearren. Egia ote?

Ekainak 27, osteguna

ARDANZAREN adierazpen batzuekin zabaldu ditut egunkariak. Ajuria Eneko Mahaiaren eskaintza hausnartu ondoren, berorri erantzun diezaiola eskatu dio ETari. Eta lehenengo egunetik izan dudan beldurra gauzatuz doa apurka: aukera berri honi ihes egiten utziko ote diote? Ez dut uste herri

honetan horrelako sentsazioa duen bakarra naizenik. «*Hona nire eskua, ekarri zurea*» esan, eta hain eza-guna egin zaigun «*bori egina zagok!*» esateko garaia bada.

Ekainak 28, ostirala

ASTEBURUA parez pare, eta igandeko 24:00ak gero eta gertuago. Goizean asti handiegirik ez, eta eguerdi partarako utzi dut egunkariaren errepasoa. Eta nire harridurarako, hara! Azken egunetan ez bezala, adierazpen baikorrak irakurtzeko modua izan dut: Arzalluz batetik, Espainiako Gobernuaren eta ETaren arteko kon-

Alderdi berria sortzekotan da Galiziako zentro-eskuina

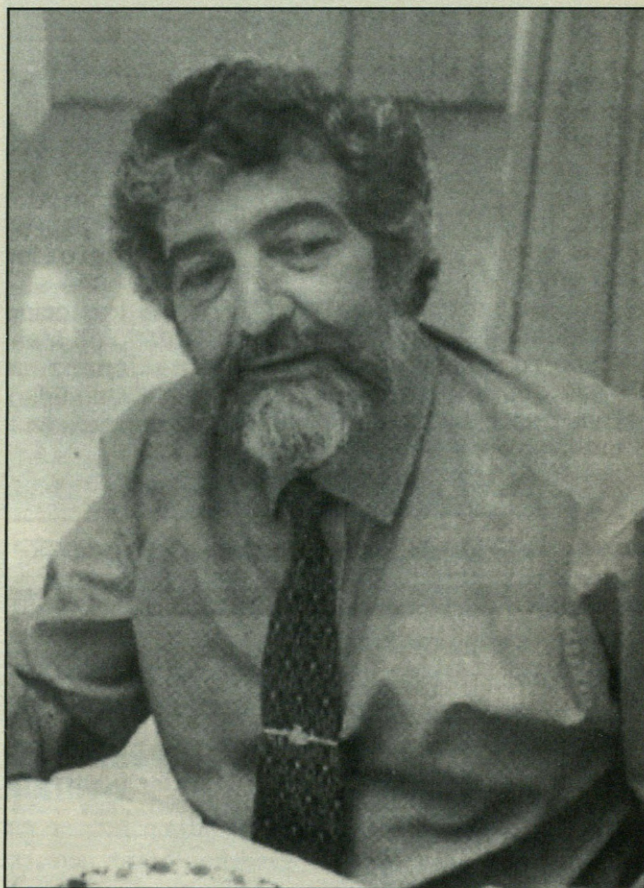
Uda pasata, datorren irailean seguruenera, egingo du lehen kongresua zentro-eskuin galegistaren alderdi berria izan nahi duen erakundeak. 'A Toxako Agiria' ren inguruan bildu direnek abertzaletasun moderno, sosegatua, integratzailea, interklasista eta 'naturala' (sic) nahi omen dute, nahiz eta proiektuaren aurkezpena ia gaztelera hutsean egin zuten.

EKAINAREN 15ean 80 bat lagun elkartu ziren Toxako Hotelean alderdi politiko berri bat eratzeko intentzioz. Enrique Marfany, A Coruña-ko Diputazioko presidente izandakoa eta Xoan Fernandez PPko 'conselleiro' (kontseilari) ohia izan ziren topaketa buruak. Badu dagoeneko izenik Galiziako turismo-leku ospetsutik kaleratutako manifestuak: 'Toxako Agiria'. 'Zentro politikoan alternatiba nazionalista berria tartekatzea' omen asmoa Marfany eta Fernandez taldeak, dio agiriak. Alabaina, bileran zirenen jatorri politikoak banaka aztertuz gero untzien zama eskuin aldera alboratua ageri zen.

Galiziako giro politikoa

nondik nora ote dabilen, edo ibil litekeen aztertzeko operazioa dirudi A Toxa ir-lakoak, Xan Carballa kazetariak, «A Nosa Terra» aste-
karikoak dioenez. Martxoaren 3ko hauteskundeak pasa eta berehala hasi zen Enrique Marfany hainbat artikulua argitaratzen Galiziako egunkarietan zera esanez: «Bada gure herrian lekurik beste indar politiko baten-tzat, zentro-eskuinekoa, inter-klasista, moderno, integratzailea...». Lehendik ere entzun izan da Galizian antzeko mezurik, eta hor sortu ziren CG (Coalición Galega) eta CNG (Coalición Nacionalista Galega) alderdiak orain urte batzuk. Sortu eta berehala desagertu ere.

Proiektu berriak ez omen

Xoan Fernandez, Galiziako Xuntako 'conselleiro' eta PPko kide izana da proiektuaren bultzatzaileetakoa. (Arg: «A Nosa Terra»).

du zer ikusirik bi ahalegin zapuztu horiekin. Oraingo honetan «hauteskontzietek erabakiko dute. Fragak aurreratu egingo ditu hauteskundeak eta hor ikusiko

dugu gizarteak gure aukera onartzen duen ala ez», dio A Coruña-ko Diputazio-buru izanak. Marfanyren iritziz eta A Toxako Agiriak dioenez, «indar politikoen

«Fragak aurreratu egingo ditu hauteskundeak; hor ikusiko da gizarteak gure aukera onartzen duen ala ez»

egungo egituraketak bazterrean uzten du Galizia. Beste elkarte autonomo batzuek badituzte Espainian eta European beren interesak defendatzeko alderdi propioak. Geuk ere behar dugu borrelakorik. Geroko Galiziarentzat premiazkoa da gaur egun gisa honetako indarrak sendotzea».

Galegismo 'sosegatua' nahi lukete A Toxan bildutakoek, «geroaz iraganaz baino gehiago arduratuko dena, Galizia eraikitzen egunero dibarduten sektore sozial, ekonomiko eta kulturelek gidatua, abertzale-tasun naturalean oinarritua». Zer ote den 'abertzale-tasun naturala'? Batek daki. Baina erraz susma liteke zein jotzen duten Toxakoek 'ez naturaltzat'. BNGz (Bloque Nacionalista Galego)z ari gara, Galiziak sekula izan duen erakunde abertzale kementsuenaz, bai bototan bai egituraketan. Martxoaren 3ko hauteskundeetan lortu zuen Bloque-ak, lehenbizikoz, eskainurik Madrillgo parlamentuan. Lortu zuen, baita ere, CG eta CNGko zenbait jende bereganatzea eta bototan ia PSOEn pare jartzea.

Euskal Herrian ez bezala (hiru alderdi abertzale Hegoaldean eta bost Iparraldean), Galizian indar abertzale sendo bakarra baitago: BNG. Bada hor jatorri marxista-leninistako jenderik, sozial-demokratarik, sindikalistik, galegista historikorik, kultur esparruko jenderik, alkate eta zinegotzi ugari... Jende gehiegi alder-

di edo bloke bakar batean biltzeko, A Toxako agiria argitaratu dutenen ustez. Eta dudarik gabe, inori botorik kentzekotan BNGri kentzen ahaleginduko lirateke, zentro-ezkerretik behintzat.

Eskuin aldetik, berriz, baliteke PPko sektore batzuk A Toxatik sor daitekeen alderdi berrira inguratzea. Ekainaren 15eko bileran bazen, tarteka, Galiziako eskuinean pertsona seinalatua izandakorik: Pepe Miñones, PDPko parlamentari autonomikoa izana, eta Manolo Nuñez, UCD zenekoa. Cholo Seoane, A Coruña-ko enpresari ezaguna ere hantxe zen, edota Xenxo Carballo. Galegista historikotzat aurkeztu zuen Carballo Marfanyk, azken hauteskundeetan botoa PPrentzat eskatu zuela aipatu ez bazuen ere. Ahantzi, nonbait.

Gaztelera hutsez

EZ zaio, honenbestez, izugarritzko abiada-kemenik igarri Galiziako zentro-eskuinaren alderdi berria izan nahi omen duenari. Sendo dabil PP, batetik, eta sendotzen ari da BNG, bestetik. Jauntxoan eta ezker abertzaleko alderdien artean kabia egiterik lortuko duen A Toxako taldeak, ikusteko dago. Eta lortuko balu ere, badirudi gehiago jango lukeela eskuin espainolaren aldetik ingurune abertzale-tik baino. Izan ere, gaztelera hutsean egin zuten 'Toxako Agiria'-ren aurkezpen ia osoa. Adierazgarria.

XABIER ARANBURU

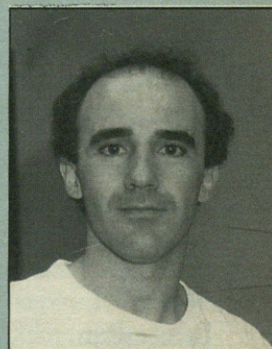
MUNDUA EZ DA BIRIBILA

Hauteskundeak eta demokrazia

HAUTESKUNDEAK dira demokraziaren sortzaile bakarrak, antza, bizitzea tokatu zaigun mendebalde honetan. Ez dio inportik nola eta noiz antolatzen diren. Kontua, helburua, antolatzea da. Are gehiago gatazka baten erdian gaudenean eta bertan erakunde erakunde internazionalen bat inplikatur dagoenean. Nazio Batuen Erakundea oporretan dela ikusirik, NATO eta Europar Batasuna har ditzakegu saltsa hauetan sartzen diren erakunde internazionalen paradigma bezala, erakundeetatik kanpo dauden estatuei lotsarik gabe demokrazia eta hauteskundeen exijentzia sarritan inposatzen dietela jakinik gainera.

TEORIA non aplikatzen den ikusteko, berriz, Bosnia-Herzegovina aldera joan gaitezke. Ekainaren 30ean udal hauteskundeak izan dira Mostarren eta, udazkenean, Daytonen ezarritako epearen azken egunean (irailaren 14an), Bosnia-herzegovina osoan izango dira. Errekonstruzioa, adierazpen eta mugimendu askatasuna, gerrako kriminalen atxiloketa, sistema politiko 'normalizatua'... Bosnia-Herzegovinan betetzeko dauden baldintzak asko dira, gehiegi. Aipa dezagun, adibide batekin, iraileko hauteskundeetarako botoa emateko aukeratu den bidea. Izatez Banja Lukakoa den baina gerrak bultzatuta gaur Sarajevon bizi den bosniar batek, esate baterako, batean edo bestean bozkatzeko eskubidea izango du. Egun bizi den egoera ikusita, ordea, hipotesi baikorrenean hamarretik bat bakarrik ausartuko da Sarajevotik Banja Lukara joaten.

ERREALITATEAN oinarritutako prozedura al da hau? Edo garbiketa etnikoa eta Bosnia-Herzegovinako zatiketa hauteskontzietan legimitatzeko bidea? Errealitatea bera izango da, seguru asko eta zoritxarrez, azken hipotesiari arrazoia emango diona. Hauteskundeak 'normalizazioa' bultzatzeko eta sistema politikoari arintasuna eta berrikuntza emateko baliogarri izan daitezke, baina baita zatiketa eta gutxi batzuen interesak defenditzeko ere.

JOSU JUARISTI
Kazetaria

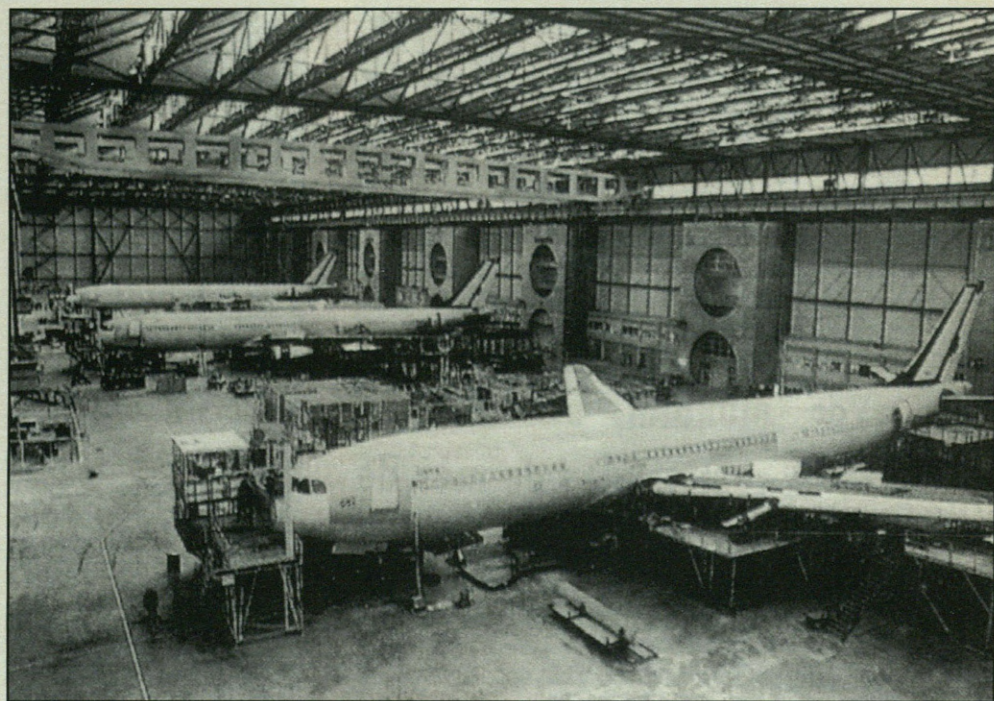

Fagorrek kontratu garrantzitsuak lortu ditu eta Dassaulten birmoldaketaren beldur dira

Lapurdiko hegazkintzan bada berri on eta kezka garririk.

Berri onak eta txarrak Lapurdiko hegazkintza alorretik. Angeluko Dassaulten, Iparraldeko lantegi handiengan, kezkatu dabilta; pozik, aldiz, Baionako Fagorren.

FRANTZIAKO hegazkintzan bada alde baterako zein besterako mugimendurik azkenaldi honetan, guztiak ere Iparraldean eragin zuzenik izango dutenak. Angelun baitago Ipar Euskal Herriko lantegirik handiena, Dassault Aviation. Mila eta berrehun langiletik gora enplegatzen ditu enpresa honek, eta beste lau mila inguru badira zeharka horren baitan aritzen direnak.

Dassault eta Aerospacialen bategiteak lanpostu ugari ezabatuko dituen beldur dira sindikatuak.

Hauxe genuen Dassault inguruko berrietarik bat: Baionako Sei Fagor-ek kontratu garrantzitsua izenpetu duela aipatutako enpresarekin, Angeluko lantegian software-ingeniaritza proiektua garatzeko.

Bigarrena, Dassault eta

Aerospaciale enpresek bat egingo dutela. Eta hirugarren berririk ere balegoke, zeren eta Sei Fagorren ingeniaritza informatiko atalak lortu baitu Nanterreko Quinson enpresarekin ere kontraturik datuen elkartrukateta elektronikorako.

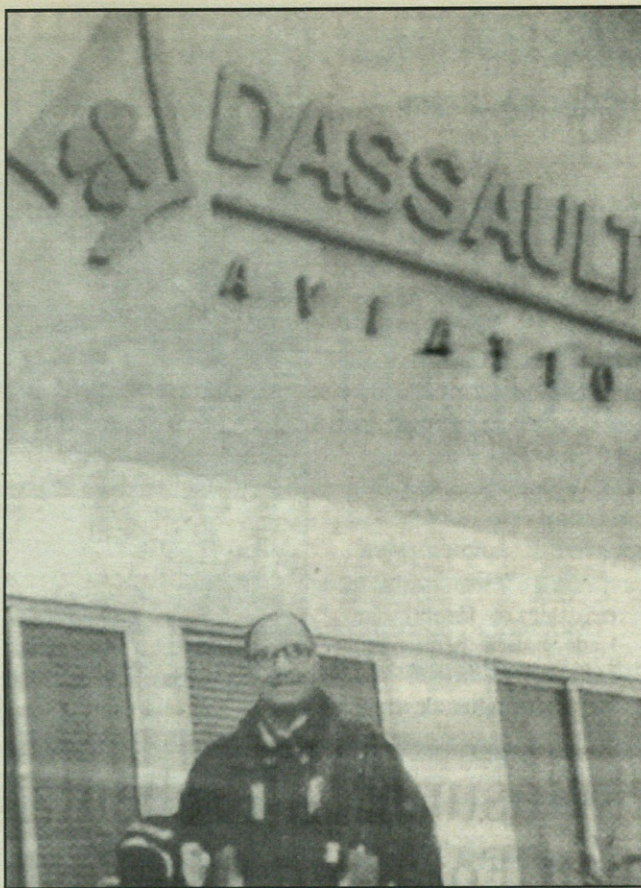
Quinsonek ez du Dassaulten antz handirik, ez tamainuan behintzat. Aeronautika eta defentsa alorretako enpresentzako azpikontratuko lanak egiten ditu. Langile kopurua, 50 inguru. Airbus, Dassault eta Aerospaciale ditu bezero nagusienak

■ Dassaultek eta Aerospatalek bat egingo dute berehala, baina langileek ez dute uztailaren 9a arte akordioaren berri ofizialik izango

Quinsonek.

Fagorrek enpresa honetan ezarriko duen sistemak nabarmenki bizkortuko du Quinson eta Aerospataleko arteko elkarlana eta komunikazioa. Konpromezua hitzartua du lehenak bigarrenarekin zera burutzeko: eskaria jaso eta zortzi egun pasa baino lehen eginak izango dituela agindutako tresnak edo osagarriak. Sei Fagorren ingeniariak elektroniko sailak lortu du, beraz, Frantziako alor ekonomiko oso garrantzitsu batean aritzeko aukerarik. Albiste ona, honenbestez, MCC kooperatiba taldearentzat, ikuspegi ekonomiko hutsetik. Zeren eta bada gaia aztertzeke lehiogehiagorik. Armagintza, adibidez. Gogoan izatekoa baita Dassault, Quinson eta gainerrakoez hegazkin militarrik eta bestelako tresneria belikorik ere egin ohi dutela.

Baionako Sei Fagor arduratuko da Angeluko Dassault lantegiko software ingeniariatzaz, baita Nanterreko Quinsonekoaz ere.

Arrasateko kooperatiben mugimenduak argitaratzen duen aldizkariak -«TU Lankide»-k dioenez, oso pauso handia izan da Sei Fagorrentzat bere bezeroen zerrendara enpresa horren garrantzizkoak bildu izana. Pozik dira, dudarik ez, Baio-

nako fagotarrak. Baina kezkatu dabilta Angeluko hegazkingileak. Ez baitakite Dassaulteko langileek zer gertatuko den aurrerantzean, Aerospatalekin bat egin ondoren alegia. Beldur dira beharginak zuzendari-tzak hainbat lagun lizen-

tziatuko ote dituen. Eta iragarria dute sindikatuek mobilizazioari ekingo diotela jenderik kaleratzen badute.

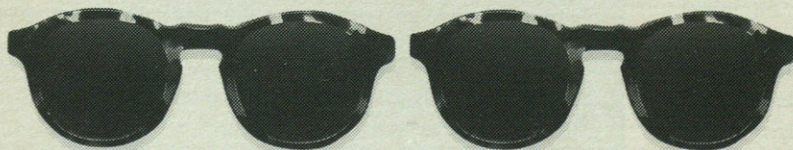
Langileei argibiderik ez

EZKUTUPEAN eta isilka egin omen dituzte elkarrekin negoziazioak Serge Dassaultek eta Louis Galloisek, bi enpresetako buruek. Fusioaren inguruko zurrumurruak aspaldikoak ziren, baina iragan astearte arte ez zen berri ofizialik jakin. Orduan plazaratu zuten albisteak: Dassaultek eta Aerospatalek bat egingo dute. Ekainaren amaierarako dena prest izango da; langileek, ordea, uztailaren 9a arte ez dute hitzarmenaren informazio zuzenik izango. Eta kezkatu dabilta. Talde berriaren kide izango den Angeluko lantegia edo filial gisara arituko den, hori argitzeko dago oraindik. Eta lanposturik galduko den ez dakiten arren, susmo txarrik badute horretaz.

Hitzarmenaren xehetasun ekonomikoak dagokienez, Aerospataleko balioa aurrerantzean 20 miliar liberakoa (500.000 milioi pezeta, gutxi gora-behera) izango da. Dassaultek horren erdia izango du, hamar miliar libera. Serge Dassaulten esku

**EGUZKITARAKO
BETAURREKOAK**

**IKUSTEKO
BETAURREKOAK**

Betaurreko bakar batzuetan den-dena daukazu. Eguzkitarako diseinurik modernoak eta zure ikusmenak behar duen graduazioa. Eta 9.800 pta.n baino ez, montura barne.

MULTIOPTICASen dena dago zure alde, lehenean asma dezazun. Estatuko Optika Sarek handienaren garrantia ere bai.

**9.800 PTA. TIK
AURRERA**

ZINKUNEGI

MULTIOPTICAS

ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTI

■ 'Downsizing', 'garbiketa' deitzen diote amerikarrek jokabide horri; Gerra Hotza amaitu izanaren ondorioa omen

izango lirateke akzioen % 27, hau da, ez du behar hainbateko gehiengorik izango enpresa berria erabat kontrolatzeko. Fakturazio kontutan, 49,2 miliar liberakoa lortu zuen iaz Aerospatialek, eta galera 981 milioikoa izan zuen. Aldiz, Dassault Aviationek askoz ere diru gutxiago fakturatu zuen, 9,8 miliar libera (245.000 milioi pezeta), baina ez zuen galerarik izan, irabaziak baizik, 288 milioi liberakoak. Guztira, bi enpresek bat egiten dutenean 60 miliar libera inguruko fakturazioa izan dezakete. Dirutza handiak, nolana ere, baina ez Estatu Batuetako edo Europa bertako beste zenbait kideko enpresak eskuratzen dituen bezainbatekoak.

Ikusiko da zertaritzen diren gauzak eta ados jartzen diren Lazard eta Paribas bankuak, fusio honetan bitartekari lanak egiten ari direnak. Ikusiko da, bidena bar, zenbat lanposturen galera ekarriko duen batagiteak. Inork ez baitu horretaz zalantza izpirik. Are gutxiago Frantziako esparru ekonomiko 'babestuetan' dabilen joera ikusirik. Estatuaren baitako edo babespeko enpresetan milaka langile lizentziatuko dute ondorengo bi urteotan. Bi sektore astinduko ditu bereziki doitze programa honek: banka eta armagintza. Eta azken honetan kokatu beharrekoak dira, nolabait, Dassault eta Aerospatiale ere.

Banketxeetan garbiketa izugarria egingo da. Credit

Lyonnaissek bost mila lagun kaleratuko ditu 1998.ra bitartean, langileen % 15. Eta Frantziako defentsa ministerioak ere iragarria du antzekorik bai untzioetan bai gainerako gerra tresnagintzan. Untzioetan langileen % 5 kaleratuko dute ondorengo bi urteotan, eta hegazkintzan ere espero da zartatekorik. Adituen ustez, Estatu Batuetakoaren bide beretik joko du Frantziako gobernuak. Hots, lantegi estrategikoak elkarrekin bat egitera bultzatuko ditu, enpresa erraldoiak sortaraziz, ondorioz milaka lanpostu galduko badira ere.

Gerra Hotza amaitu zen

'DOWNSIZING', 'garbiketa' deitzen diote amerikarrek jokabide horri. Gerra Hotza amaitu izanaren ondorioa omen. Eta Frantzia beranduegi ohartu bide da historiaren aro hori bukatu zela. Orain, berandu ibili izana ordaindu behar. Chirac-en gobernuak 60.000 lagun kaleratuko omen ditu armagintza sektorean orain hasi eta 2.000. urtea bitartean, horrela diote Frantziako ekonomiariek. Beste hainbeste gertatuko omen da SNCFn -trenbideetan-, osasungintza publikoan, EDFn -argindar konpainian- eta abarretan. Angeluko Dassault lantegian ari direnak kezkatu ibiltzea, bada, ez da harritzekoa. Ipar Euskal Herriko enpresa handieneko langileak, alegia.

XABIER ARANBURU

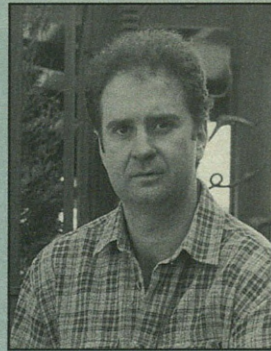
DIRUAREN HOTSA

Administrazio publikoa pribaturako bidean

MERKATU 'libre'aren laudoriotan aritu ohi dira sarri asko kargu publikoak dituzten politikariak, lehiakortasuna eta antzekoak goraiatuz. Baina, hara paradoxa! politika interbentzionista bultzatzen dute beren departamenduetatik, kapital publikoaz irentsiz Elkarte Anonimo gisara eratutako enpresak, edo izugarritzko laguntzak emanez, beti ere lehiakortasun 'libre'aren mugez gaindi. Enpresa horiek abantailaz jokatzeko dute merkatuan eta maiztxo dituzte zuzendaritzan lehen aipatutako politikoak, kargu publikodunak. Enpresariarena egiten dabilzan politikariak, horretan jolasten, baina diru publikoaz bizkarrak ongi zainduak dituztela. Administrazioa enpresa bihurtzen da; zail da bereiztea zer den publikoa, zer pribatua.

ANTZEKORIK ari da gertatzen Euskal Autonomi Elkarteko nekazal administrazian. Zenbait Elkarte Anonimok badi diru publikoaren babesik eta EAE zein Nafarroako administrazioen konfidantzarik. Hortxe ditugu adibidez Aberena (pentsuak), Iparlat (esnea) eta Aberekin (hazia). Baserritarren aldeko funtzio sozialik badutela-eta jasotzen dute laguntza publikorik aipatu enpresek. Eta badute baserritarren elkarrekin ordezkartzarik enpresa horietako kapitalean eta administrazio kontseiluetan. Ez, ordea, erabakitzeke ahalmenik. 'Goitik' hartuak izan ohi dira erabakiak. Enpresa hauetarik batzuk etengabe ari dira dirua galtzen, eta diru publikoaz estaltzen dira zuloak. Argibide eske jotzea, berriz, alferrik izaten da. Komunikabideren batek, baita baserritarren ingurukoak ere, enpresa horien jardueraz informaziorik eskatzen duenean zera erantzuten dute: ez da komenigarria, konpetentziak gure aurka erabil lezake informazio hori. Tartean diru publikoa dabilenean, ez da bidezkoa erantzun hori.

JAURLARITZAREN Nekazaritza Saila aldaketa bidean da gaur egun. Bi enpresaren esku utzi nahi ditu bere eginkizun nagusienak: IKT S.A. (ikerkuntza, laguntzen kudeaketa) eta Mendikoi S.A. (hezkuntza). Biak ere kapital publikoaz, nagusiki, osatuak. Administrazioak dirua aurreratzen du eta gestio publikoa erdi-pribatizatu egiten da. Gardentasunik, apenas. Kontua ez da jada administrazio publikoa sektore publikoan muturra sartzen aritea, zera baizik: administrazioa bere burua ari dela pribatizatzen, eta desleialki jokatzeko merkatuan.

XABIER ELIAS

«Ardatza» aldizkarioko zuzendaria

Euskal Herriari buruzko erreferentziak bilatu ditugu Internet sarean barrena

WEB ITSASOAN EUSKAL TANTAK

Bide asko, neurtezinak, daude Interneteko itsasoan mugitzeko. Horien artean aritu gara Euskal Herriaren bila. Bertako enpresak, elkarteak, erakundeak, alderdiak, instituzioak, historia... web orrialdeetan aurkitu ditugu programa nabigatzaile eta bilatzaileen laguntzaz. Hauek eskainitakoaren haritik egin dugu Euskal Herrirako itsas-bidea Interneteko mundu-itsasoan.

INTERNET-EKO itsasoan nabigatzeko zerbitzariak ematen dute txalupa. Pro-

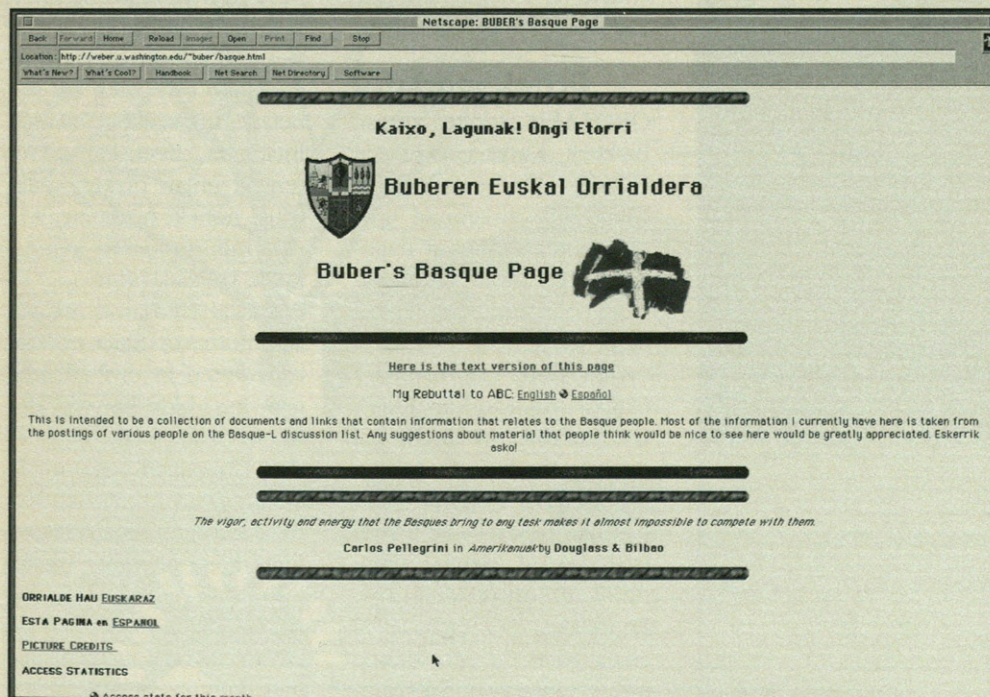
grama nabigatzaileek, aldiz, arraunak. Nola, baina? Interneteko sarean bilatzeko, te-

lfonoaren bitartez munduko beste ordenagailuekin lotuta izanez gero, zerbi-

tzariak ematen dute sarbi-dea. Zerbitzu iraunkorra izan ohi da, nahi adina enpresek eskaintzen dutena. Nabigatzaileei dagokionez, programa bat baino gehiago dago Interneten nabigatzeko tresnak ematen dituenak. Hauek, bestelako programek bezala, aukera zerrenda bat eskaintzen dute sarean mugitu ahal izateko.

Baina Internet amaigabea da itsasoa izanik —joan den urteko amaieran 6,6 milioi ordenagailuk ematen zuten bertan informazioa—, datu-base funtzioa betetzen duten bilatzaileak beharrezkoak ditugu zehazki behar duguna aurkitzeko. Bilatzaile nagusiak Excite, Infoseek, Lycos, Magellan eta Yahoo dira, beste asko ere badira, hala ere.

GRN zerbitzariaren txalupaz eta Netscape nabigatzailearen arrauenez erabili ditugu bilatzaileok, Euskal Herriaren gainean Interneten gordeta den informazioa helburu dugula. Guztia Web orrietan banatuta dago, eta guk aurkitu nahi ditugun erreferentziak zuzenean topa ditzakegu edota orriren batean guk bilatzen dugunari zeharkako erreferentzia

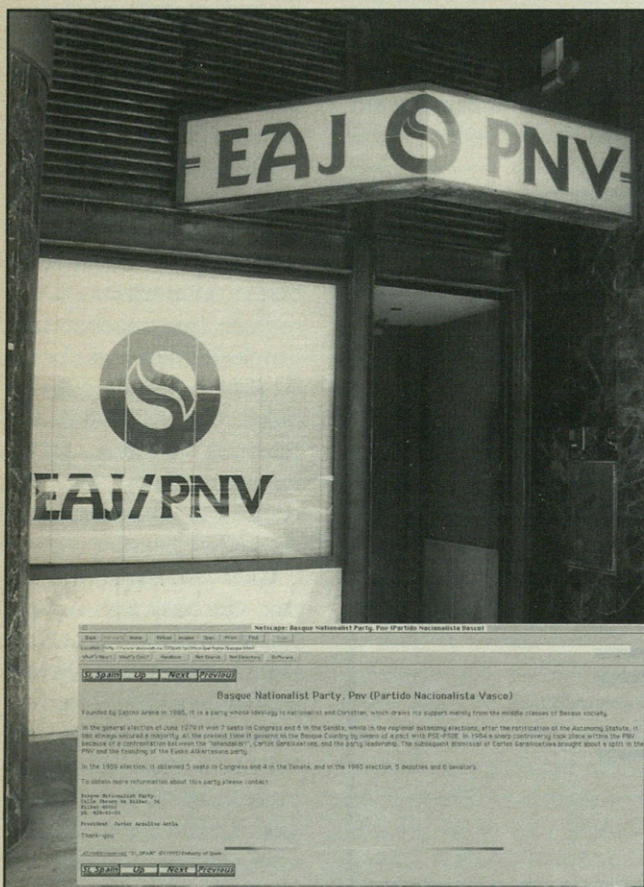

Blas Pedro Uberuagak eskainitako Buber orriak Euskal Herriko folklore, kirol, musika, gastronomia eta turismoaren inguruko argibideak ematen ditu, besteak beste. (A.: Antza).

Kutxak bere zerbitzuen eskaintza egiten du. (A.: Antza eta A. Elosegi).

Eusko Alderdi Jeltzalearen erreferentzia ematen du Espainiako alderdien orri batek. (Argazkiak: Antza eta Alberto Elosegi).

Lycos bilatzaileak du orri gehien: berrehundik gora erreferentzia eskaintzen ditu Euskal Herriaren inguruan

Yahoo bilatzaileak hemen go nekazalturismoaren berri eman digu, baita iskanbilaz famatu zen «Euskadi Information» orriaren berri ere. Bilatzaile guztiek aurkitu dute hau (orain, itxuraz, ez du begizta urdinik gaineen).

Magellan bilatzaileak ez ei du Euskal Herria ezagutzen, erreferentzia eman ondoren ez baitu ezer aurkitu. Excitek, ordea, nabigatzeko hainbat arrasto eskaini dizkigu. Deustuko Unibertsitatea, ikurrinaren historia, «ABC» egunkariak ETari buruz esandakoak, besteak beste. ETaren historiari heldu dio frantsesez, era berean, Erresuma Batuan egindako orri batek eta honetara Infoseeken bitartez iritsi gara. 26 euskal erreferentzia eman dizkigu bilatzaile honek, hezkuntza eta nekazalturismoaren ingurukoak, besteak beste.

Euskal Herriaren inguruko informazio saila eskaintzen duten bi orritara iritsi gara itsas-bide beretik. Buber izeneko orriak (Blas Pedro Uberuagak egiten du Washingtonen) Euskal Herriko kirol, musika, turismo, kultura eta albisteen harian eramaten gaitu. Aukera multzo luzea eskaintzen du Buber orriak, testuari irudiek laguntzen diotela: argazkiak, anagramak, ikurrina... Zerrenda luzetik aukera egin eta bide ezberdine-

egin zaiolako. Guk elkarte bati buruzko informazioa bilatzen badugu, berak egin edo eskaintako orria aurki dezakegu, baita beste norbaitek horretaz eman diezagukeen informazioa ere.

Orriak markatu

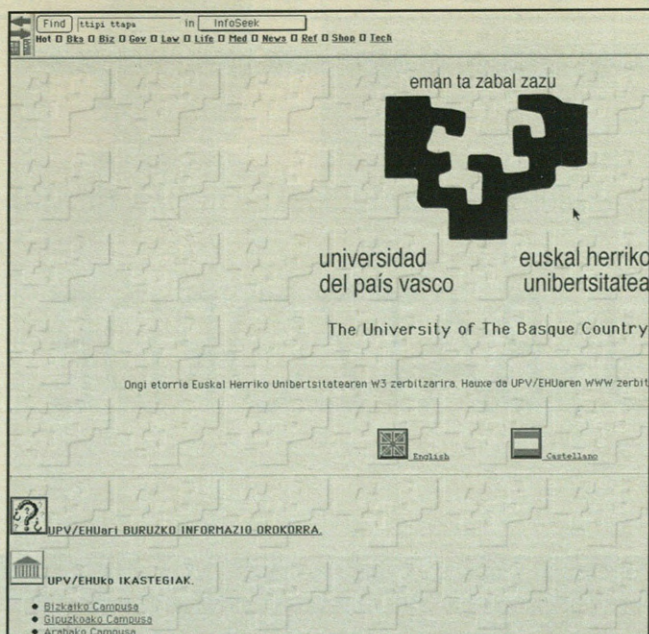
OROTARIK topatu dugu. Batzuek, Kutxa edo Euskal Herriko Unibertsitateak, esaterako, zuzenean jarri dute beren enpresari dago-kion Web orria. Beste batzuk, «Euskaldunon Egunkaria» kasu, beste norbaiten orrian dute erreferentzia (Buber orrian aurkitu dugu). Guztion bila jo dugu, bai Euskal Herriko elkarte, enpresa eta pertsonen jarritako orrietara, baita beste lekue-tatik Euskal Herriaz egin-dako erreferentziatar. Ehundaka dira jada. Iritsi ahala, markatu egin ditugu orriak (aukera hori eskaintzen du programak). 'Liburutegi' propioa osa dezakegu aukera honen bitartez.

tatik jotzeko aukera dago, gainera, informazioan sakontzen orritik orrira.

Eugenio orriak ere Buber orrirako sarbideak eskaintzen ditu, baita Euskal Herriari buruzko filmeak eta Eusko Jaurlaritzaren inguruko argibideak ere. Artistak, ardoak, Deustuko Unibertsitatea, Baionako portua... dira beste aukerak. Horien bideetan barrena egin daiteke aurrera. Baina bada beste orrietara garamatzan orri-zerrenda orokorrik ere, Valentziako Jaime I Unibertsitateak egin-dakoa, hain zuzen ere. Hego Euskal Herria soilik aipatzen du, Espainiako mapa baten barruan egiten baitu zatiz zatiko banaketa. Interneten ditugun Euskal Herriko unibertsitate, ikastetxe, enpresa eta erakundeen erreferentzia erabilgarria eman digu.

Hala ere, Lycos bilatzai-

Euskal Herriko Unibertsitateak bertako eskaintzaren berri ematen du kanpusetan sailkatutako informazioan. (A.: Antza).

learen itsas-bidea izan da altxor handiena aurkituarazi diguna. Izan ere, berrehundik gora erreferentzia ditu

honek. Euskal enpresa asko dira jada beren orriak jarri dituztenak. Kutzak bere zerbitzuen berri ematen du,

—euskaraz, gaztelaraz eta ingelesez— irudiz lagunduta; baita enpresaren argibide orokorrik ere. Euskal Herriko Unibertsitateak, Sarenetek prestatutako orrian, kanpus bakoitzeko zehaztasunekin agertu zaigu, informazio orokorrenetik zehatzeraino. Alderdi politikoan berri ere eman digute Web orriek. Eusko Alderdi Jeltzalearen argibideetara, esaterako, Espainiako alderdien inguruko orriak bideratu gaitu, ez dute beraiek zuzenean egin. Euskal Herriari iristeko aukeratu dugun itsas-bidaia zertzeladak dira, baina Interneteko itsaso amaigabea aukerak ere ez dira amaitzen. Eta norbaitek ARGIAri mezurik bidali nahi badio, bere tanta uzteko modua badu: antzagraf@grn.es.

ARANTXA ERASUN

NEKAZAL TURISMOAK
NATURAZ GOZATZEKO ETA
EUSKAL HERRIA
EZAGUTZEKO AUKERA EZIN
HOBEA ESKEINTZEN DIZU

NEKAZAL TURISMOA - ERRESERBETARAKO:
DONE MIKEL AUZOA, 11 - 1º
Tel.: (94) 620 11 88 / Faxe: (94) 620 06 66
48200 GARAI (BIZKAIA)

EAEko batzordeak beste egitura eta partaideekin hasiko du aro berria

AHOLKU BATZORDE BERRIA

A

urretik
saiakerak egon
baziren ere,
Euskararen
Aholku
Batzordeak aro
berria hasi du.
Hau sortzea
onartu ondoren,
egitura eta
partaidetza
zehaztuak
dituzte jada.

ERATU berria den Batzorde honek bi egiteko nagusi izango ditu: batetik, hizkuntza normalkuntzan diharduten erakunde eta organismoetako ordezkarien harreman organoa izango da; bestetik, gizarteko arloetan euskararen erabilera normalizatzen ari diren erakunde pribatuak eta adituek parte hartzeko gune bilakatu da.

Hizkuntz Politikarako Idazkaritza Nagusiak adierazi digun bezala, «saiakera bonetan indar gehiago eman nahi izan zaio, hori dela eta funtzionamendu alorrean aldaketa garran-

Josune Arizondo Batzorde Osoko partaide izango da. (Argazkia: Alberto Elozegi).

tzitsuak daude. Honekin guztiarekin, eraginkorragoa izatea espero dugu.

Hasi berriak baldin badira ere, egitekoak ez dira gutxi eta lana banatzeko asmoz kide anitzeko hiru organo desberdinetan zatitu dute

saila: Batzorde Osoa, Batzorde-atal Iraunkorra eta Batzorde-atal bereziak. Lehenengoaren egitekoen artean, EAEko hizkuntza normalkuntzari buruzko gaiak aztertzea eta ikertzea, euskararen erabilerari buruzko

xedapenak ondo ezartzeko behar diren neurriak Eusko Jaurlaritzari proposatzea eta hizkuntzari loturiko gaietan eskumenik duten aginte publikoen jarduera koordinatua bermatzeko neurriak proposatzea daude, besteak beste. Era berean, Euskara Biziberritzeko Plan Nagusiaren zirriborroari buruzko txostena egin behar du, baita Batzorde-atal Iraunkorrak egingo duen urteko oroitzu

Hiru organo desberdinetan zatitu dute saila: Batzorde Osoa, Batzorde-atal Iraunkorra eta Batzorde-atal bereziak

onartu ere. Jose Antonio Ardanza (EAEko lehendakaria), Mari Karmen Garmendia (Kultura sailburua), Xabier Aizpurua (Hizkuntza Politikarako sailburuordea), Josune Ariztondo (HABeko zuzendari nagusia) eta EITBko zuzendari nagusia den Baltasar Marinen egitekoak dira, Batzorde Osoko partaide baitira. Ez dira bakarrik egongo bere lanean, ordezkari eta bokalak bere ondoan egongo dira. «Gizarte atal anitzetako ordezkariak arduratuko dira lan hone-taz; pisuko jendea izatea nahi eta espero dugu. Gi-zarteak erakundeek bezain beste garrantzia duela uste dugu», azpimarratu digute-nez.

Batzorde-atal Iraunkorrari Euskararen Aholku Batzordearen gaien ohiko trami-tazioa eta urteko ekintzen oroitza egitea egokitu zaio. Bertako kide Jose Antonio Ardanza, Mari Karmen Garmendia, Xabier Aizpurua, Eneko Oregi, idazkaria eta Batzar Osoak hautatutako lau bokal izango dira.

Batzorde-atal bereziak lanak eta txostenak egiteaz arduratuko dira besteak beste, izan ere, aurreko bi taldeei lagundu beharko baitie. Atal ezberdinak osatu ondoren emaitzak falta dira soilik, eta Hizkuntza Poli-tikako Sailak adierazi digun bezala, «itxaropentsu ager-tzeko arrazoiak badiugu. Prozesua dinamizatu eta beste alorretan aurrera egi-teko tresna sortu dugu. Kon-tuan izanda aurreko urte-tan egindako lana ez dela butsean geratu eta aurre-rantzean emango ditugun urratsak, gauza garrantzi-suak egin ditzake».

AITOR AZKONBIETA

MALORES ETXEBERRIA

Hernaniko Udaleko euskara teknikaria

Euskara Elkartearen Topagunea sortu delarik, zer berri ikusi behar dugu alor honetan ondoko hilabeteetan?

AXUN AIERBE MENDIZABAL

Euskara Elkartearen Topaguneko idazkaria

Euskara Elkartearen Topagunearen helburu nagusia, besteak beste, euskara-elkarteek dituzten premiei erantzutea eta baliabideak eta ahalmenak optimizatzea denez, datozen hila-beteotarako eraketa-batzarrean onartu genuen egitasmoak ere ildo berari jarraituko dio, pre-mia horiei hain zuzen ere.

Hemendik aurrera, batetik barne-antolaketa lanak (giza baliabideak, baliabide ekonomi-koak, euskara-elkartearen arteko informazio-trukerako sistema prestatzea,...) ditugu eta bestetik, opor osteko ajea lehenbailehen pasa dakigun, egitasmo hauxe dugu eskuartearen: euskara-elkartei buruzko jardunaldiak anto-latu behar ditugu. Horretarako, Dobera euska-ra-elkarteak kultur arloari buruz antolatu behar dituen jardunaldietan esku hartuko dugu eta handik ateratzen diren ondorioak aurrera era-man, baita gure helburuei jarraiki kultur zir-

kuituren bat antolatu ere.

Aldizkariaren arteko elkarla-nari hasiera eman behar diogu, era berean soziolinguisti-kari buruzko ikastaro-modulua prestatu elkar-teetako bazkide diren guztientzat eta haurren eta gazteen aisialdia euskalduntzeko hitzar-mengintzari buruz urte-hasieran egin genituen jardunaldiei nolabaiteko jarraipena eman.

1997an euskara-elkartearen ikerketa eta ga-rapena (I+G) bideratu ahal izateko sistema prestatu behar du Euskara Elkartearen Topagu-neak, eta euskara-elkarte txikiak, euskara-tal-deak eta egitura aldeko ezberdintasun dituz-tenak Topagunearen beraren egituraren eta di-namikan modurik egokienean txertatzeko bi-dea jorratu.

URREA

● Euskarari tokia egin dio aurren Fran-tziako Tourrak; Euskal Herritik igaro diren ibilbideetan adierazpen guztiak euskaraz ere izan dira, Euskal Herrian Euskarazek egindako eskakizunari erantzunez.

GOROTZA

● Andoaindik Billabonara bidean (Gi-puzkoa) ari dira lanak egiten, Nafarroa eta Gipuzkoa lotzen dituen autobidearen pa-rean. Lanen oharra, ordea, gazteleraz soilik irakur dezake gidariak.

«Pilota aitzakia, kontzientzia nazionala sendotu behar da»

Pala jokalaria profesionala izan zen hamabi urtez, zorioneko garaia bizi izan zituen Deportibo eta Baldan jokatutako partiduen bitartez. 1990ean Euskal Pilota Federazioko lehendakartzara iritsi zen eta harrez gero erabat suminduta dabil, pilota munduko gaitzen erruz. Eta gaitz horiei heldu diegu, Caballerok irtenbidea non ikusten duen sumatzeko.

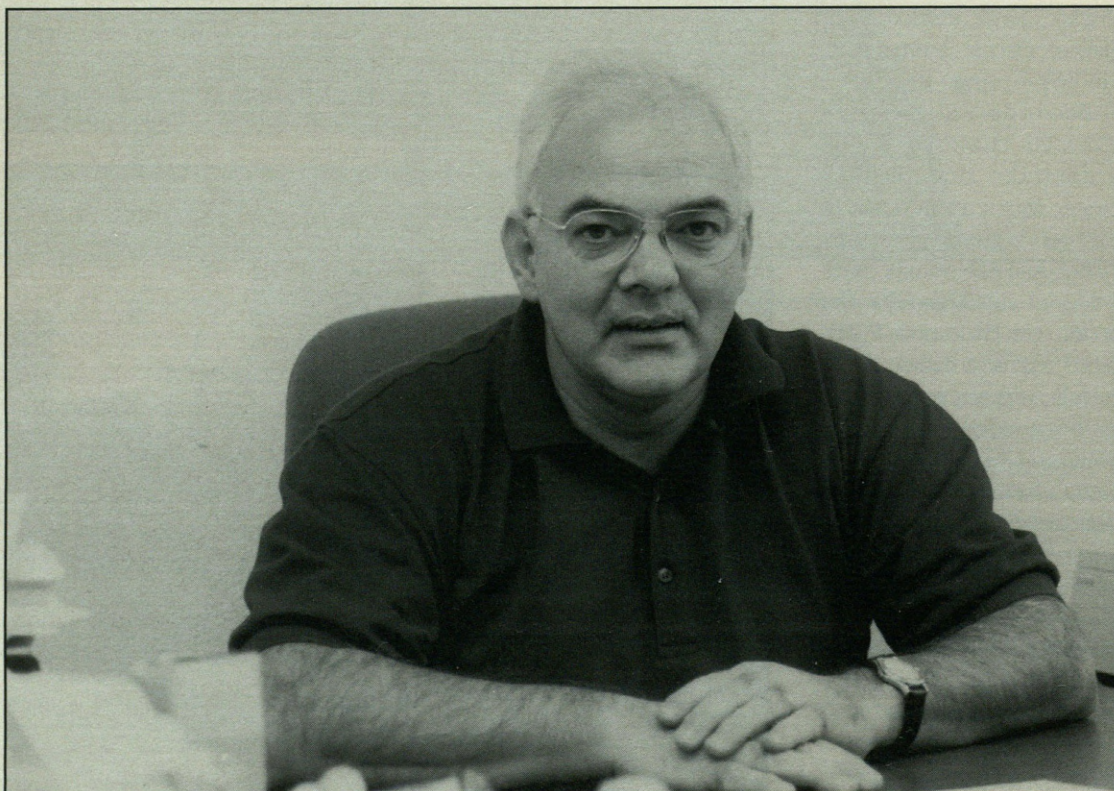
Zeharo bunkituta antzematen zaizu palan gertatu den guztiaren ondoren.

Federazioko lehen mandataria naizen aldetik, modalitate guztiek arduratzen naute baina ezin ukatuko dizut palaren egoeraz suminduta nagoena. Benetan lotsagarria da enpresak (Asegarcek) palarekiko duen utzikeria.

Makina bat aldiz entzundut galarak besterik ez dituztela pilatu Deportiboren kargu egin zirenetik, baina baratz lantzen ez duenak ez du sekula barazkirik ahortuko.

Sei urte bete dira zuen taldea Euskal Pilota Federazioan lanean hasi zenetik; denbora honetan gauzak okerrera joan al dira?

«Espainia aldetik pilotari nazional kutsu arriskutsu bat igjerri diote eta sentimendu horren parean geurea den kirola indartzea politikoki kaltegarria zitzaien mandatariei eta utzikierian itotzen laga diote». (Arg.: A. Elozegi).

«**Pilota ez da
berpiztuko Joko
Olinpikoetan
urrezko domina bat
lortu delako, gure
lehentasuna ez da
goi mailako
pilotariak sortzea»**

Ni saltsa honetan sartzeko arrazoia batez ere pilotaren norabide-eza izan zen. Guk ardura hau hartu genuenean egoera kezagarria zen oso. Eskuzkoan pilotari eta enpresek bilera bat egin berri zuten Etxegaraten, ondorioa ordurarteko soldataren erdia kobratzea izan zen; pala Deportiboko klubeko enpenpe zegoen eta amildegirako bidean; IJAPKako greba indarrean zen eta afizionatu mailan federazioen arteko torneoak alde batera utziz gero apenas ezer ere ez zegoen.

Erremonteak zuen orduan erakarmen dezentea, baina gainontzeko modalitateak itxuragabe eta galbidean ziren. Urtean zehar txapelketa nagusienak antolatzeaz aparte ez zen beste ardurarik. Ene iritzirako, aurrikusitako estrategia baten eragin zitala pairatu du pilotak azken hogeitun urteotan.

Espainia aldetik pilotari nazional kutsu arriskutsu bat igerri diote eta sentimendu horren parean geurea den kirola indartzea politikoki kaltegarria zitzaien mandatariei eta utzikierian itotzen laga diote. Denboraren poderioz eta, zenbait lekutatik jarritako traba nabariak ikusita, garbi dago pilotak, sakonean, edukin eta karga politiko handia duela.

Zeintzuk ziren, baina, ai-

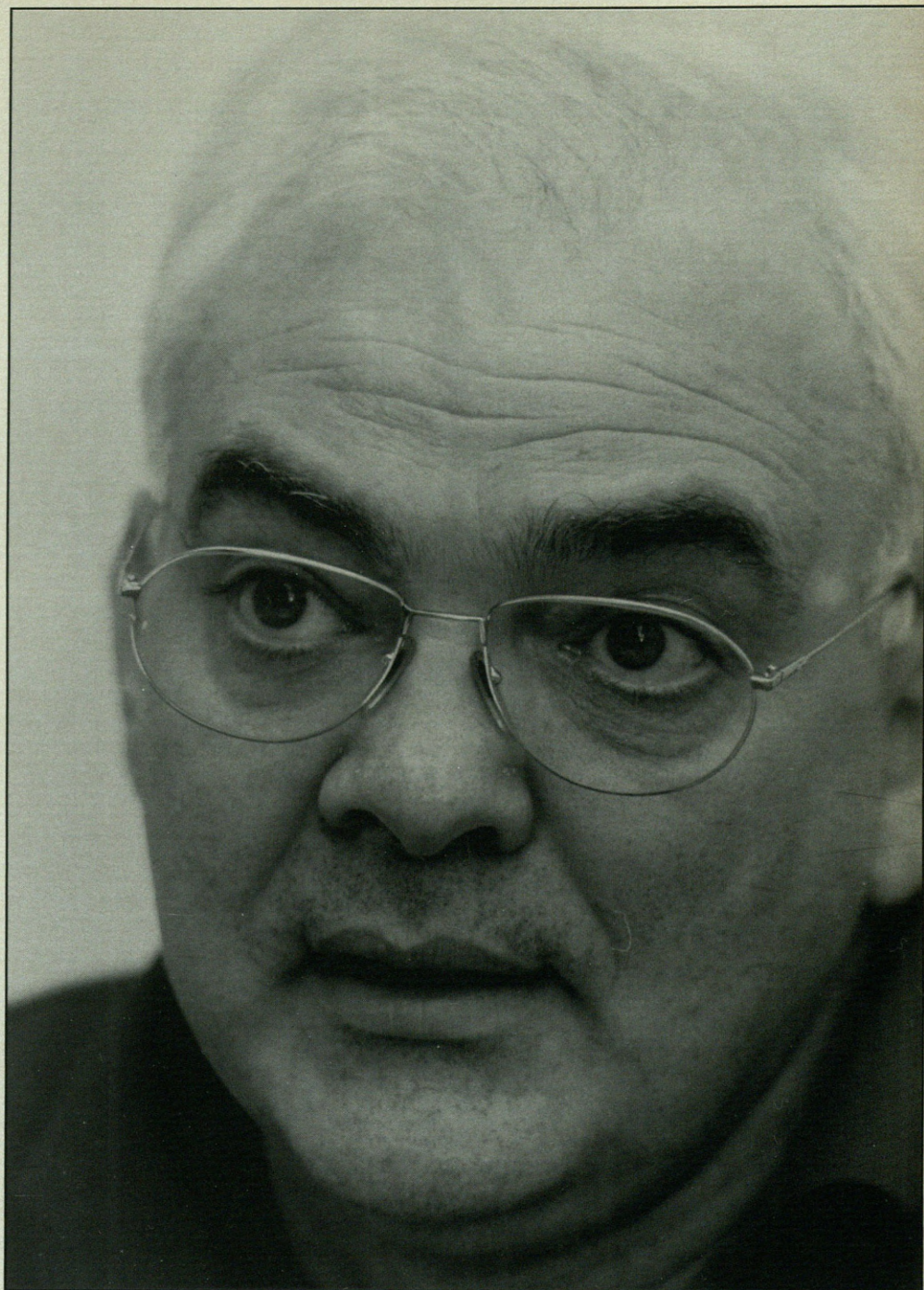
patu dituzun zuen pentsamolde berri horiek?

Gauza bat argi eta garbi genduen artean eta lelo horri eutsi diogu oraino. Pilotak ez du etorkizunik izango baldin eta herriak, pilota soilik kirol bezala hartzeaz gain, geure kulturaren zati nagusi bat eta aske izateko tresna garrantzitsu baten

pareko sentitzen ez duen bitartean.

Pilota ez da berriztuko Joko Olinpikoetan urrezko domina bat lortu delako, gure lehentasuna ez da goi mailako pilotariak sortzea; lehenik eta behin pilotarekiko kontzientzia nazional bat sortu behar da eta, era berean, jolas modura gazte

«**Pilotak ez du etorkizunik izango baldin eta herria, pilota soilik kirol bezala hartzeaz gain, geure kulturaren zati nagusi bat eta aske izateko tresna garrantzitsu baten pareko sentitzen ez duen bitartean.** (Argazkia: Alberto Elozegi).

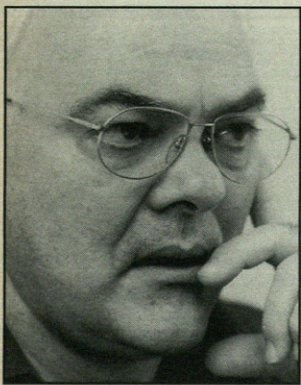

gaztetandik jokatzeko ahal den eskaintzarik zabalena sortu.

Zebazki zeintzuk dira, bidenabar, emandako eta eman beharreko urratsak?

Arestian aipatu bezala, ezer baino lehen kontzientzia eta zaletasuna hedatzea da gure asmoa. Horretarako, ezin bestekoa iruditzen zitzaigun kirol honen mailakatze bat, adina edota exijentzien arabera. Hartara, Ikaspilota sortu dugu, nere ustez kirol honek suspertzea nahi baldin badu funtsezko giltzarrria. Ikastolaz ikastola, herri herri, proiektu hau hedatzen joan da eta egun Euskal Autonomi Elkarteko mugak gaingiduz, Nafarroako ikastoletan lanean ari gara eta baita Iparraldean ere.

Hori lehendabiziko maila da, umea pilotan dabilela hezitzea, modalitate bakoitzaren jatorria, ezaugarriak, erremintak eta abar eskutik

ekarri zituen eta egundoko arrakasta izan zuen modalitate honek lau bat urtez, erremontek ikuslegoa jan zion artean ● Ezkondua, bi seme-alaba ditu, Itziar eta Xabier ● Egun Donostiako Zuzenbideko fakultatean katedratikoa da eta irakaskuntza lanak, pilota munduko ur nahasiak baretzeko ahaleginekin tartekatzen ditu, Euskal Pilota Federazioko lehendakari lanetan

«Palak aparteko tratamendua behar du; enpresak arlo nagusiko atalaren adartzat duen bitartean ez dago zer eginik»

eskura ezagutzea. Elkarren segidan umetako kontuak utzi eta gazteari pilotarako grina asetzeko irtenbideak bilatu beharra zegoen eta klubaren arteko txapelketa antolatu genuen. Horrela, gaur egun motza ala dohai-neko, edonori lehiatzeko aukera eman nahi izan dugu. Profesional mundua le-torke horren ondoren, baina pilota herri honen altxor preziatuenetakotzat dugun guztion ustez, oinarri-oinarritik sendatu behar dira gaitzak.

Profesional maila aipatu duzu. Oraingoz pala profesionala betirako isildu al da?

Arazoa mingarria da, are gehiago duela bi hilabete hogeinaka lagun lanik gabe gelditu direla kontutuan hartzen badugu. Asegarceri Deportibon orain arte bezala pala mantentzearen

ondorioz diru galera parraezinak jasaten dituela esaten entzun diot baina nire ikuspegia oso bestelakoa da. Asegarceren eskuzko partiduak programatzeko asmoz hartu zuen Deportibo eta proiektu hori aurrera atera ez duenez, kasik palari gorrotoa hartu diola esango nuke.

Horrez gain, kontratu berriak ez sinatzeko ados jarri eta ia ostikoka Deportibotik bidaltzea, euren gauzak takiletatik atera eta zarkar poltsetan sartzea... jokatibide hori lotsagarria bezain iraingarria izan da. Giza harremanetan zeinen arduragabeak diren erakutsi dute.

Asegarceren erronka honi bakarka aurre egiteko ezina dela-eta erakunde publikoengana jo du; zu zeu bitarteko lanetan zabilta, gainera. Hodei

NORTASUN AGIRIA

Zubirin duela 49 urte jaio zen ● Hemezortzi urte zituela Deportibon debuta egin zuen profesional mailan ● Hamabi bat urtetan zehar estelarretan mantendu zen Iturri, Salvador eta bere garaiko onenen artean ● Pala jaialdiak Bilbotik Donostiako Baldara

ilunen artean argi izpirik bai?

Egia esango dizut. Bi bilera egin ditugu. Aurrenekoan enpresa geure ideien hartzaile sumatu nuen eta itxaropen apur bat sortu zitzaidan. Bigarren aldiz elkar ikusi genuenean, ordea, guztiz zapuztuta atera nintzen handik. Pala modalitateak aparteko tratamendua behar du orain; enpresak bere arlo nagusiko atal baten adartzat (eskuz esku-koa) hartzen duen bitartean ez dago zer eginik, inola ere ez.

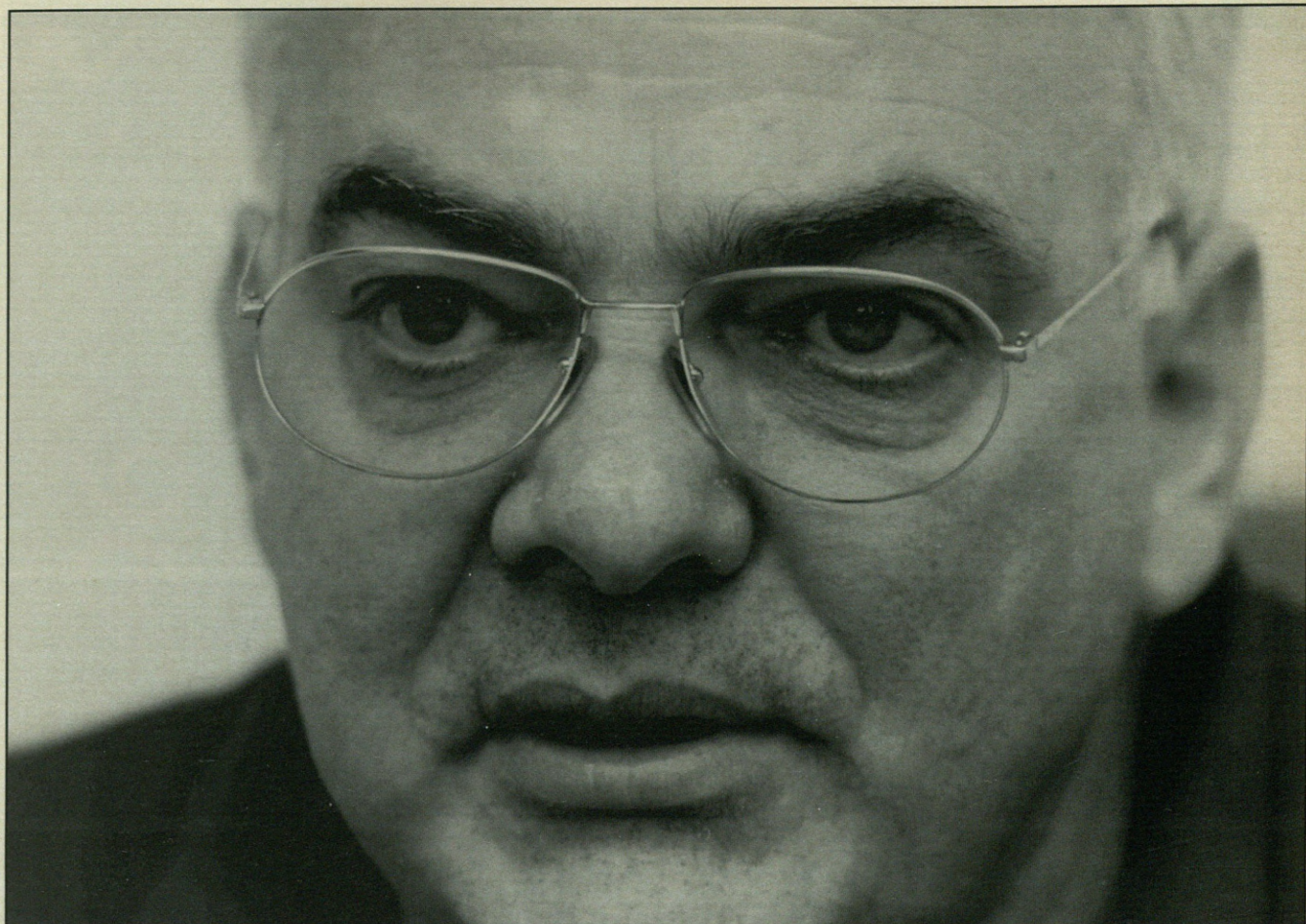
Aseginolaza hil zenez geroztik enpresa honi pala indartzeko inolako asmorik ez diot ikusten, baina jakin bezate, Asegarcerekin edo gabe, palak bizirik iraungo duela.

Zein neurri hartuko zenituzke pala suspertzeko bidean?

Zaletasunak eta azken bolaradan harmailetan jubilatutako itxurakoak besterik ez zela ikusten esatea ez zait zilegi iruditzen. Izan ere, zaletasuna partidu eta jaialdiak eskaintzen sortzen da. Deportibon derrigorrezkoak beharko lirake gutxienez lau jaialdi aste bakoitzean, eta horietako bat, gainera, promozio mailakoa jarriko nuke nik.

Maiztasunak mugimendua dakar eta mugimenduak oihartzuna. Baina, jakina, jaialdi horiek aldeztu aurretik marketing eta publizitate ahalegin bat behar dute. Jakin badakit bapatean ez dugula palazko ikusle kopurua bikoiztuko, baina Bilbo bezalako hiri batetan, eta adibide bat jartzearen, zenbat milaka kanpotar dabil egunero bere aferak konpontzen? Kanpaina egoki bat egin ez gero, sekula par-

«Asegarcek eskuzko partiduak programatzeko hartu zuen Deportibo eta aurrera atera ez duenez, palari gorrotoa hartu dio». (A.: A. E.).

tidu bat ikusi ez duenari Deportibora arratsalde pasa joatea ez al litzaioke gustatuko?.

Kontuak kontu, pala jokalariai geldia dira oraingoz eta Deportibo, berriz, edozertarako itxita.

Momentuz Asegarcek Bilboko Aste Nagusirako (abuztuan) ateak irekiko dituela agindu digu ohizko Bilbo Hiria Pala torneoa jokatu delarik, baina gauzak ez badira luzerako proiektu baten barruan antolatzen, bi hilabeteren bueltan arazo bera izango genuke muturraren aurrean.

Pala zaindu nahi ez duenarentzat hemen ez dago lekurik. Utz diezagutela es-

parru hori libre eta, handik edo hemendik, benetan modalitate hau galdu ez dadin arduratzen denik azalduko da.

Palaz luze jardun gara, Kiko, baina eskuzkoan ere ez da giro. Modalitate bonetan ere erregulazioa al dator?

Jakina bada!, Asegarcek banan-banan gainontzeko enpresak desagertarazi edo irensteko, pilotariei sekulako kontratoak egin zizkieten. Enpresa bakarra dela esan genezake eta orain

merkealdi-aroa inposatu nahi dute, itxuraz. Punta-puntako pilotariak aberastu egiten dituzte eta, bitartean, gainontzekoei apurak ematen dizkiete; gutxiengo partidu kopururik gabe kontratu bat eskeintzea onartezina da.

Geuk Federazio bezala profesional mailan ezer gutxi dugu esateko, baina ondorioak jasaten ari gara. Pilotari gazteak edozein preziotan, profesioaletan debuta egitea amesten du baina mordoska batek urte pare

baten bueltan, kontraturik gabe utzi eta afizionatu mailan sailkatu behar izan du berriz.

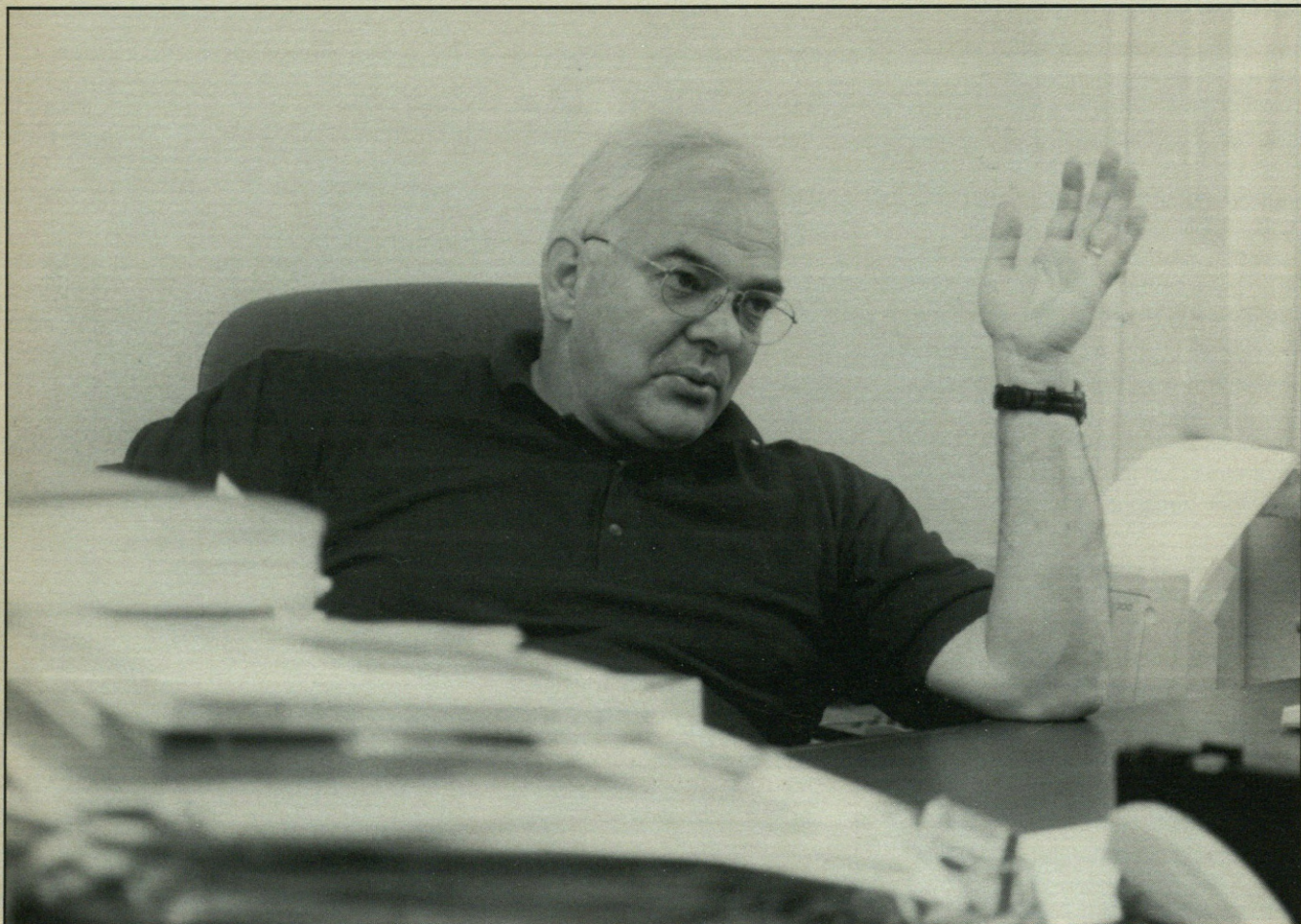
Geuk lizentzia onartzen diegu baina nazioarteko mailan txapelketak jokatzeko eskubidea galtzen dute, pilotari beraren progresioa zeharo murriztuz.

Pilota mundu bonek ez al du atarramendu onik izango?

Enpresa bakarra izatea kaltegarria da oso, baina erne ibil daitezela. Bergara, Tolosa, Ogeta, Astelena... pilotaleku horien jabetza ez dute eta nik beste enpresaren bat sortzeko itxaropenik ez dut galtzen. Pilotari onenak loturik daude, baina pilotaleku industrialak jaial-

«Asegarceren jokabidea lotsagarria eta iraingarria izan da, giza harremanetan zein arduragabeak diren erakutsi dute»

«Bergara, Tolosa, Ogeta eta Astelenaren jabetza ez dute eta nik beste enpresaren bat sortzeko itxaropenik ez dut galtzen». (A.: A. E.).

diak antolatzeko erraztasun gehiago ematen du, era berean.

Garai batean esan ohi zenez, enpresen tirabirak tarteko, «*artzak zuk izango dituzu baina txoriaren kaiolan ez dira sartzen...*»

Pilota profesionalaz jardun dugu, etorkizunaz ere bai; hauteskundeetara berriz aurkezteko prest al zaude?

Lan eskerga dugu oraindik eta borrokatzen segitzeko ilusiorik ez zaigu falta. Nolanahi ere, horretarako ezinbesteko baldintza bat badago, ekidiezina: Euskadiko Federazioa nazioarteko mailan Espainiatik kanpo egotea.

Ardura hartu genuenetik

makinatxo bat ahalegi egin dugu; Kuban hamaika negoziazio egin ostean nazio bezala Espainiatik berezitu-ta desfilatzea lortu genuen; Donibane Lohitzunen jokatu zen Munduko Txapelketan, nazioarteko federaziorako hauteskundeetan, geure hautagaiaren aldeko nahiko boto lortu genituen, otsoa etxean azaldu zitzaigun eta garai hartan aipatzea merezi ez duen Kultur Sailburuaren azpijokoak lehendakaria geurea izatea galerazi zigun, jaio-tzez euskalduna baina inor baino anti-euskaldunagoa.

Eta horren inguruan datu zehatzak eman ditzaket: hain zuzen, Venezuelak zeuzkan bost botuak agindu

zizkidatenean, hara non enteratu nintzen, sailburu hori Venezuelako Euskal Etxera joan eta ez dakit zer nolako zorra kitatzeko baldintzaren truke ezin izan zuten esandakoa bete.

Eta Belgikakoak berdin... Zorionez, hauek otsoa uxatu zuten eta egun departamentu horren jarrera Euskadiko federazioaren aldeko jarreradela irizten diot. Horrela ez balitz, ez nintzateke kargurako berrir aurkeztuko.

Sokatiran, sanboan, futbole... eskuraezineko abalegina ote?

Gaur egungo testuinguru politikoan trabak besterik ez ditugu aurkituko, baina pilotaren kasuan nik beste

ikuspegi batetik begiratzen diot arazoari. Eta, hain zuzen ere, lojikaren arrazoa plazaratu nahi nuke. Nork asmatu du kirol hau, nondik datorkio pilotari jatorria? Bistan da. Herrian kontzientzia hori sustraitzen ahalegindu behar dugu, geure politikarien jarrerak ere, noski, berebiziko garrantzia duela baina berrir diot: hau logika kontu bat da, pilota euskaldunon jokoa da eta ildo horretatik, nazio bezala onartu behar gaituzte. Urrutira gabe, gertu ikusten dut Euskadiko selekzioak nazio bezala eta Espainiatik aparte, munduko txapelketan parte hartzeko eguna.

MARTIN AGIRRE

BEREZIA

Zezenak, parranda eta usadioa Iruñean

SANFERMINAK 96

ARGIAren 1.585 zenbakia orri bereziak / 1996ko uztaillak 7

San Ferminetik gauza oro ikusten duelako

Giro beroa Sanferminetan. Espero ez zen unean, denok aztoratu gaituen kontua zabaldu da. Egia esan, aspaldi zabaldu-rik zegoen kontu korrontea dugu egoeraren eragile. Kankak dioen legez, San Ferminetik dena ikusten du, nonbait bat baino gehiago abisatua zegoen.

Sanferminetan ikuskizuna karrikan duzu, edozein zoko-mokotik azalduko zaizu. (A: Joxe Lacalle)

EGUN hauetan Nafarroako politikagintzak bizi duen uneak aurtengo Sanferminetan eduki dezaken eragina ezin jakin. Lesakakoetan ezer gutxi, Iruñean bestelako kontuak bizi izanen dira.

Uztailaren 6an hasiera ohi duten festak neurri handi batean urtean zehar nafar gizartean bizi izandakoaren isla dira, baina hori baino gehiago etena dakarkite. Iruñea, zein Nafarroarentzat

garrantzia handikoak diren erabaki politiko anitzek Sanferminak hasi aitzin jaso dute Parlamentuaren oneritzia. Gizartean eman daitekeen erantzuna aski moteldua gertatzen baita, munta handiko aferak festak hasi baino lehen aprobaten direnean. Aurtengoan ere, Sanferminak Gobernu berriaren osaketa prozesuaren mugarrira izanen dira.

Festen hasierako txupi-

nazoan, suziriei sua emanen dien UPNko zinegotzia une horretan agintean edo oposizioan egonen den, ekainaren 6an bertan argituko den kontua da.

Berritasun zaharrak

ORAIN arte Iruñeko Udalean ezagutu dugun gobernu hirukoitzak berritasun zenbait, edo hobe esan alde batera geratu ziren zenbait

ekitaldiren, berreskuratzea iragarri du aurtengo Sanferminetarako.

Azken urteotan egin ez den Riau-Riau ekitaldia egitarau ofizialaren barruan berriro sartzearen erabakia da datozen egunotan biziko den berritasun nagusia, edota esanguratsuen. Festaren mamia gertutik ezagutzen ez duen edozeini arrunt zaila egingen zaio ospakizun honen inguruan

sortu izan den iskanbila ulertzea.

CDNko alkate den Javier Chorrautek bere gobernu programaren barruan sartu zuen ekitaldi honen berreskurapena. Harrigarria badi-rudi ere, tankera honetako aferak erabakiorrak gerta daitezke udal politikagintzan.

Halere, erresuma zaharra susmopean dugu, usteak ustel ez diren honetan ustelduaren kiratsa jasanezina baita. Riau-Riau ekitaldia giro horren isla izanzen delakoan nago. Anitzetan erreallitateak fikzioa gaingitzen baitu.

Sanfermin kulturalak

SANFERMIN kulturalak izeneko egitaraua dugu aurtengo bigarren berritasun nagusia. Festek azken hamarkadetan tankera honetako ikuskizunei egin izan dioten leku eskasak hainbat sektoreen protesta piztu izan du.

Historian zehar, pasa den mendearen bukaera aldean eta mende honen hasieran bereziki, garaierako munta gehienak Euskal Herriko hiri buruzagia bisitatu zuten. Modan ziren kirol norgehiagokak ere, berezko lekua zuten mende honen hasierako festetan. Konparaziorako hor ditugu garai haretako bizikleta lasterketak, beraz aurtengo Frantziako tourraren bisitaldiak badu aurrekorik.

Alta, festa hutsa izatea deskafeintatu gabeko ospakizuna izatea da Sanferminen ezaugarri nagusia. Horra hor, eztabaidarako kontua, bederatzi egun hauetarako ekitaldi kultural andana ekartzeak hiri honetako basamortu kulturala

Riau-Riau ekitaldia egitarau ofizialean da berriro. Alkatearen gobernu programa barruan sartu zen ekitaldiaren berreskurapena. (Arg: Joxe Lacalle)

konponduko al du? Ikuskitun erraldoiak kontratatzea al da herri bat kulturaren bidetik abiatzeko biderik egokiena?

Gehigarri honetako partate batean festak betidanik bizi izan duen eraberritzeaz mintzo gara. Aldaketak nolanahi eta nolanahi, edozein kontu tradizioa bihurtzeko berebiziko ahalmena baitugu. Horixe bera izan daiteke festaren berezitasun nagusienetakoa, norberak urtetik urtera egiazko tradizioari traizioa egin dion ala ez jakin gabe, bere tradizioak sortzen ohi dituela. Gainera lau edo bost urte eskas aski dira berak sortu edota onar-

tu duen hori betidaniko bihurtzeko, berak edozeinen aurrean sutsuki defendatuko du usadio horren jatorriasuna.

Kontuak honela, nola azaldu iruindar jator honi, egun gure artean behar duen baino predikamendu gutxiago duen txakolinak berebiziko tokia zeukala gure arbasoen mozkorraldietan, edota mende honen hasieran eta erdialdean ere, egun festaren programaren barne den jota arrotz zela irundarrekiko. Nola azaldu, 1893ko Sanferminetan Gamazada zela kausa, «Gernikako Arbola» izan zela festetan gehien abestu zen kan-

tua. Iruñeko Alde Zaharreko karriketan Iparragirreraren kantuarekin gozatuz, sinestezina dirudien arren, gure historiak horrelako bihurtune, bazter eta ertzak eskaintzen dizkigu. Egungoak, dudarik gabe gure esku dira.

Iruñera etortzeko gonbitea lutzatzea besterik ez zaigu falta. Ikuskizuna karrikan duzu, edozein zoko-mokotik karrikaren irria azalduko baitzaizu. Laster jakinen baita Karrikiri zezen leinuak ondorengorik ba ote duen ala ez. Ongi etorri, eta izan funtsa.

PATXI LARRION

Santu baten argi-itzalak

Foruekin gertatu ohi den gisan ezezaguna bezain maitatua dugu San Fermin. Egungo hainbat gauza ez dira beti horrela izan, adibidez: San Fermin eguna urriaren hamarrean zen hasieran.

EGUN, betidanikoak eta mugiezinak diruditen zenbait usadio noiz eta nola sortu ziren jakiteak bat baino gehiago harrituko du. Gezurra badirudi ere, San Fermin eguna ez da beti uztailearen 7a izan.

1590 urtera arte San Fermin festa urriaren hamarrean ospatu zen, meza, dantzak, zezenketak eta abere feriak ziren ardatzak. Baina udazkenean eguraldi txarra egiten zuen horrelako jaiantzat, eta agintariek festa uztaileko lehen igandera aurreratu zuten, urte hartan igandea uztailearen zazpia zen. Ondorioz, urte hartatik aurrera, uztailearen zazpia San Fermin eguna izan da.

1926ko Hemingwayen liburua atera baino lehen ez zen horrenbesteko jendetzarik entzierrotan.

1324tik aurrera ekainaren 23tik uztailearen 14a arte Iruñean merkatal feriak ditugu. Aldi berean, zezenketak zeuden, Santiago egunekoa zen garrantzitsuena. XVI. mendetik aurrera festa hauek San Ferminen ohorean egingo dira, 1591koan topatu behar da egungo Sanferminen sustraia.

Festa hauek gutxika fama lortzen joan ziren, eta 1628an jaietarako ekitaldi programa oso bat aurkitzen dugu. XIV. mendean San

Lorentzoko elizan kapera txiki bat eskaini zitzaion San Fermini, eta Erdi Aroan eza gutzen da sailduari eskainiriko katedraleko aldea, nahiz eta gaurkoa 1790. urtekoa izan.

1772ren aldean Takonean feriak jarri zituzten eta 1780an Espainiako Karlos III.ak erraldoien dantza debekatu zuen, hogeitamaihiru urtez katedraleko klausuroan gorderik izan ziren.

XX. mendera arte festek berdintsu jarraitu zuten.

1926koa izan da aldaketarik esanguratsuena. Urte horretan Ernest Hemingwayek «The Sun also rises» (Festa) elaberria argitaratu zuen, Sanferminetako esperientzia oinarrituz. Lehendik hiru urtetan Iruñeko festetan egona zen, hortik aurrera erehainbatetan itzuli zen. «Festa»k aldaketa handia ekarri zien Sanferminei.

Mundu guztian irakurri zen, Iruñea atzeritarren begietan leku zoragarri eta exotikoa bihurtu zen. Gaur

egun, Hemingwayen ondo-
rioz hizkuntza eta arraza
desberdinen topalekua da
Iruña festetan.

Nor izan zen San Fermin?

JOAKIN Lizarraga
(1748-1835) izan daiteke
ohiko ikuspegiaren eredu-
a. Berak esan zuenez: «San
Fermin edo Firmio ta Fir-
mino deitua. Nafarroco
Patrono dēna jaiozē Iru-
ñean. Burátsoac Firmo ta
Eugenio, gend nobleetāic:
eta usa Senadóre edo Con-
sejúico jaun principāla.
Bataiatuxitue S. Saturinoc
Tolosaco Obispo xēnac.
Onen Discipulo zēn socer-
dote bātec Honesto deituac,
edo honēsto zēnac azizué ta
eracútsi San Fermin errelig-
ióne Christioarēn doctri-
nan ain óngui, ezi eguin-
zue Maēstru, eracustecó
bercéei doctrina bera: eta
alá zebila Iruin aldēco le-
cuetān arguitzen gēndeac
Jangoicoaren guizón san-
dubāt becāla».

San Fermin beraz, erro-
matar senadore baten se-
mea, kristautasunera pasa
zen San Zerningo putzuan,
beste Iruñeko lehen kris-
tauekin batera San Satuni-
noren eskutik. Hogeitamar
urte zituenean, Galietara
ebanjelioaren predikua egi-

Nahiz eta XIV. mendean kapera txiki bat eskaini, XVI mendera
arte Nafarroan ez da San Fermini eskainitako elizarik.

tera joan zen. Beaubaisen
atxilotua izan zen kristauen
persekuzioaren kontra jar-
tzeagatik. Askatasuna lortu
ondoren, Done Ezteberi eli-
za bat eskaini zion.

Geroago, Amiens
apezpiku egon zen, hiru
mila arima kristautasunera
bihurtuz eta hainbat mirari
eginez. Tréveriseko gober-
nadoreak enteraturik
Amiensera joan ziren hango
soldaduei San Ferminen
atxiloketa aginduz. Prozesu

gogorra pasa ondoren, bu-
rria moztu zioten, martiria
bihurtuz.

Guzti hau Erdi Aroko
leienda da. Gauza arrunta
dugu edozein lekutan sain-
du bat izatea jende jentilen
kristautzailea, San Saturnino
baskoiena zen bezala. Iru-
ñeko lehen bataiatuen ar-
tean noski, San Fermin du-
gu, nafar lurraren lehen
saindu martiria.

Egia esan San Ferminen
kultua VIII. mendean do-

**1780an
Espainiako Karlos
III.ak erraldoien
dantza debekatu
zuen, 33 urtez
katedraleko
klastroan
gorderik izan ziren**

kumentatzen da estraineko
aldiz, eta ez Nafarroan, Sois-
sensen baizik. Laster bere
kultua leku anitzetara zabal-
du zen, bere bizitzako mi-
rariekin, batez ere bere erre-
likien agerpenarekin.

Nafarroan ez da bere kul-
tua ezagutzen XII. mendera
arte. Artaxonako Pedro de
Paris, Iruñeko apezpiku ze-
nak, 1186an ekartzen du
Amiensetik sainduaren le-
hen errelikia, Heillyko Teo-
baldok, bere lagunak, opa-
riturik. Iruñeak festa izen-
datu zuen egun hura, urria-
ren hamarra.

Ustez Iruñeko saindu hau
ezezaguna zen Nafarroan
zehar, XVI mendera arte ez
baititugu San Fermini eskai-
nitako elizak aurkitzen, eta
hortik aurrera sainduaren
errelikien trafiko izugarria
hasiko da ailegatzen ho-
nuntza.

ROLDAN JIMENO

**Sanferminetan euskaraz nasaiki
zahar - berriak nahaski
argiki, klarki, edo zer?**

IKAS ETA ARI

Pausoz pauso historian zehar

Txupinazoa, Riau-Riaua, prozesioa, entzierroa, zezenketak, peñak eta pobre de mí. Gaztelu plaza, Santo Domingoko aldapa eta zezenplaza. Sanferminen ia ezinbesteko osagaiak dira guztiak, Iruñeko festa nagusia ulergaitza litzateke, gainera, atal hoiek gabe. Ekitaldi eta leku bakoitzak, baina, bere historia, nortasuna eta gertaera bitxiak ditu. Eta horien bila jo dugu.

SANFERMINEK izan duten ibilbidean, egun festaren derrigorrezko osagaiak iruditzen zaizkigunak ez dira beti horrela izan, esaterako txupinazoa mende eta Riau-Riaua mende haserako kontuak dira, eta entzierroa joan den mendearen azkenaldetako.

Txupinazoa

SUZIRIAREN irtenaldia gutxi goiti-beheti 1901etik egiten da nahiz eta hasieran jendearen artean famarik ez izan. Gaztelu plazatik egiten zen, eta suziriarekin batera Iruñeko bost parrokiak eta konbentutako kanpaiak jotzen zituzten.

Geroago ekitaldia garrantzi gehiago hartuz joan zen, eta militar bandak plazara ateratzen ziren. Hogeigarreneko hamarkadan pirotekniko enplegatu bat zen eguerdiko hamabietean

suziriei su ematen ziena. Honek gutxika jendearen irrika sortu zuen. 1940an Joakin Ilundain, lehen alkate-tenienteak piztu zituen, eta hurrengo urtean alkateari udaletxetik pizteko proposatu zion. Horrela jaio zen festei hasiera ematen dion ekitaldi ezaguna.

Beti Udalarekin zerikusirik duen pertsonaren batek bota izan du txupinazoa. 1964 urtean izan zen salbuespena, urte hartan Manuel Fraga Iribarne ministro frankistak bota baitzuen.

Bezperak eta Riau-Riaua

HAUXE zen Sanferminetako lehen ekitaldi ofiziala XV. mendean, urriaren 9an ospatzen zen (gogoratu lehen Sanferminak urriaren 10ean zirela) eta data aldaketarekin uztailearen 6ra pasatu zen, Udal Batza Udaletxetik

Txupinazoa 1901az geroztik egiten da gutxi gora-behera. (Argazkia: Joxe Lacalle)

San Lorentzora San Fermineko kapera bisitatzerara doan ibilaldia. Riau-Riau izena, martxan zehar jotzen den Miguel de Astrainen balsaren azken estrofan botatzen den azken oihutik dator. 1909an jotzen hasi zen, beste musika batzuekin

batera ofizialtasuna lortu gabe oraindik. 1915ean oso moda bitxia jartzen da ekitaldi honetan: udalaren martxa geldiaraztea guzti honek polemika handia sortu zuen, debekatu zen, eta debeku honek eztabaida biziagotu zuen. Egun udal buru den

Zezenak trenez ailegatu eta udal haztegian gordetzen ziren, eta hortik Santo Domingoko hesira eramaten zituzten. (A: J. L.).

alderdiaren hauteskunde programan Riaú-Riaúaren berreskurapena zegoen, aurten berriro ikusi ahalko dugu hain xelebrea den tradizio hau.

Prozesioa eta zortziurrena

ERLIJIOAREKIN lotura gehien duen Sanferminetako ekitaldia dugu prozesioa, halere gero eta paganoagoa bihurtzen ari da. Uztailaren zazpiko goizean egiten da San Ferminen prozesioa, erlijioso eta zibila da. Bertan erraldoiak, peñak, Sanferminetako Gortea, Katedralako Kabildoa, Udala Batza, mazerak, tinbaleroak, klarineroak, galazko guardia, La Pamplonesa musika banda, eta abar, joaten dira. Guztien gainetik San Fermin.

Orain dela hamarkada batzuk prozesioak ez zuen jendetzarik erakartzen, gaur egun, txupinazoa edo entzierroa bezainbat jende biltzen du. Martxa motela da, leku guztietan geldituz, San Fermini zortzikoak, jotak, loreak eta bestealakoak botatzeko. Ohitura hau Los Amigos del Arte elkarteok

sortu zuten, hauek sailduari San Ferminen putzuan (ustez San Fermin baitaiatua izan zen lekuan) jotak abesten dizkiote.

Prozesioak antzinako ohitura bati jarraitzen dio. Udala Batza udaletxetik ateratzen da katedraleruntz. Kabildoa hartuz, eta San Lorentzorantz. San Lorentzon, Katedralako Musika Kaperaren akordeekin izaten den mezan, eszena bitxiak bizi izan dira.

Ofizioak bukatzen direnean, Katedralera bueltatzen da, bertan gaiteroak, txistulariak, dantzariak, erraldoiak, eta bestelakoekin ikuskizun izugarria izan ohi da, Iruñea osoan Maria kanpaia entzuten den bitartean. Protokoloa eta itxura bizitzaren ardatzak ziren garaietako urteetan, prozesioak oso esanguratsuak izan ziren, bertan neurtzen baitzen bakoitzaren maila eta garrantzia. Horregatik, prozesioa antolatzeke orduan, Udala eta Kabildoaren artean pleito asko egon ohi ziren.

Zortziurrenak ematen die erlijio ekitaldiei bukaera. Uztailaren 14an izaten den

XIX. mendera arte Iruñeak ez zuen zezenentzat hesirik behar, Nafarroako hainbat lekutatik oinez ekartzen zituzten

honek ez dauka beste ekitaldiek bezain besteko garrantzia, nahiz eta bertara berriro ere Udala Batza agertu, musika eta erraldoiekin batera.

Peñak

EZ dakigu lagun talde hauen sorrera noizkoa eta nolakoa izan zen baina bere lehen berria El Trueno peñarena dugu 1852an. Lehenengoak elkarteak deitzen ziren, eta horien artean La Ochena, La Cuatrena, La Alegria Pamplonesa, La Marea, La Cometa, La Artística. La Olada, la Sequia, El Llavin, eta beste batzuek ditugu.

Elkarte hauek Sanferminetarako sortu ziren, batez ere, zezen munduaren inguruan; baina gaur egun beste edozein elkarteren antzerako funtzionamendua dute.

Talde bakoitzak besteetatik bereizteko atorra, txaranga eta pankarta desberdinak eramaten ditu. Fran-

kismoan, pankarta gehienak Balda margolariak egindakoak ziren, gai herrikoiez osatzen zituen, festaren inguruan beti. Orain, hainbat margolari daude, eta gehienetan umorez landutako politika gaiak sartu dira.

Zezenak

HAU dugu Sanferminen sinbolorik ezagunena eta festa egunen ikuskizunik handiena.

Zezenketa hauen berri Erdi Arotik dugu. XIX. mendera arte Iruñeak ez zuen zezenentzat hesirik behar. Zezenak Nafarroako hainbat lekutatik oinez ekartzen zituzten Eskirotz, Barbaitan, Mutiloa, Zizur Txiki eta Sarioko sotoetara.

Hortik Gaztelu plazara igotzen ziren, zezen plaza ezin hobea zena. Zezenokiok inprobisatuak ziren, 1616 urtean zezenokiko etxea egin arte. 1844ean zezen plaza iraunkorra eraiki zen. Joan den mendearen

Peñen sorrera nohizkoa den ez da ezagutzen, lehenengo berria 1852koa da. (Argazkia: Joxe Lacalle).

Egungo zezenplaza 1922an egin zen Miserikordia etxeak ordaindua. (Arg: Joxe Lacalle).

azkenaldean zezenak Nafarroatik kanpokoak ekartzen hasi ziren, hor topatu behar da entzierrotxoaren sorburua.

Zezenak trenez ailegatu eta udal haztegiaren gorde-tzen ziren Errotazarreko gas fabrikaren ondoan. Hortik eta Sariotik, entzierrotxoa egiten zen: zezen taldea mantsoek zuzendurik, Santo Domingo hesira eramaten ziren.

Denborarekin leku aldaketa hori programaren barnean sartu zen beste edozein ekitaldi bezalaxe. XIX. mendearen bukaeran gaueko hamarretan egiten zen, artzainak arratsaldeko zezenketaren ondoren hesiak ondo prestatzeko denbora emanek.

Gaur entzierrotxoak jen-

de anitz biltzen du Kurtidore eta Santo Domingoko alda-pa, lasterketa garbi eta ixilean Santo Domingoko hesietaraino eramaten dituzte zezenak, bertan gaua pasa dezaten. Goizeko zortzietan, Iruñeko kanpaiak jotzen dituzte, Santo Domingoko hesietatik entzierroa hasten da, horko aldapa igo udal plazaraino eta hemen-dik Merkaderes karrikara, bertako bihurtune arrisku-tsua pasatuz. Honek eman die Sanferminei ospea, E. Hemingwayek idatzitako «Festa» elaberrian entzierroa abentura gisa deskribatzen denak.

Amerikarra etorri aurretik, entzierroan oso jende gutxi- egiten zuen korrika, eta jende xumearen aferra zela uste zuten. Gero, literaturak,

egunkariak eta batez ere telebistak, korrikalarien taldea handitzea lortu dute. Egun, entzierroak filosofia konplexu eta teknikoak sortu du, zezenen aurrean korrika nola egin behar den azaltzen duena. Honekin batera dibinoak sortu dira, korrikalari bikainak batzuentzat eta harroputzak besteentzat.

Zezenketak nafarroan tradizio handia dute. XII. menean Tuterako Foruan lehen zezenketen berri dugu. 1387an Karlos II.ak antolatu zuen zezenketa bat. Bere semea Karlos III.a zezenzale amorratua zen, hauen agintepean 1387 eta 1401 urteen artean festa garrantzitsuenetan egiten ziren.

Mende bat geroago Foixeko Catalina (1483-1518) eta Albreteko Juanekin (1484-1516) zezenketak egin ziren Nafarroako herri askotan. XVI. mendetik XIX. mendera arte zezenketak arrakasta handia zuten, bai-

na elizak ez zituen gustuko, zenbait garaietan debekatuak egon ziren.

Zezenketek 1922. urtera arte Udalak kontratatzen zituen, eta hortik aurrera, Iruñeko Miserikordia Etxeak egin ditu. Iruñean dugun zezen plaza famatuenetakoa da.

Arestian esan bezala, Gaztelu plaza izan zen zezenketa egiteko tokia. 1844an egin zen gaurko Karlos II.a hiri-bidean; 1852an bota zuten leku berean berri bat eraikiz. 1922an lekuz aldatu zen gaur egungo tokira, Miserikordia etxeak ordaindua, baina Udaleko orube batean. 1959. urtetik, zezenketei Zezenaren Feria deitzen zaio, bertara toreatzaile eta ganaderia hoberenak ekarri ohi dira, munduko hoberenatarikoen artean dira Iruñeko zezenketak. Bi sari garrantzitsu banatzen ditu: Karrikiri saria zezenik suharkienari (1959. urtetik aurrera), eta zezenketarik bikainenarena (1964. urtetik aurrera).

Pobre de mí

SANFERMINETAKO festak *pobre de mí*-rekin bukatzen dira, azken egun honetan abesten den kantatik dator-kio izena. Uztailaren 14an gaueko hamabietan egiten du Udal plazan. Bertan alkatetiek hitz batzuk esaten ditu, eta azken suziria botatzen du. Berrogeita hamarreko hamarkadan hasi zen, txupinazoaren tankerako ekitaldia festen bukaeran in-pintzean. Laster jendez gainezka, baina inoiz ez txupinazoa hainbeste. Egun peñe Gaztelu plazan agurtzen dituzte Sanferminak *pobre de mí*-rekin.

ROLDAN JIMENO

1964 urtean salbuespen gisa, ez zuen Udaleko inork bota txupinazoa, Manuel Fraga ministro frankistak bota zuen

Inoiz ez da berdin Iruñean

Sanferminak bizitzeko modu asko daude; batzuek gauzez, besteek egunez, bakoitzak bere neurrirako festa du. Ohiko programazioa alde batetik, eta hori alde batera utzi eta bestelakoak topatu nahi dituenak, agertu bedi barraka politikoetara, uztailaren 12ko Iruñeko abarrotsara edota azken egunean autobusen aurreko Villavesaren entzierrora.

NEKAZAL girokoa da Erdi Aroarekin parekotasun gehien daukan kultura. Askoren iritziz baserri zein herrixketetan duela gutxi arte garai historiko horren aztar-nak somatu zitezkeen.

Alaketarik ez gurean, hori sinistarazi egin digute. Sanferminak zerbait inmaneteak direla behin eta berriro baieztatu digute. Afera aztertzen jarrita bestelako ondorioak atera genitzake. Historian zehar hainbat usadioek bizi duten garapena bezain argigarria dugu norberak ezagutu dituen alaketek erreparatzea.

Lehenik eta behin Sanferminak bizitzeko era diferenteak egon badira, egunez, gauzez, hogeitalau ordutuz. Gorputzak agintzen du. Kanpora joaten direnontzat baino bertan geratuko garenontzat ari naiz, festaren zama daramagunontzat, za-

ma ekonomikoa barne. Festa hau negozioa ere bada, uztailako osoa edo zati handi bat bederatzi egun hauetan xahutzen dutenongan baitatza neurri handi batean San Ferminaren iraunkortasuna.

Arestian aipatu bezala, geronek ere festaren eten-gabeko aldaketaren berri badugu, eta ez dugu lekuko gisa jokatzeko, lekukoak baino eragileak gara. Egun ohikoak diruditen hainbat usadio perspektiba historiko batetik berri-berriak baitira.

Txuria eta gorriaren nagusigoak berrogei urte eskas ditu, egun ere garai zaharren antzera praka iluna eta ato-

Txupinazoa bota ondoren Udaletxeko plaza txanpain botilaz beterik azaltzen da. (Argazkia: Joxe Lacalle).

rra txuria daramaten iruin-darrak ikus daitezke, adituen iritziz festa-erdiko jantzia dugu hori. Bistan denez, gizonezkoek aro ezberdinetan eraman ohi dituzten jantziak ari gara.

Emakumeak festan izan duen ustezko integrazioaz aritzeak ikerlan osoa suposatuko zuen. Peñetako lehendakaria andre bat bada ere, emakumeak festaren zenbait eremuetan uste baino askoz ere gutxiago hartzen du parte.

Janzkerarena alde abatera utzirik, festa eremua da al-daketa jasan duen beste osagarrietako bat. Gazte eta ez hain gazte direnontzat, barraka politikoaren eremua betidaniko erreferentzia gunea izan da. Sortu zirenetik hainbat toki ezagutu badituzte ere, berezko nortasuna lortu dute. Alta, oso jende gutxi gogoratuko du zer-nolako baldintzetan sortu ziren. Orain dela hogeitau urte inguru Baratzurien plazan Arturo Kanpion euskaltegiak jarritako txozna da barraka politikoaren abiapuntua.

Masifikazioa da entzierrorak bizi duen aldaketarik nabarmenena, horrekin

■ Lasterketako masifikazioari aurre egin ahal izateko korrikalari karneta zabaltzea proposatu berri da

amaitu nahian hainbat proposamen eginak dira azken urteotan. Lasterketa egin ahal izateko korrikalari karneta zabaltzea proposatu berri da. Egia esanez arrunt zaila egiten zaigu lasterketaren ibilbidean sartzerakoan udaltzaingoak karnetak eskatzen imatinatzea.

Arriskuak beti arrisku, entzietziora zertara joaten zaren jakin egin behar da, lasterketan egiteko baldintzak ikusirik direnak baino ez behar gehiago egoteak ez du inor harrituko.

Mol-ez blai

JANARI eta edaria kontuetan usadioak ez dira funtsean aldatu, jatea eta edatea baita baitira festak duen beste ardatzetako bat. Mende honen hasieran eta erdialdean ere, *mol* izeneko ardoa zen gehien kotsumitzen zen edari alkohol duna, dirua eskas eta, Nafarroako gorputz handiko ardo beltzak horditzen zituen Iruindarrak eta Iruñera hurbildutakoak. Txanpaina oso gutxitan hartzen zen eta likoretan koñaka eta patxarana nagusi. Egun, *mol* hitza gure hiztegian mantendu bada ere, jatorrizko izendapena duen ardoak bere leku propioa egiten du festan ezezik gure gorputzetan ere. Alta garga-ardoa eta kalimotxoa dira gehien kontsumitzen diren edariak.

Txanpaina edo cavaren kasuan bada aldaketarik, 6an, goiz partean bereziki edari hau dugu festaren erregea, beti ere, edateko baino botatzeko txanpaina

Uztailaren 12ko gauean, dozenaka lagun biltzen dira bonbo erraldoi baten inguruan. (A: J. Lacalle).

izaten da. Txupinazoa bota ondoren Udaletxeko plaza txanpain botilaz beterik azaltzen da, horra hor festaren beste argazkietako bat.

Gaua igarotzeko mila modu daude, Alde Zaharreko zoko-mokoetan (Zaldiko Maldiko bisitatu beharreko edaritegia duzu) edota honen inguruko festa eremuetan (barraka politikoe-tan ia egunero diren kontzertu eta ikuskizunak aintzat hartu beharreko eskaintzak dituzu) aukera anitza duzue.

Esaera zaharrak dioenez sexua guruen mirakulua da, Iruñean Sanferminetan bakarrik, lorategi eta belardiak ugari dira, usu alkoholak gainerakoa egiten du. Beti ere, ez pentsa horren erreza denik, mirakulua izatetik

zorte edota kasualitatea izatera iristen da. Zorionez edo zoritxarrez, sekulan hutsik egiten ez duen aukera parrandarena, ez nolanahikoa gazteleraz andada deitzen den pausu makurrez eginiko ibilera duzu, jakina da non hasten den, non amaitu ordea bestelako kontua da, parranda lagun batzuekin hasi eta normalean beste batzuekin bukatu, ezaguna den kontu bakarra noiz bukatzen den izaten da, gorputzak agintzen duenean amaitzen baita.

Gaua bezain erakargarria dugu goiza, beraz orriotan inoiz aipatu dugun legez, egunez etorri. Bestelako Iruñea ezagutuko duzu, eta gauearen aukera hor dago beti.

Gomendioen zerrendarekin jarraituz, *Estruendo de Iruña*, Iruñeko abarrotsa 12aren gauean egiten den ekitaldia sahiestu ezina duzu. Gau horretan Alde Zaharrean egonez gero, bonboa

etxean utzi izanaz damutuko zara. Dozenaka lagun biltzen diren bonbo erraldoi baten inguruan ez dago lo egiterik ekitaldiak irauten duen bitartean. Esan bezala, bonbozalea bazara bonboa kotxean sartu eta etengabe-ko abarrotsa sortzeko parada izanen duzu. Txistua da bonboaren soinuari lagun-tzen diona.

Amaitzeko, hor dugu *Villavesaren entzietziora*, Iruñerrian autobusari Villavesa deitzen zaio, 15eko goizan egiten dena eta tabernazale gehien biltzen duen egitarautik kanpoko ekitaldia. Bertan bilduko dira ere, entzietzioran sekula ikusiko ez dituzunak. Azken urteotan, ekitaldi hori Sanferminetako amaiera gisa kontsideratu ohi da. Antza denez, Atarrabiako batek bizikleta gainean lasterkan amaiera emanen die aurtengo Sanferminei. Hala bedi.

PATXI LARRION

Villavesaren entzietziora da -Iruñean autobusari Villabesa deritzo- tabernazale gehien biltzen den ekitaldia.

Sabelzorroaren bestak

Jatorduak, eta batik bat gosari eta askari legeak, aparteko garrantzia izan ohi du Sanferminetan. Mantelik gabeko otamenok, sabelzorroa bete eta modu berean lagunartean egoteko aitzaki bikaina eskaintzen dute.

«EL alcalde Zabaldika la pella l'echa txungur, en cambio l'echa birika el alcalde de Zizur».

Horratx erdalduntze bidean Iruñerriko laborarien mintzamoldeak utzitako kopla bat. Duela hamabortzen bat urte entzundakoa da, artean Iruñea zaharrean berritu gabeko ostatzulorik zegoenean.

Mantelik gabeko zurezko mahai luzexkaren inguruan, jarrita zeuden dozena inguru lagun, goiz erdian. Behar bezalako gosari legea egin da, sasoituxe zebiltzan, solasean nahiz kantuan, gazte-

leraz mintzo, zutitu hurren.

Alde guztietarik herriko edota nekazari usaina zeri-rien. Bai, zalantza izpirik gabe, *cuencoak* ziren, edota kokuak, hots, Iruñerriko baserritarrak. Baina ez baserri edo baserritar hitza ulertzen dugun moduan, baizik eta Iruñerrian eta inguruan hartu izan den gisan. Erran nahi baita, gaur egun, baserria da herritik aparte dagoen etxea eta etxe horietan bizi direnak baserritarak dira.

Iruñerrian, ordea, bertzela zen. Izan ere, baserritzat jotzen zen bide nagusietatik aparte zegoen herria, herri osoa, herri bildua. Horrexegatik, egun, oraindik ere, gaztelaraz mintzatzerakoan, bazter herrixka horietan bizi direnak *«los de los baserri»* dira. Beraz, aldeano hitzaren parekotzat jo dezakegu. Eta herriko karrikan ez dagoen etxea borda da, han bizi direnak bordariak.

Bada, gosari ona egiteak sekulako garrantzia dauka

egun osoan bestari lotua segitu ahal izateko. Zirrartsuena, dudarik gabe, bezperakoa da, uztailaren 6koa alegia. Oraindik zapia lepoan lotu gabe, ostatueta, elkarte edo etxeetan biltzen dira lagunartean.

Oso lagunarte bereziak izaten dira uztailaren sei-koak. Egun horretan, urte osoan ikusi gabeko adiskideak berariaz elkartzen baitira, otamen handi horien bidez sabelzorroa betetzeko.

Zezenketetan egiten diren koadriletako otamenetan mokadu finak izaten dira. (Arg: J. Lacalle).

Eguerdi zoragarria izaten da, eta gosariak alimaleko hatsa ematen dio barne hauspoari, egunak aitzina jo ahala sortzen den nekadurari buru egiteko.

Bertzenaz, nekamenak indarra zarrast, tarratatzen du, eta janik gabeko edanak ohatze zurira agudo eramaten zaitu. Indarrik ezean, ezin salto, malto eta kantu egin. Ezin, hortaz bezperetako segizioan izerdirik bota. Aurten, iduri duenez, abiatuko da. Iritsi ordea, ez da batere segurua. Arrunt gauza polita izaten da dozena erdi bat aldiz behintzat, zinegotzien aintzinean dantzari aritzea. Soinua bai, mende honetakoa da, baina usarioa anitzez ere zaharragokoa.

Honatx, bertzenaz, Elkanoko apezak, Joakin Lizarraga izenekoak horren inguruan erran zituenak: *«Halaber, fin onez dantza daike izan birtute ere, hala nola San Ferminen festan Ziudadea zoaielaik bezperetara, meza ta prozesiora, dantzariak zoazin alzinean dantzan lehen; orai eztakit...»*.

Riau riaurik luzeenak egin zituen borts ordu eta gehiagore. Atera kontuak beraz. Alde horretatik, gosariak edota otamenak ez daude soberan.

Egunero egiten dira, goiz nabarraren argi zirrintatuek zinzilipurdika ikusi ez bazaituzte jakina. Plater gainean gehienetan agertzen direnak hauexek dira: arraultz frijituak, solomoa, urdaia, zingarra, piperrak,

■ Otartekoa izan, nahiz tripotxak izan Sanferminetan janak aparteko lekua du. (A: J. Lacalle)

entsalada, tripotxak eta tomatea. Aisa prestatzen dira horiek guztiak.

Halere, koadrilletan izaten dira eltzetartean airoski ibiltzeko gauza diren eskuak. Horrela izatera, zorionekoa zara, zinez, kaxuela horietan mokadu finik ahoratzeko manera topatuko baituzu.

Haragitan edozer, txilindrona edo zernahi gauza. Hori bai, axuria barraskiloekin prestatzekotan aurretik garbitu eta hil, bertzenaz etxea bizkar gainean

daramaten animalioño ttipi horiek kaxuelatik lekutuko dira.

Donostiako arrain freskoa ere dastatzekoa aukera izan daiteke, aldeztu aintzinetik Roncalesan igorri baldin badituzte, behintzat. Baina, kasu, mandatariak bide zuzena hartu behar du autobus geltokitik sukalderaino, eta, ahal delarik, lasterbidea.

Gainontzekoan, arroza txirlekin, gibelarriak, zerrikia, eta edozein gizasemalaba txirrintatzeko moduko jana, zezen barrabilak alegia. Zaila da benetan halakorik erdieste, zezen plazan hil eta ondoren laurdenkatzen dituzten adardunen barrabilak eskaturik baitaute aspaldi aspalditik.

Hortaz landa, arras gauza berriak, ostrukia (ostrukaren haragia, alegia) konparazio batera, arront goxoa omen dena. Dena den, osaba kokoari ez atera, otoi gisakorik, txilindrona baizik.

Eta ezer jan baino lehen, ez galdu usario onak, eta zerbitzatutakoa bedetatu. Honatx osaba odietarrak darabilen otoitza: *«Zeruko Jaunak bedetinka dezala mahai hau, eta halaber, egin gaitzala zeruko mahaiaren partizipante»*.

Bukatutakoan berriz, honako hauxe: *«Munduko txarrena gu bezala balego, ez ginabiltzake makur»*. On egin.

KIKE DIEZ DE ULTZURRUN

■ **Gosari ona egiteak aparteko tokia dauka Sanferminetan, zirrarratsuen dudarik gabe, uztailaren 6koa da**

«Good morning Pamplona»

Ezaguna da Hemingway-ek Sanferminekiko zuen lilura. Alta, arrunt gutxitan aztertu izan da zerk erakarri zuen, edota, munduko beste herrialdeetan, beste festa edo ospakizunetan aurkitu ez zuen zerbait bizitu ote zuen Iruñean.

IRUÑEA bederatzi egunez parrandazaleen erresuma bihurtzen ohi da, halare, festa honek berezkoak dituen elementuak nonahi topa daitezke. Beraz, hona hemen erantzun ezinezko galdera, ba ote dute zerbait berezirik Sanferminak?

Iruñeko festa nagusiek aski ongi islatuak dira komunikabideetan, onerako edo txarrerako mundu osoko egunkari eta telebista saldoak Sanferminen berri emanen dizu. Bertako Udalak ere hori bultzatu egin izan du, hor baitugu Sanfermin kazetari sari-lehiaketa,

Iruñera hurbiltzen diren kanpotarren bisita urtean urtean gehituz doa. (Argazkia: Joxe Lacalle).

gure festen inguruan idatzi edo ekoiztutako lanak saritzen dituen lehiaketa hain zuzen ere.

Bestaldetik luzea da Sanferminekin biziaren diren atzerritarren zerrenda. Horien artean zezenezaleak egon badira, halere, ez dirudi gauzarik erakargarriena hori dutenik. Egun horietan

bizi den ustezko askatasun horrek erakartzen ditu gehien, antzeman ezina den kontua askoren iritzi.

Hemingwayren oinordekoak

AURTEN ere, Ernesten ondorengoek bisita egingen digute, eta bat baino gehiagok idazle ipamerikarraren

usadio eta janzkera bera ere imitatuko ditu. Urtero, bizar txuri bat baino gehiago ikusten baita Martzelino taberna zenaren inguruan. Taberna desagertu bada ere, hartara hurbiltzen dira bere ondorengoak. Usu, gure festa giroaz kutsatu diren hauek ortodoxoenak azaltzen zaizkigu. Usadioak iruindar asko baino begirune haundiagoarekin jarraitzen baitituzte.

Estafeta kalearen hasieran pisua duen John eskoziarrak ez du hutsik egin azken ho-

«The sun also rises» Hemingwayren eleberria besapean guztiz ezezaguna gerta daiteke egungo Iruñean

gei urteotan, egunero zor-tzietan puntu puntuan txuriz jantzita egunkaria eskuan ondo bildurik ikusiko duzu bere etxe atarian, hirurogei urte inguru baditu ere ez du entzierro bakar bat ere galduko. Hamar minutu lehenago Sanferminek irauten duten bitartean pisukide duen lagun holandarrak goizero egiten duen gisan, «good morning Pamplona» balkoitik ohiukatuz inguruko auzokide guztiak agurtuko gaitu. Inoiz hauen agerpena ikusi ezean entzierroaren zati bat galduko dugu.

Lasterketa korrika egiten dutenena den gisan, ikusizuna karriketan zein balkoietan gaudenena ere bada. Arrisku gutxikoa gurea, oparoena zein den ezin jakin. Entzierroa hasi baino lehenagoko giroa deskribaezina baita, bizitu egin behar.

Atzerritarren artean Peñetako bazkideak ere aurkituko dituzu. Eguzkiko tendidoetan dagokien atorra jantzita ezin izanen duzu iruindarrengaitik bereizi zezaketak irauten duen bitartean.

«The sun also rises» Hemingwayren eleberria besapean guztiz ezezaguna gerta daiteke egungo Iruñean. Menturaz, Perla hotelleko gela bat alokatuz gero Ernesten presentzia antze-man daiteke, baina bistan denez, horrelako aukera ez da patrika guztien eskura izaten.

Esan bezala, festaren ezaugarri asko aldatuz joan

■ Iruñea bederatzai egunez parrandazaleen erresuma bihurtu ohi da. (Argazkia: Joxe Lacalle).

dira liburua argitaratu zenetik. Ernest bera aldaketa hoiien lekukotako bat izan zen. Giro berezia, arestian aipatutako ustezko askatasuna, anitzen aburuz guztiz gorrotagarria dena, aldaezina dirudi. Giro horren osagarriak zeintzuk diren ezin jakin. Beti ere, tradizioari lotuta direnen multzoa txikia da, Iruñera hurbiltzen diren atzerritarren gehien-goak molde ezberdinaz jokatzen du.

Maiz aipatu izan dugun legez, Euskal Herriko hiri

buruzagia Mediterraneo alde jomuga dutenen pasabidea da. Alimalezko parranda merkeak asetzen ditu hondartza bidean direnak. Eguzkipeko tendidoak, eta zezenplazetako harea baino hondartzetako eguzkia nahiago.

Navarrerria iturriko jauzia

ATZERRITAR moeta honek berezko usadioak sortu ditu. Navarrerriako iturriarena dugu esanguratsuena, agian astakiloena ere, ezbehar bat baino gehiago sortu duena dagoeneko.

Zenbait turista gidetan bisitatu beharreko monumentu gisa azaltzen da iturri hau, bisitatu eta goitik jauzi,

zure lagunaren eskuetara eroriz. Alkoholak entzierroa bezain arriskutsua egin du jauziaren ohitura hau. Giri hauek Karrikiri leinuko zezenak baino izen bereko sangria merkea nahiago izan dute.

Bertako giroan murgiltzen direnak egon badira, besterik ez bada hartueman horrek gure hizkuntz trebezia frogatzeko balio izan ohi du.

Norberak nahi duen bezala pasa dezala, askok ez baitute beraiek nahiko luketen gisan Sanferminak ospatu, aurki ustezko askatasun hori denok disfruta dezagun.

PATXI LARRION

Alkoholak entzierroa bezain arriskutsua egin du Navarrerriako iturriko jauziaren ohitura

Eta Lesakatik Pasai Antxora

Iruñekoez gain ere badira Sanferminak. Bazterrotan ezagunak egin dira Pasai Antxon eta Lesakan urtero santu beraren omenez egiten diren festak. Eta nola ez, zezenak ere ezin falta horrelako jaietan.

SANFERMINAK aipatzearekin batera Iruñea dator gehien burutara. Baina burutazioa azkarra bezain motza izan daiteke, Sanferminak ez baitira iruindarren eskusiba. Iruñekoekin batera izaten dira gutxi gorabehera ehun kilometrora dauden Lesaka eta Pasai Antxokoak.

Urtez urte ezagunagoak, Iruñeko jendetzatik ihesi doazenen topaleku bilakatu dira bi herriok, azkenean atzean utzi nahi zenaren antzeko jende multzoarekin elkartuz.

Batean zein bestean topa daitekeen festa giroan, an-

Argazkian duela hamaika urte Ezpata-dantzarien egunean egin zen «Zubigaineko» handia.

tzeko gauzarik bada. Iruñean gertatzen denaren antzera, zezenik gabe festarik ez da Lesakan eta Pasai Antxon. Kantak «beltz-beltzak dira, punta zorrotza» dionaren tankerakoak, edo Xenpelarrek «bi adar badaukazki bere konturako, puñal hoberik ezta horren bururako» esanez deskribatu zuenaren antzeko zezenak dira Sanferminetako osagaiak. Adar bikoak Fermin santuarekin zerikusi zuzenik agian ez zuten izan-

go, baina egun Sanferminak beraiek gabe bururaezinak dira.

Baina festa hauetako zezenak alde batera utzi eta herri bakoitzak badu besteagatik bereizten dituen ezaugarriak.

Lesakako «Zubigainekoa»

LESAKAKO Sanferminak zerbaitek nabarmenduarazten baditu, San Fermin egune «Zubigainekoa» deituriko dantza da.

Uztailaren zazpiko goizean Udal Batzako partaideak, txistulariak eta dantzariak mezara abiatzen dira, San Ferminen irudiaren bila. Prozesioak herria zeharkatu eta San Fermin bere lekura itzuli ondoren, Onin ibaiaren bi aldeetako petritetan «Zubigainekoa» dantzatzen dute. Jendea gainezka ibaiaren alboetara erakartzen duen dantza honek pasarte historiko bat gogorazten du, Lesakan elkarren aurka ziren Onin ibaiaren

■ Duela bi urte iskanbila izan zen Lesakan. Arazoa «Zubiganeko»a dantzatzeko «Napoleonesa» edo doinu berria, zein erabili izan zen

alde bitako auzoak adiskidetu zirenekoa, alegia.

Dantza amaitzean Lesakako «Tantirumairu» doinuari dagokion ikurrin agurra egiten du herriko zinegotzi batek zubi gainean. Ondoren dantza bera egiten da herriko plaza Zaharrean. Arratsaldean ere, dantzariak plazan aritzen dira, baina, goizekoan ez bezala, emakumeak parte hartzen dute.

Duela bi urte iskanbila izan zen herrian «Zubigaineko»a dantzatzeko erabili behar zen doinua zela eta ez zela. Lesakako musika bandako zuzendariak, Jabier Igoak, musika berria konposatu zuen dantza famatuarentzako. Baina dantzariak uko egin zioten horrekin dantza egiteari, «Napoleones» doinua erekin bakarrik dantzatzeko zutela aldarrikatuz. Azkenean batzuk ez zirela aterako, besteak ez zirela aterako, Udaleko bilkuran bi doinuak onartzea erabaki zen, eta horrela izan da harez gero.

Uztailaren 8a Lesakako peñen eguna da. Bezperakoa gogoratzen hasteko denbora izan baino lehen, peñak kaleaz jabetzen dira danborrada burrundatsua-

Peñen egunean lagun talde handi batek, ibaian goitik behera blai eginda amaitzen du.

ren bitartez. Eguerdipartean talde bakoitzak herriko jate txetxe batean bazkari legea egin eta arratsaldean berriro elkartzeko dira herriko goiko aldean, guztiak peñen jaitziera izenez ezagutzen dena prest.

Txarangaz lagundurik herri osoa zeharkatzen dute peñek. Programazio ofizialetik kanpo den urteroko bataioa hartzen dute Onin ibaiko uretan. Bidean sulfatatzaile, ureztatzaile eta bestelako gailuekin ibaira heldu aurretik giroa 'bustitzen' doaz, horretarako ere lagungarri proposa dira

etxeko leihotatik botatzen dituzten ur baldeak ere. Azkenean peñetako kideek, eta inguruan egokitzen den guztia ibaian goitik behera blai eginda arraunean amaitzen dute.

Pasai Antxon karrozak

PASAIKO auzoa den Pasai Antxoko Sanferminak Eslaba maisuaren salbearekin hasten dira urtero. Doinu horrekin ongi etorria ematen dien festa hauetan, zezenek duten protagonismoaz gain, urtez urte garrantzi handiagoa hartzen joan da San

Fermin eguneko karrozen desfilea.

Aurtengo desfilerako zirkoa hartu dute gaitzat. Dagoeneko XII. edizio den honetan zirkoaren munduan girotutako bost karroza izango dira, hauekin batera kalean dultzaineroak, *majoretteak* eta *minoretteak*, buruhandi eta erraldoiak, pailazoak eta beste talde zabal bat joango dira.

Karrozetako lehenengoa maitagarri eta printzesena izango da, jarraian Nosferatu modura izendatu dutenaren txanda izango da. Beldurrezko pertsonaiak ardatz izango dituen bigarren karroza hau, zendu zen Festa Batzordeko Juan Jose Goikoetxea kideari eskainirikoa da.

Jarraian joango zaien karroza hain ezaguna den Edurne Zuri eta zazpi ipuinen pertsonaia eta inguruak osatuko du.

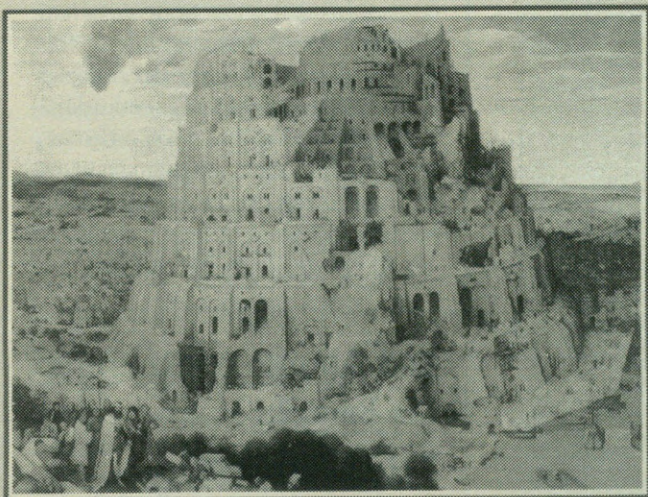
Zirkoa gai nagusia izanik, ezin falta pailazoak. Barre-eragile hauek bihurtuko dira Pasai Antxoko kaleetako jaun eta jabe. Polito eta Karli, Tutik Ere Clown, Kikim eta Koko, Moko eta Plax izango dira ondorengo karrozako portaideak.

Azkenengo karrozan pertsonai ezagunei egin nahi izan diete lekua festen antolatzaileek. Bertan, Mari Jose Carrere, Fitness-eko Euskadiko Txapelduna, Sara Jimeno, 1995eko Gipuzkoako Miss sariaren irabazlea, eta Leo Pitter brasildarra, kaio-gizona deiturikoa izango dira.

ARRITXU ZELAIA

TEKNOLOGIA ETA HISTORIA

Gizakiaren lehen erremintak eta teknikak.
Naturako metalak eta energiak. Euskal
Herriko burdinolak. Energia eta teknologiak
gizarte modernoan.

Kultura eta euskara bat eginik

ESKATU ZURE LIBURUDENDAN!!

HILTZEAR DAUDEN KULTURAK

Australiako aborigenak. Trobriand irletako
biztanleak. Tuaregak, basmortuko erregeak.
Andeetako ketxuak eta aimarak. Afrikako
pigmeoak, Amazonetako yanomani india-
rrak, inuitak eta elurretako tigreak (sherpak).
Udarorako irakurgai ederrak, eta euskaraz!!

LIBURUDENDETAN JADANIK!!

GAIK ARGITALDARIA

Tradizioa hautsi eta eutsi

TRADIZIOA hautsi, sarritan hautsi du Pablo Antoñanak. Lehen aldikoz, gizartean gora egin zuenean, haren aitona Manuel laborari xumearen tradizioa bertan behera utziz. Ez ei diote oraindik Nafarroan hori egin izana barkatzen, jatorri umilekoa izatea larritik ordaintzen omen da. Berak esana da. Ez zuen txapela erantzi eta euskaraz mintzatu zitzaion Espainiako Felipe Borboia Printzeari joan den astean. Dudarik ez, ez zuen tradizioa gorde.

Bere burua «disidentetzat» duen pentsalari humanista nafarrak Vianako Printzea saria jaso berri du. Saria literatura eta pentsamenduari emaniko urte luze eta emankor horiek eskertzerat dator. Leireko monastegian argazki bitxia atera zuen argazkilariak: agnostiko, humanista sakon eta antimonarkiko den Antoñana meza aurre-

tik Espainiako printzeari eskua ematen. Berak galduta duen «arbasoen mintzairan» hitz egin zuen idazle nafarrak eta gogora ekarri zituen bere guraso eta aiton-amonak. «Haiek izan zirelako naiz ni naizena». Horixe izan zen bere irreberentzia.

IRREBERENTZIAREN tradizioan bezain gozo txertatzen da Oteizaren eskulturgintza arkitekturarenean. Azken hilabeteotan, arkitekturaren esparruan oriotarraren hutsa eta espazioaren arteko teoriak izan duten garrantzia behin eta berriz errepikatu da. Moneo berak Oteizarik gabe Kursaal-leko kuboak -oriotarrak batere gus-tuko ez dituenak- ez zirela kubo izan-go aitortu du. Madrilgo Arkitektoen Elkargoaren eskutik zabaldu zuten orain hilabete Madrilen bertan Oteiza eta arkitektura lotzen zituen erakuske-

ta. Erakusketa hau aste honetan bertan iritsi da Iruñera. Gainera, Euskal Herriko Arkitektoen Elkargoak ohorezko kide izendatu du eta aipatu erakusketa aprobetxatu nahi du Oteiza omentzeko. Saenz de Oiza arkitektoak idatzi ditu hitz batzuk Oteizaren omenaldian irakurtzeko. Oteizak berriz, joan den astean paratu zuen Nafarroako Uni-

Ahozko mintzairaren eta bereziki bertsolaritzaren tradizioetik gatzozela nabarmen gelditu da Antonio Zabalaren «Auspoaren auspoa»rekin.

Hurrengo urtera arte agurtu da
«Euskal Herria Zuzenean»

Arrosan izandako jaialdi erraldoia. Gerturatutako zortzi mila lagunak, Arrosako mendi artean izandako giro beroaren lekuko. Belarri guztiak asetzeko moduko musika entzun ahal izan zen: folk, reggae eta rocka tartean. Jaigiro artean, baina, irrati librearen protagonista; euren topakerarekin. Hizkuntza gutxituetako irratien arteko harreman oinarria sendotzea helburua eta elkartasun beharra, nabarmendu zutena.

Ezponda poetaz (II)

bertsitate Publikoan Saenz de Oizari omenezko eskultura. Oteizak, Kasedako arkitektoak Altzuzako bere fundaziorako egin zuen eraikinaren proiektuak sortu zion zirrarak animaturik erabaki zuen eskultura Iruñeko kanpusean paratzea.

Eta Oteizak esana da: *«tradizio ez den oro plagioa da»*. Alegia, nora goazen jakiteko nondik gatozen ezagutzea beharrezkoa dela, egindako bidea alferrik berriro egingo ez badugu. Ahozko mintzairaren eta bereziki bertsolaritzaren tradizioetik gatzela nahikoa nabarmen geratu zen joan den asteartean Antonio Zabalak «Auspoaren auspoa» bere idazlanen bilduma aurkeztu zuenean. Eta baita ere, tradizio horrek aurrera egin duela eta aurrera egin duen heinean eutsi egin zaiola.

EUTSI, besteak beste, Antonio Zabalak eutsi dio. Auspoa sailaren arduradunak urte luzeetan besteren lanak bultzatuz eta bilduz jardun du buru belarri eta Euskal Herriko historiaren zati bat jaso du hainbat eta hainbat bertsolari eta bertso giroko idazleren eskutik.

Bertsolari jende multzo handia bildu zen Zabalaran liburuaren aurkezpena eta omenaldi tankera hartu zuen ekitaldiak. Ahozko mintzaira eta horren barnean bertsolaritza oinarri-oinarri dituen Auspoa bilduman parte hartu duten idazle eta bertsolari zahar ugari hurbildu zen Koldo Mitxelena kulturunera. Atxagaren agerpenak -baita bertsolari gazteago batzuen presentziak ere- bi belaunaldi, bi hizkuntza eredu eta bi mundu ikuspegik bat egiteko balio izan zuen. Eutsi ere, eutsi egin zaiola hizkuntza eredu eta mundu ikuskera horri. Horren adierazgarri, Atxagak Zabala eta Auspoa bildumaren arrastoa zenbateraino jarraitu duen onartu izana.

LOREA AGIRRE

M**AULEKO** de Sponde-tarrek etorkia dirudienez Undüreineko «Ezponda» jauretxetik zuten. Poetaren aita, Eneko, erregeren prokuradore izana Zuberoan, Jeanne d'Albret Nafarroako erreginaren idazkari egon zen eta azkenean haren kargudun Nafarroa Behereko Donapaleun. Bere aita bezala, protestantea zen Jean olerkaria. Hizkuntzetan eta literaturan kultura sakon eta zabala zuen, Berpizkundeko humanista bati zegokion bezala: Latinez itzuli zituen adibidez greko zaharren obra batzuk, Homero eta Hesiodo-renak bereziki. Erljioko gerletan parte hartu zuen Henri III. Nafarroakoaren alde eta Erroxlako gobernadore izendatu zuten calvinistek. Erregea katoliko egin zenean Frantziako Henri IV. bilakatzeko, halaber egin zuen Jean de Spondek 1593an, nabusiari baimenik eskatu gabe, eta bere kargua kendu zioten lagun protestante geratuek. Aita, Eneko, calvinismoari fidel egon zen eta frango zahartua zelarik, katolikoen gudaoste batek, atzerritik jinik, astoki kalitu zuen Donapaleun 1594an. Bera, Jean de Sponde, nahiko gazterik itzali zen ondoko urtean.

JEAN LOUIS DAVANT

POETA zen beraz, baina neurtitzak frantsesez idazten zituen, Zalgizeko jaunak ez bezala (azken horren olerkiak galdu dira, haien aipamena soilik dakar Oihenarteren «hamalaurkuna» delakoak). Bere garaian publikatua izan zen zatika eta frantses poeta barroko gorenetan kokatzen dute adituek. Sonetoak dira haren olerki gehienak, hamalaurkun trinko, zorrotz baina tormentatuak: batzuk maitasunezkoak, (maitearen izenik ez dakarte), besteak fedezkoak. Ordu hartan guziz ohi zen bezala lausenguzkoak ere baditu, bere Printzeari zuzenduak. Hemen bereiziki azpimarratu nahi nukeena da Orpustan erakasleak eman digun euskal itzulpenaren kalitate bikaina. Ezpondaren pentsakerari fidel egoiten dela erraitea ez da nahikoa, zeren ez du horretan mugatu bere ardura, literatura lana egin du zinez, lehenik euskal neurtitzetan ezarri, hamalaurkun klasikoaren erregelen ildotik, hori bera jadanik asko baita. Gainera bere poemagintzari lortu dio benetan asmakizun original baten antza, dantza, doinua: biziki maitatu dut haren idazkera eta orokorkiagor idazkia.

OSO urruti gaude hitzez hitz eginak diren modako itzulpen askotara, euskara beste hizkuntza baten pleguetara tolesten eta bortxatzen duten haietarik haunitz urrun. Orpustan jaunaren lana euskaraz pentsatua da, euskara gozo batean oratua, nafarrera ta lapurtera bat eginez, eta batutik hitz berriak hartuz erdalkerien orde. Erakusten digu lan ederra egin daitakeela itzulpenetan ere, behar den distantzia hartuz, hurbilegitik ez baitira gauzak ongi begizatzen orokorrean. Ez ote da hori «kultura» deitzen dugun haren ezaugarri eta kalitate nagusietarik bat? Dena dela, zinez maite dut «EZPONDA (1557-1595) euskal neurthitzetan» liburu.

TXUTXU - MUTXUKA

DESEGINDAKO BAP-EN TALDE BERRIA ABIAN

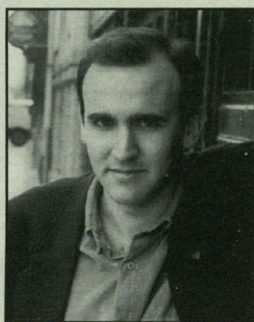
12 urteren buruan, Eneko Abrego (abeslaria), Mikel Abrego (bateria), Jon Oiartzun (gitarra) eta Xabier Olazabalek 'Drake' (baxua) osatutako BAP taldea desagertu egin da. 'Drake'ri dezibelioekin aritzea ez zaiola komeni aholkatu diote medikuek. BAP izen horrekin ez dira gehiago arituko baina beste talde bat sortzeko lanean hasiak dira. 'Drake'k abestiak egiten eta grabazio estudioetan jarraituko du. BAPzaleek, ordea, urte amaieran talde honen bideo berri bat ikusteko aukera izango dute, besteak beste, zuzeneko emanaldiez osatua.

NOR - NORI - NOR K

ANGEL CRUZ JAKA

idazlea omendu dute Zumarragan. Herritarrek, lagun eta erakundeetako ordezkariak ez zuten hutsik egin «La Antigua» Jakaren azken liburuaren aurkezpenean. Eguna azkenean omenaldi bihurtu zen. Zumarragaren tradizio, historia eta etnografia ikertzen urte eta ahaleginak franko eman dituen Jakarentzat egun berezia, beraz, iragan igandekoa ●

XABIER MENDIGUREN

Rikardo Arregi kazetaritza sarietako bat eman diote. «Euskaldunon Egunkaria»n argitaraturiko «Elurraren bertuteak» zutabearengatik eman diote balorazio kazetaritzako saria. ARGIA liburu kritikak egiten kolaboratzailea denak, Juan Joxe Petrikorena aldizkari honetako kultura arduraduna aipatu zuen Andoaingo udaletxean izandako sari banaketan ●

PABLO ANTOÑANAK

«Vianako Printzea» saria jaso du idazle gisa egindako lanarengatik. Urte luzez idazten aritu arren, 68 urterekin iritsi zaio Antoñanari publikoaren onespina ostirala hilak 28 emandako sari honi esker. Txapela erantzi gabe eta pajarita gorria zituela jaso zuen saria Felipe Borboikoaren eskutik Leireko monastegian. Eskerrak emateko diskurtsoan, euskaraz egin zituen lehen hitzak Vianako idazleak ●

TEILAK

■ EUSKARA DARABILEN ANTZEZLANA ESKOZIAN

Euskarazko, ingelesezko eta gaztelarazko «Airport» antzezlanak, arrakasta handia lortu du Edimburgeko «Traverse Theatre» jaialdian. Glasgowerko «Tramway» antzerki jaialdi ospetsuan estrainatu zuten David Griegek idatzitako lana.

Nazioarteko aireportu bateko istorioa kontatzen du antzezlanak. Gai honek erraztu du hiru hizkuntzen erabilera antzezlanean. Baina idazleak, komunikazioa, nortasuna, eta nazionalismoa jorratu nahi izan ditu lan honetan.

Bretainiar Institutuaren ekimenez, Espainiako Olivar de Castillejo Fundazioa eta Cuarta Pared aretoarekin elkarlanean prestatu zuten ikuskizuna. Aktoreekin batera egindako lanak, jatorrizko testuaren aldaketak eragin ditu, inprobisazio, entsegu eta aktoreen proposamenetatik jasoak.

Euskal Herriko, Espainiako eta Erresuma Batuko sei aktorek osatzen dute taldea, hizkuntza guztiak ezagutzen ez dituzten arren. Publikoak ere, hiru hizkuntzak ezagutu ezean, ez ditu elkarriketen eduki guztia jasoko, baina horretarako, hizkuntzari bezain beste garrantzia eman diote bestelako komunikazio-elementuei. Antzezlanak euskarazko bakarriketa batekin hasten da.

Eskozian da «Airport» egun hauetan. Udazken aldera Madrilera eramango dute baina Euskal Herrira etorriko denentz ez dago aurreikusirik.

Alan Stivellek «Brian Boru» diskoa aurkeztu berri du Parisko «Le Printemps Celte» jaialdian

«Gehienen bidearen kontra, nirea modernotik tradiziorakoa izan da»

Parisko kaleetan dabil Alan Stivell, «Le Printemps Celte» jaialdia dela eta gerturatua. Azken urteotan eszenarioetatik urrun, kantari mitikoak «Brian Boru» kaleratu berri du. Historia luze baten 18. kapitulua; honetaz eta zeltiar kulturaz mintzatu zaigu luze eta soseguz.

Non ezkutatu da Alan Stivell borren denbora luzez?

Munduari bira ematen. Berreziki Estatu Batuetan, Alemanian... Kanpoan ibili nahi bada ezin etxean egon. «Again»ekin, -1993an urrezko diskoa- berriz, orain bi urte promozio bira hasi nuen.

Bada beste gauza bat ere. Une batetan itxurari eman behar diozu garrantzia, el-karrizketak direla... baina nazkatu egiten zara.

«Brian Boru» azkeneko diskoa kaleratu berri duzu. Aurkeztuko al zeniguke?

Ezaugarri batek baino gehiagok egiten dute bat diskoan. Orainarte sekula jo ez

ditutan aspaldiko zeltiar kantuak, soilik harparekin lagundu nituenak duela urte batzuk, ageri dira batetik eta horiekin batera jendeari oso ezagun egingo zaizkion doinuak. Asmo bikoitza du: aldi berean entzun eta kantatzeko aukera izatea.

Lehenengo kantuak esaterako (diskoari izenburua ematen diona), zeltiar musikoek ongi ezagutzen duten doinuak ditu; hitzak nereak. Irlandako bakeaz ari da, indarkeriaren energia eta bakearenaren arteko erlazioa islatuz.

Zebaztu al dezakezu kontraesankorra dirudien barreman hori?

Bake garaian sor litekeen energia bideratzera deitzen

«Kultura zeltiarra etorkizuneko begiekin ikusi nahi dut beti; gizarte baten hausnarketa mugak gaindituz. (Arg.: J. Arriola).

du itxaropen kantu honek. Bakeak ez du zertan geldo-keria esan nahi. Aitzitik,

orainarte indarkerian erabiltako energia sormenerako bidean jar dezake bakeak.

« Bi ardatz izan ditut: musika ikertu eta Bretainiakoa munduan zehar zabaltu, desagertzeko aukera gutxiago izan dezan »

Badakit kontraesana dela, gauza guztien gainera Irlandaren batasuna defendatzen baitut. Nahiago dut Ipar Irlanda Irlandara itzultzea ingelesa izan ordez.

Bretainiak beti begiratu izan du gehiago Irlanda edo Eskoziara, Paris aldera baino...

Haur nintzenetik nazionalismo britainiarra gertu gertuan sentitu dut; baina horregatik ez dut kanpotik objektibotasunez ez begiratzeko arrazoirik. Disko honen garrantzia ere horretan datza: jarrera hartze garrantzitsua da; ez akaso hitzetan, baina bai hainbat gai lantzeko moduan. Irlandaren batasunaz ari naiz baina finean zeltiar munduaren batasuna da; une horretatik aurrera Irlanda ez da irla bat. Irlandarek joera handiegia dute euren baitan itxi eta ahaztu egiten dute esaterako Eskozia eta Irlandaren historiarik bazela.

Alan Stivellek beti aldarrikatu du bere nortasunaren izaera zeltiarra.

Bai, zeltiar mundua mugatua da, historiaren eraginez. Ez seguruenera Euskal Herriaren modura baina gu ere txikiak gara. Geure burua indartu beharra daukagu.

Diskoko azken kantua, «Lands of my Fathers» da. Izenburu ingelesa hautatu dut, gaeliko eta bretoiaren ereserkiaren interpretazio askea delako. Bien adierazgarri den ereserkia hautatuz, garai bat berreskuratzen ari gara: Gales, Bretonia eta Irlandaren arteko batasuna zegoeneko. Batasun administratiborik ez, baina benetako batasuna... ez gara jabetzen zenbaiterainokoa. Estatu eta gobernu ezberdinen azpian izan arren, zeltiar mundua bat eginik zegoen. «*Stivell a L'Olympia*» miloi terdi ale saldu zituen diskoaren magalean jarraitzen dugunontzat, ez

dugu disko bonetan hartara itzultzeko aukera gehiegi...

Inpresio hori eman dezake, eta baditu emateko arrazoiak ere. Baina izatez nire garapena hiriari dago lotuta, eta ez herriari. Hastapenetatik biziki maite izan dut modernoa dena: teknologia, zientzi-fikzioa eta etorkizunerako begirada. Musiko askoren garapena tradizioetik estilo modernorako bidea izan da eta nirea, berriz, alderantzizkoa.

Urteetan Britainiako kulturak izan duen enbaxadore bakarra al da Stivell?

Nire egitekotzat hartu nuen. Bi ardatz zituen nire lanak, musikaz ikertzea eta Britainiako musika zabaltzea. Baina britainiar guztiengana iritsi ahal izateko, mugak gainditu beharra zeuden: Frantzia osoan lan egin eta baita munduko lurralde askotan ere. Bada jatorrizko erreflexiorik: Britainiako kultura munduan zenbat eta gehiago zabaltu, orduan eta desagertzeko arrisku txikiago dagoela.

Gaur munduan miloika

lagunek maite dute Britainiako musika. Egoera honek ez du duela 30 urtekoarekin

Kultura gutxiak beti gogoan

Alan Stivellek beti izan die begirunea nazionalitate gutxituen arazoei, eta euskal gatazkari errespeto bereziz begiratzen dio. Haserretu egiten da Britainian euskal errefuxiatuen aurkako sarekadez mintzatzen hastean.

Zabalduko al lizkioke Alan Stivellek bere etxeko ateak euskal errefuxiatu bati?

Horixe egingo nukeela, britainiar askok eta askok

egin duten moduan eta nazionalista izan gabe. Britainiar arruntak berezko joerak bultzatuta babesten dituzte errefuxiatuak. Britainia herri osoa, oinezkoak, zur eta lur gelditu dira atxilotetak eta epaiaketak direla eta.

Fenomeno bitxia izan da; alderdi britainiarzaleei botoa ematen ez dieten asko hemengo errealitatera hurbiltzen hasiak dira; kontzientziaren eragile

subjetiboa izan da herritarak euskal iheslariak babestera eraman dituen.

Ez al dago alde handiegia errefuxiatuen usteko arriskugarritasunaren eta horiek erreprimitzeko Frantziak darabiltzan bitartekoen artean?

Berebizikoa izan zen. Hemendik nire elkartasuna jende horrentzat. Gizarte-ko punta guztietatik iritsi zaie elkartasuna. Chiracen

alderdiko zenbait parlamentari ere harrituta gelditu da gertakari hauek direla eta.

Jacques Chiracek Britainiara egin duen azken bidaian, Frantziak «Europako Kultur Gutxituen Agiria» sinatzeko asmoa duela esan du. Aurrerapena al da? Akaso jendeak esango du ez duela garrantzi handirik baina edozein aurrerapauso beharrezkoa da.

tan gizarte osoaren kultura da, nekazariena, aristokraziarena...

Noski, bazen musika herrikoia, baina literatur idatzia-
ren lan guztia zegoen, koblakariena. Hori guztia musika herrikoia gutxietsi gabe, niretzat ezkertiarra izanik, musika klasiko bezain garrantzitsua baita.

52 urterekin, musika ibilbide luzea duzu. Bedertzi urterekin lehen kontzertua, 15ekin lehenengo diskoa zeltiar harparekin eta 1968az geroztik profesional moduan ekin zenionetik 18 disko dituzu kalean. Ibilbide horren emaitzaz entzun nahi genizuke...

Disko horiekin interesatzen zitzaidan inbentarioa osatzen saiatu naiz. Berezko jakinmina dut gauza berrien aurrean eta horrek kantu tradizionala mila modutara lantzeraz eraman nau. Era berean 'a capera'ko doinuak jarraitu ditut eta baita rock gogorrena ere, baina bretainieraz.

Dan Ar Braz-ena moduko rock taldeak ikusten dituzunean, bretainieraz kantatu eta aretoak gainezka jarritz, zer sentitzen duzu?

Ez da ahaztu behar, hasieran rocka lantzea nuela asmoa, instrumentu tradizionalak alboratuz. «Chemins de Terre» diskoa da adibide. Bretainieraz ere rocka egin daitekeela erakusten du. Zuhurtasunez ibili beharra zegoela iruditzen zitzaidan, bai entzuleei begira eta baita neuri dagokidanean ere. Oinarri akustikoa sartuz hasi eta pixkanaka aparteko hausturarik ekarriko ez duten doinuak osatu.

JULEN ARRIOLA

«Gaur munduan milioika lagun daude Bretainiako musika maite dutenak», dio Stivellek.

ikustekorik: orduan bazen supergutxiengo nazionalista musika bretainiarra maite zuena, bretainiar gehien iritzien kontrakoa bazen ere. **Orain egun batzuk Glenmor koblakari bandaren heriotzarekin, Bretainiak beste enbaxadore bat galdu al du?**

Noski. Glenmor lehenengo koblakaria izan zen. 50. hamarkadan hasi zen kantatzen. Beti izan zuen ausardia puntu hori, debeku guztiei

aurre egin nahi zuen guztia kantatuz; (70. hamarkadan debekatuta zeuden haren kantuak irratietan). Koblakarien mundu mitikoari lotutako tradizioari eustean, baina hankak lurrean zituen, eguneroko jardueran.

Nire oroitzapenik gozonenetako batek Euskal Herrian egindako jaialdi batera narara. Bunuzen izan zen. Glenmor kantuan eta bere ahotsaren oihartzuna euskal

mendietan entzunez; zira-
rragarria zinez.

Zeltiar kulturaren barruan nabiko abangoardista izan zara beti...

Eragin futurista horrexegatik. Kultura zeltiarra etorkizuneko begiez ikusi izan dut beti; gizarte baten inguruko hausnarketa egin denboraren mugak gaindituz.

Kultura herri girotik etor liteke, ahozko hedapenari esker, baina bide hori egoe-
rak baldintzatu du. Ez da izan naturak horrela agindu duelako. Bretainiako kulturari dagokionean, Erdi Arotik aurrera bada joera bat kultura bretainiarra baserri girotzeko baina hastapene-

«18 diskoekin nahi nuen inbentarioa osatzen saiatu naiz; kantu tradizionalak mila modutara, 'a capella'koak eta rocka»

Datorren astean hasiko dira Lekeitio eta Zarautzko Kale-Antzerki Jaialdiak

Patrikazulo deitzen diote, harro dabil ordea karriketatik

Esker gutxi jasotzen duen ahalegina da kale antzerkian dabiltzanena; erakundeen eskua noiz luzatuko, patrika hutsik, morroi beti. Karrikak eurenak, ordea. Uztailen, Zarautz eta Lekeitiokoak.

LEKEITIOKO Nazioarteko Kale-Antzerki Jaialdia erdi-bidean gelditu zen iaz, arazo ekonomikoak tarteko. Aurtun, baina, Bizkaiko inguru hartako bazterrak, Zarautzen moduan, egitarau bete ekitaldi dakartza uztailen. Barakaldok irailean.

Antolatzaileek hainbat buruhauste izan dituzte aurtengo Kale Antzerki Jaialdiak aurrera ateratzeko, au-

Zarautz, Lekeitio eta Barakaldoko kaleetan traza guztietako antzerkia ikusteko aukera dago udan.

reko urteetako patroi berarekin josiak baitaude. Erakunde ofizialek antzerki taldeentzat eman ohi dituzten diru laguntzekiko dagoen menpekotasuna, ia erabatekoa, da arazo larriena.

Aurrekontu orokorretan

azken urteotan izandako jaitsieraren ondoren, ezin esan egoera ona denik. Zarautzko Alproja taldeko Beatriz Zabalondoren esanetan, «erakunde ofizialek gehiago egin beharko lukete, ematen dituzten laguntzekin antzezlan gutxi pres-

tatu daitezke». Bizkaiko Markeliñe taldeko Jose Ramonek ere hari berari tira dio, «menpekotasuna egon badagoela» aitortuz, baina «antzerki taldeak administrazioetik jasotako diruarekin bizi garenaren ideia guztiz okerra da. Hori ad-

«Erakunde ofizialek gehiago egin beharko lukete; emandako laguntzekin antzezlan gutxi presta litezke» ALPROJA

ministrazioak antzerki taldeen inguruan duen jarra da. Beraientzat, soilik diru laguntzei esker bizi gaitezke, baina ez du zertan. Gaur egun bainbat arloko enpresek laguntzak jasotzen dituzte; zergatik ez antzerki taldeek?, naramendu du.

Antzerki talde batek ezin duela erakunde ofizialek emango dizkion laguntzen zain bizi pentsatzen du Markeliñeko kideak, «*planteamendu horrekin lan egiten badu jai dauka. Eskaintzen dituen antzezlanen bidez egin behar du aurrera. Diru laguntzekiko menpekotasunak presta daitezkeen antzezlanen kalitateari baino gehiago kopuruari eragin diezaioke.*

Bizpahiru milioi pezetarekin

BI edo hiru milioi pezetako laguntzak (80.000 libera inguru) jaso ohi dituzte taldeek oro har. Markeliñek bost jaso zituen duela hiru urte. Diru laguntzak, «*ongi etorriak dira, ezer ez jasotzea baino hobe baita*», diote Alproja eta Markeliñeko partaideek.

Gaiak harantzago joan behar du, hala ere, Beatriz Zabalondoren iritziz: «*Laguntzen inguruan planteamendu sakona egin behar da. Egokiena dirua orain jartzea izango litza-*

Antzerki euskalduna eta amateurra

Euskal Antzerki Talde Amateurrak, antzerkia euskaraz egiten duten talde hasi berriei babesa eskaintzeko sortutako elkarteak, euskarri sendoen bila dihardu legalizazioa lortzeko helburuarekin.

Orain urte batzuk, Euskal Antzerki Taldeen Biltzarra amaituta, antzerki talde amateur eta profesionalen arteko banaketaren berri izan genuen. Profesionalek, antzezlan gehiago eskaintzeko xedez, antzerkia euskaraz zein gazteleraz kaleratzea erabaki zutenean pitzatu zen harremana. Talde amateur horiek bananduta gelditu ziren guttiz, baina

zenbaitek, egunero zituzten arazo asko batzu eta besteengan errepikatzen zirela ikusirik, elkarte honetan bat egitea erabaki zuten.

Gaur, elkarteak Debako Goaz, Mutrikuko Goizeko Izarra, Elgoibarko Ekekei, Azpeitiko Antxieta, Etxabarriako Antzerki Taldea, Lekuineko Bordaxuri eta Xirristi-Mirristi taldeek osatzen dute, nahiz eta Iparraldeko bi talde hauekiko harremanak oraindik elkarlanerako baino gehiago eman ez duen.

Elkarteko partaide izateko bi baldintza bete beharrekoak: antzerkia eus-

karaz egitea eta amateurra izatea. Elkarteko taldeek status ezberdina duten arren, legalizazioa lortu nahi du lehenbaitlehen; horrela erakundeek aintzat hartuko dutelako eta dirulaguntzak eskuratzeko bidea zabalduko baitzaie. Bitartean, bestelako bideei ekin diete. Uema mankomunitatearekin hitz egin dute, Uemako herrietan zehar ekitaldien zirkuito bat sortzeko, antzerkia azken txokoraino hedatzeko asmoz. Elkar-teak hainbat ikastaro ere antolatu ditu antzerki taldeetako partaidei begira, irakaskuntza prozesu egokia izan dezaten.

teke fruituak epe luzera jaso abal izateko.

Lekeitio eta Barakaldoko kale antzerkien jaialdiko antolatzaileak bat datoz antzerki taldeetako partaideen esanekin, «*menpekotasuna bandia dela*» nabarmenduz.

Lekeitioko Imanol Agirrereren arabera, «*kale antzerkiak diru laguntza baino arazo bandiagorik badu eta bori kokagunea da. Kale antzerkian ari diren taldeek ezin dute dirua eskatu bere antzezlanak osatzeko, kalean daudelako*». Imanol Agirrerekin ados dago Beatriz Zabalondo: «*Antzoki azpiegitura egokirik ez izatea desabantaila handia da*».

Barakaldoko Udala Kultura Saileko Franzisek ere erakundeekiko menpekotasuna izan du uneoro ahoan eta «*gauzak asko aldatu ezean oraindik urte batzuetan iraungo duen egoera*» dela

ere aurreratu du. Erakunde publikoen isuri gutxiko iturriaren ondorioz, bestelako bideak urratzen hasiak dira antzerki talde nahiz antolatzaileak; esku pribatuen laguntza ere estimatzen dute.

Zarautzko jaialdiaren aurrekontua hiru milioi pezetakoa da (120.000 libera) eta udalak emandako laguntza, 900.000 pezetakoa (36.000 libera). Lekeitioko antolakuntzaren kostua lau milioi t'erdira igo da eta Barakaldokoak ere lau milioi pezetatik gora (160.000 libera) egin du. Azken honen antolakuntzan parte hartu duen Franzisen esanetan, «*diru publikoaren babesa nabikoa izan ez zaigunez, herriko enpresa erraldoi batetara jo beharrean izan gara aurrekontua osatu abal izateko*».

Talde mailan ere beste diru iturri batzuk bilatzeari ekin diote. Markeliñek an-

tezelanei esker, menpekotasunik urrunxeago gelditzeko aukera du baina kale antzerkiko talde askok, Alproja kasu, herriko taberna eta dendetako aldabak jo dituzte laguntza esker. Aukeran, ordea, «*abal den lan gehiena egiteko modua izatea da*» Markeliñeko Jose Ramonek dioenez; eskuratutako dirulaguntzak aldatu egiten direla gaineratuz.

Sormen krisia

ONDORIO txarrak, talde eta estreinu mailan gauzatu dira. Lekeitio eta Zarautzko topaketetan ez dira estreinuak ikusiko, talde berririk izango ez den bezala. Egoera honekin lotuta dator diru laguntza urrien kontua, «*talde berri batek dagoen egoera zebatz mehatz ikusten duelako eta lana egiteko ziburtasun eza nabaritzean, atzera egiten duelako. Antzera gertatzen da antzez-*

«Aurrera egiteko, antzezlanak prestatu eta antzerki kurtsoak eskaini behar dira» SCARAMOUCHE

lan berriak sortzerakoan», esan digu Alproja taldeko Beatriz Zabalondok.

Imanol Agirre Lekeitioko Nazioarteko Kale-Antzerkiaren antolatzaileak ez du ukatzen arazo ekonomikoaren eragina, baina diru krisiaz baino gehiago, nahiago du sormen krisiaz hitz egin. «Kale antzerkiaren berrezko bilakaera da; 70. hamarkadan garai ona ezagutu zuen bankapaluen moduko lanei esker, gaur, berriz, inpasse egoera bizi du. Pluralitasuna eta sormenerako indarra falta dira», Agirreren arabera. Nolanahi ere, sormen krisi hau amaitzeko bidean da Imanol Agirreren iritziz, Trapu Zaharrak eta Markeliniñeren moduko taldeen lanei esker.

Bitxia, Nafarroakoa

BITXIA, ezin hitz egin daitekeelako sormen krisiaz, «estreinu asko egiten dira urtean zehar eta talde berriak etengabe sortzen dira, batez ere herri mailan», Scaramouche taldeko partaidea den Feli Mayak dioenaren arabera. Nafarrak «aurrera egiteko bideak antzezlanak prestatzea eta antzerkiaren inguruko kurtsoak eskaintzea» dela azaldu digu. Nolanahi ere, sormen krisirik ez baina poltsikua beroegi ere ez dutela bereizi du Mayak, «ez zaigu arazo guztiak estaltzeko iristen», argudiatuz.

Diruzorro argalengatik ez dira, ordea, Euskal Herriko kaleak moztortzeko aukerarik gabe geldituko. Za-

rautz, Lekeitio eta Barakaldoak, horren adierazgarri.

Zarauzko herriak, uztailaren 11tik 13ra bitarte jasoko ditu Kale Antzerkiaren III. Topaketek emandakoa. Lehenengo ekitaldia, Golo-ka taldeak girotuko du. «Prakamotxak» lana aurkeztuko du kalejira batean zehar, Villa Manuelatik Musika Plazara. Kalejira amaitzean, L'home Xoc taldeak hartuko du lekukoa «Terapia de Joc» antzezteko. Ostiralean Por-Pol eta Markeliniñe taldeek prestatutako antzezlanak ikusteko parada da eta larunbatean amaituko da jaialdia Javier Mañon eta Cachivache taldeen emanaldiekin.

Lekeitioko topaketak Zarautzkoak baino programa zabalagoa du; aurrekontua ere halakoa. Aurtengoa VII. edizioa da, uztailaren 12tik 14ra dihoana. Haur antzerkia, zirku antzerkia, rock eta umore antzerkia eta beste hainbat trazakoak prestatu dituzte herriko plazan. Parte hartuko duten taldeak, aldiz, Scaramouche, Salitre, Zurraspas eta Theatre en Vol dira, besteak beste. Pasa den urtean izandako hutsunearen ondoren, «inoiz baino oparo eta hobe prestatzeko abalegin guztiak egiten ari direla» esan digu Imanol Agirre Lekeitiokoaren antolatzaileak.

Hangoa amaituta, bertatik bertara, Barakaldokoarekin amaituko da eskaintza, iraillean, eta okerrik ezean datorren urtera arte.

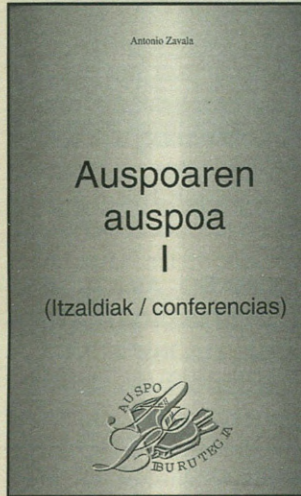
ANDONI URBISTONDO

La Casa del Café

— Juan Irujo S. A. —
D O N O S T I A

L I B U R U A K

«AUSPOAREN AUSPOA
1»
ANTONIO ZAVALA

AUSPOA-SENDOA, 385 or. Herri-kulturarekin zerikusirik duten hainbat arloko lanak bildu ditu Antonio Zavalak bi liburutan. Lehenengo honetarako, bertso-laritzaz berak emandako hitzaldiak hartu ditu oinarri. Horrela, bertso berrien bila egindako lana; erlijio-bertsoak; bertso-laritzaren historia; bertso paperak; bertso-laritzaren Kubako gerran eta Bilintx, Urruzuno eta Manuel Lasarte mintzo da. Aspaldiko hitz-moldeak ageri dira (ez batuaz); gainerakoak gaztelarazko testuak dira.

«HILTZEAREN DAUDEN
KULTURAK»
GAIK, 157 or.
Gaiak argitaletxeak «Oinarriko liburutegia» saileko

ale berri bat kaleratu du. Azken liburu hau, mundu osoko kultura ezberdinen bilduma da. Kultura hauek guztiak, gutxiuak izateaz gain, desagertzeko arrisku handian daudenak dira. Orotara, zortzi etnia biltzen ditu liburuak eta hauen hainbat leinu eta gizatalde: Australiako Aborigenak, Trobiand irletako biztanleak, Tuaregak, Andeatako Ketxuak eta Aimarak, Pigmeoak, Yanomami indiarak, Inuitak eta Sherpak. Liburuak itxeko, herri hauek kontzeptu nagusiak biltzen dituen hiztegitxoak erantsi dute.

XABIER MENDIGURENEN BEGIETAN

Mintzoaren odola

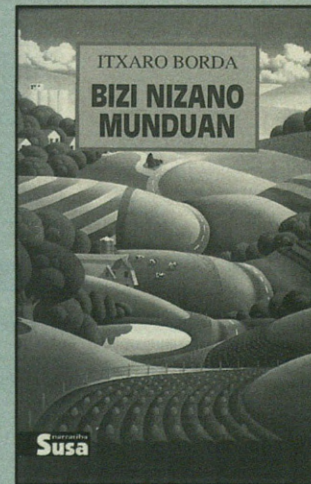
Amaia Ezpeldoi ikertzailearen bigarren abentura-liburua, gas-hodiar buruzko «Bakean utzi arte» haren ostean. Ezkongaearen ihes egin zion emaztearen bila bidaliko du, hirurogei urte geroago, agure batek; bestalde, Asian egin eta Maulekoak balira bezala saltzen diren espartin-trafikoak ere jakin nahi du. Kasu batek zein besteak Amikuze eta Donapaleu aldera eramango dute, Euskal Herriko ipar-iparreko mugara. Dena dela, detektibearen eta batez ere idazlearen interesez da horrenbeste kasu horiek argitzea, ezpada «hemengo jendeen ahasbaitarik, elurak gesaltzean nola, ihes zabilzikidan -betiko ihes ote?— eleak» xerkatzea, euskara (eta herria bera) hilzorian dagoen tokiko jendeen lekukotasuna ematea. Bilaketa horretan zehar batekin eta bestearekin hitz egiten du, etengabeko solasaldian, barregarriak batzuk, lazgarriak besteak, azken buruan tristeak gehienak («Je ne parle en basque qu'a mes dobermans! / Gu ere txakurrekin bezik ez gira frantsesez ari!»).

Liburuak tristea da, baina bizinahia dario,

«Il faut aider le basque à mourir de sa belle mort!» diotenari erantzuten dio, «trixituraren zamak inharrosi ugarte hartan, funtsean, esperantxa lili zitekeen, gutien ustegabeen». «Odolaren mintzoa» idatzi eta kantatuta liluratu zituen asko Xalbadorrek; liluraren kontrako antidotoa da hau, mintzoaren odola, edo bestela esanda, ze urrun dauden Urepele eta Oragarre.

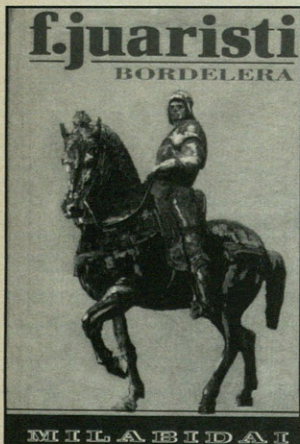
Elkarrizketak ahozko euskaran daude, laburdura guztiekin. Ohitu gabeko irakurleak «Haata-hunaat iiliaun eun guzian, akitiaukun ba engoitik» ikustean, denbora pixka bat beharko du horren azpian «harat eta honat ibilia dun egun guztian, akitua duken ba engoitik» ulertzeko. Baina gimnasia pixkat eta borondate onarekin hori ere lor daiteke.

Istoriari ez zaio akatsik falta, egia esan. Baina hegoaldean sortu diren zenbait obra teknikaz perfektuagori gustura emango nieke honen adierazi-gogo eta indarra; ez naiz eduki eta formaren auzi zaharraz ari, baizik eta guztiaren azpian dagoen komunikazio-nahiaz. Itxarorengan konbultsiboa.

«BIZI NIZANO
MUNDUAN»
ITXARO BORDA
SUSA

«BORDELERA»
FELIPE JUARISTI
EREIN, 59 or.

«Milabidai», Erein argitale-
txearen formato txikiko sai-
laren barruan datorkigun az-
ken liburuxka da Felipe Jua-
ristirena. Gilles Perrault zal-
dunaren, gerra oste bateko
etxeratzearen istorioa hau-
tatu du egileak.

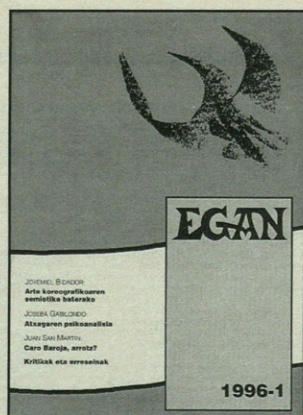
Zaldunak, nonbait, etsai
mordoa hil dituela badaki,
baina ez ordea, gudak azke-
nean zer ekarriko duen. Era
atsegin eta ulerterrazean
kontatzen ditu Juaristik ger-
taerak.

Noranahi eramateko mo-
duko liburua, bai neurria-
gatik, bai istorioa beragatik
ere. Bordelera bidaiatu be-
har duenarentzat, bereziki,
ezin aproposagoa Juaristi-
ren «Bordelera» ●

«EGAN 1996-1»
EUSKALERRIAREN
ADISKIDEEN ELKARTEA,
193 or.

Egan aldizkariaren aurtengo
lehen alea kalean da dagoe-
neko. Bertan biltzen dira,
euskal kulturaren inguruan
azken denboraldian egin di-
ren azterketa literarioak,
poesia sorkuntza, antzerkia,
itzulpenak, adabakiak eta
liburuen kritikak.

Sailez-sail hauek dira la-
nik aipagarrienak: literatu-
ran, Iratzeder eta Atxagaren
inguruan egindako lanak eta
sorginkeriaren inguruko
azterketa; adabakietan, «Ca-
ro Baroja, arrotz?» artikulua
eta Kritika eta erreseinetan,
Dzanga! antzerki taldearen
«Bihozkadak» lana eta Atxa-
ga, Mariasun Landa eta Luis
Mari Mujikaren azken
liburuak ●

**TEKNOLOGIA
ETA
HISTORIA**

**«TEKNOLOGIA ETA
HISTORIA»**
GAIK, 153 or.

Historiaren zehar erabili di-
ren teknologi ezberdinen
eta hauen sorrera eta gara-
penaren berri ematen digu
Gaiak argitaletxeko azken
lanak.

Gizakiaren hasierako ga-
raietatik, egungo azken be-
rrikuntza teknologikoak bi-
tarte biltzen ditu liburuak
lau ataletan barrena. Lehe-
nean, gizakiaren lehen
erremintak eta teknikak
ageri dira, hala nola, harria,
sua edota goldea. Bigarre-
nean, metalak eta natura-
energiak aztertzen dira. Az-
ken bi ataletan, gizakiaren
sormenak eragindako tek-
nologietaz ari da: inprentaz,
elektrizitateaz edota energia
nuklearraz ●

**«GERBAULT
BAKARTIA»**
XABIER LIZARDI
EREIN, 53 or.

Milabidai sailak, bere azken
berrikuntzen artean, Xabier
Lizardik 1930ean ARGIAren
egutegirako idatziriko arti-
kulu bat jaso du. Lizardik
Alain Gerbault nabigatzaile
frantziarraren liburu bat
irakurri ostean idatzirikoa
da «Gerbault bakartia» hau.
Zarautzko poeta eta idazle
handiak 1931n idatzi zuen
«Eusko Bidaztiarena» libu-
ruarekin lotura handia duen
pasarte da hau.

Aurten betetzen da idazle
gipuzkoarraren jaiotzaren
mendeurrena eta ospakizun
horren erakusketaren pres-
takuntzan aurkitu zuten ar-
tikulu hau. Moldaketa eus-
kara batuan egin da ●

Hontza
LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxa: 43 12 56
20 004 DONOSTIA

«IRAGANA, ORAINA ETA ETORKIZUNA»

TXATXILIPURDI TALDEA
EUSKO JAURLARITZA,
61or.

Txatxilipurdi, Arrasateko haur eta gazte taldeko kideek aisialdia eta euskaren inguruan egin berri duten ikerketaren emaitza da liburu hau. Euskal Herriko edozein aisialdi talderen-tzako txostena da, barne gogoeta eragin nahi duena●

Udako freskura, positibo

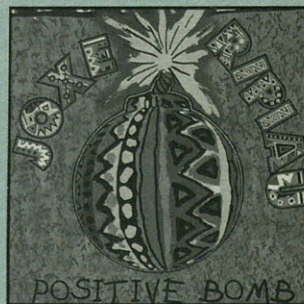
Neuk ere Positive Bomb pentsatu nahi dut, eta pentsatzen jarritz gero lan honen ezaugarriak nagusiena freskotasuna dela esan behar, nahiz eta taldeko partaide guztiak nahiko beterranoak izan eta lan honetan aurkitzen diren ideietako batzuk ez izan batere berriak (oso kantu ezagunen bertsioak, besteak beste).

Ez da ez lan korapilotsua Muguruzatar eta lagunena, konplikazio handirik gabekoa, bai garapenean, baita ekoizpenean ere; azalak adierazten duenez kolore bizi bilduma bat izan nahi du lan honek. Espeziala da «udako disko» bilakatzeko, udako kantu asko baitaude bertan. Ez dute alde batetara utzi ordea, sinpletasun horren inguruan biltzen den alaitasuna eta 'positive bomb' ta-

suna'.

Kantuz kantu joanez gero, bertsioak alde batera utzita, aipagarriak iruditu zaizkit eskusoinuari distira berezia ateratzen dioten kantu azkarrak («Matilda», «Batzuk Babilonia»), latinoenak alajaina. Soinuari dagokionez, faltan sumatzen ditut perkusio efektiboagoak eta baxuaren soinu konbinzenteargoa, bestela gorapatzekoa da talde standaretik kanpo jo izana hain lan osatua burutzeko; ez baitago lan honetan ez gitarra elektriko, ezta bateria, ezta sampler edo antzekorik.

Neurri batean, beste antzeko lan batekin lotuko nuke, ezberdintasunak ezberdintasun (nabariak baitira), Furundaren lan katxondorekin. Beste hirukote baten apostu sinple baina jator eta

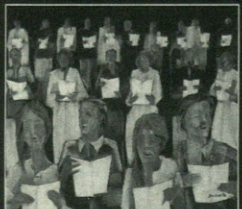

«POSITIVE BOMB»

JOXE RIPIAU
ESAN OZENKI RECORDS

gorputz handikoa. Ez dakidana da zer gertatuko den Joxe Ripiaurekin uda amaitu eta hotza iristen denean. Igaro ote da Porland sonidoen aroa Euskal Herrian? Ea hala den.

Loinatz Abesbatza *Beasainen Kontzertua*

«BEASAINEN KONTZERTUA»

LOINATZ ABESBATZA
LAGIN

Beasaingo abesbatzak, hamasei kantuz osaturiko lana atera berri du. Bertan, musika konposatzaile ezberdinen kantuak bildu dituzte:

Antxieta, Peñafloredako Kontea edota Xabier Leterenak. Kantuetako hiru, Xabier Sarasola abesbatzako zuzendariak berak konposatu ditu. Kantu ezagun ugari entzun daitezke bertan: «Ave Maria», «Axuri Beltza», «Hator-hator» edo «Ho-

rra hor goiko», esaterako. Diskoaren azken kantua, Javi Bustoren «Agur Jaunak» da. Organuan, Marisa Olano eta Raimundo Gamaio bakarlaria aritu dira. Bi kantutan, Loinatz gazteak abesbatzako kideek ere parte hartu dute●

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

Bi hilabeteotan festarik festa ibiliko dira «Jaiak 96» saiokoak. (Argazkia: Aitor)

Festarik festa Joxe Feliperekin

Azken urteotan egin izan duten legez, aurtan ere Euskal Telebistan festen inguruko saioa izango da. Aurtengo «Jaiak 96» saioa, astelehenetik igandera etenik gabe eskainiko dute Baleuko ekoiztetxearen eskutik. Joxe Felipe Auzmendi aurkezle lanean arituko da, eta berak eta saioko beste kideek festak ospatzen diren Euskal Herriko bazter guztietara gerturatuko gaituzte abuztuaren 30a arte.

FESTA garaia da uda, Euskal Herrian jaiak bazterrik bazter izaten dira urtaro honean. Festak eta festazaleak ez dira falta izaten.

Ziurrenez Euskal Telebistak festen inguruko lehen saioa egin zuenean kontutan izango zuen hori guztia. Harrezgero urte batzuk pasa dira, eta formato batean edo bestean, festen inguruko saioa izan da urtero. Batzutan egunerokoa eta Euskal

Telebistako informatiboetako langileek egin, bestetan astean behin eta kanpoko produktora batek eginiko izan da. Aurtengoan bien artekoa, erdibidekoa da: egunerokoa eta ETBz kanpoko produktora batek egin.

Baleuko ekoiztetxea da udako «Jaiak 96» egiteko ardura hartu duena. Astelehenetik igandera etenik gabe egingo dute saioa bi hi-

labeteotan. Saioko zuzendari den Edorta Barrueta-beñak argitzen duenez, «iazkoa astean behin egiten zen, horrela eginez aukera duzu gauzak ondo prestatzeko. Baina gu egunero arituko gara, lan erritmo nabiko gogorra da».

Egun batean grabatu eta hurrengoan eguerdian botako dute Euskal Telebistan, abuztuaren 30 arte. «Eurria egin, nabiz jaiak bertan be-

hera geratu, edo beste bainbat gertaera izanda ere guk saioa atera bebar dugu era batera edo bestera».

Egunerokotasun horrek bultza omen ditu Baleukoak aurkezle lanerako Joxe Felipe Auzmendi aukeratzera. Lehenagotik ere ekoiztetxe berarekin aritua, eta kameran aurrean ere esperientzia handiduna izateak, eguneroko saioa ateratzeko eta edozein egoerari aurre egiteko nolabaiteko ziurtasuna ematen diela aitortzen du Edortak. «Profesional ona da Joxe Felipe, eta euskara aldetik ere garrantzia bat da».

Familia osoarentzako

ATAL finkorik ez du izango saioak, aurrera doan heinean sendotuko da saioa. Egutero ez dira atal berak ikusiko baina, sarritan antzerako atalak agertuko dira: jaien inguruko gaien kale inkestak, dantzen atala, umorea... Egun horretan ospatzen den jaiaren arabera-koak izango dira saioko atalak eta gaiak.

Baleukokoen asmoa famili osoarengana heltzea da, denen neurrirako programa egitea. Asmo hori gauzatzeko duten ekipoa: kazetari bi, produktore bat, eta ENG bikoa da, arestian aipaturiko zuzendaria eta aurkezleaz gain.

Saioa betetzeko eduki faltarik ez dute izango bi hilabeteotan. Edorta berak esan digunez «Sanferminak bitarte horretako hiru edo lau egunak kenduta, ondorengo egunetan festarik ez zaitu falta». Abuztuak 30 arte, «Jaiak 96»-ren agenda guztiz bete da go.

ARRITXU ZELAIA

Dabid Errasti: «Apaizarena egiteko eskatzean, nahiko harritu nintzen»

Dabid Errasti Don Luis modura da ezaguna «Goenkale»ko ikusleen artean edo haurren artean Txoronpio pailazo gisara. «Goenkale»n oporrak hartu, eta orain Pantxi eta Pantxo pailazoen «Pepino berde, tomate gorri txokolate zopa batengatik» izeneko lan berrian ikusiko dugu herriz herri.

Dabid Errasti eta apaiza ondo elkarrekin konpontzen al dira?

Ez dugu antza handirik, gogoko gauza batzuk izango ditugu berdintsuak, jana eta beste zenbait gauza. Baina, egia esan, niri apaizarena egiteko esan zidate-nean nahiko harritua geratu nintzen.

Apaizak bain sustrai-tuak dauden herri bone-

tan, nola bartu da apaiz tripontzi eta apustuza-learen irudia?

Herri txikietan beraien herriko apaizaren antzekoa ikusi dute Don Luis, jan eta edaten. Batez ere herri txikietako jende nagusiak. Agian orain dela urte batzuk horrelako apaizak gehiago izango ziren, baina jendeak oso barneratua dauka hori, herri honetan apaizak tri-

pontziak eta edana gustuko dutenak izan direla nahiko onartua dago.

Apaiz jantziarekin edo pailazo jantziarekin erosoago?

Jantzi bakoitza jatzean, klik bat egiten duzu eta jolastu egiten duzu, hori da dibertigarriena. Gustuko pertsonaiak ez egitea egokitu zait, baina aipaturikoak gustura egiten ditut. Pertsonaiak pis-kat kontrakoak izan arren, horrek morboa eta gozamen-a ere ematen dit.

Ikasturteko bonetako «Goenkale» amaitu da, burrengokoan ere Don Luis ikusiko al dugu?

Baiezkoa esan didate. Oraindik ez dugu firmatu, baina batzuei beste hiru hilabetez behintzat jarraituko dugula esan digute.

Zer berri izango da «Goenkale»n?

Aurten ez dakigu ezertxo ere. Iaz gutxi gora-behera nola jarraituko zuen esan ziguten, baina aurten aldaketa nondik norakoa izango den ez dakit. Aldaketa egon, egongo da, hamarren bat aktore kalera baitoaz, batzuk bere gogoz eta besteak pertsonaiak jarraitzen ez duelako. Horrelako aldaketarekin, argumentuan gauza asko aldatu beharko dira.

TXORI BATEK

ESAN DIGU

Munduko telebis-tentzako, euskal ekoizpena

Euskal Herriko lau enpresek, Euskal Telebistak, Años Luz bidai agentziak, K-2000 ekoiztetxeak eta Codeco komunikazio enpresak elkarlanean «Of tales and travels» saioa ekoiztuko dute munduko telebistei saltzeko asmoz.

1997ko lehen hiru hilabeterako amaitua izango dute saioa. Uztailen hasi eta azaroa bitartean, 50 minutuko hamahiru atal grabatuko dituzte, Mongolia, Birmania, Vietnam, India, Peru, Madagaskar eta beste zazpi herrialdetan. Saio bakoitzean herrialde bati egingo diote lekua.

«Of tales and travels», bidaiariaren begiez ikusitako bidai programa izango da. Abentura mugatua duten bidaiak, edozeinek egin ditzaken ibilbideak izango ditu ardatz.

Ikusleak nahi izanez gero egin ditzakeen bidaiak agertuko dituzte, gerturatzen diren herri bakoitzeko kultura, gastronomia, ingurunea.... azalduko dute.

Saioa Betacam SPn grabatuko dute, ingelesez eta 3koma93 arduratuko da honen banaketaz.

Irailen ere, Don Luis izaten jarraituko du. (A: A. Elozegi).

ARRITXU ZELAIA

■ Sanfermin festak has- teko txupinazoa

Uztailaren 6an Sanfermin jaiei hasiera ematen dien txupinazoa botako da. Aurtan UPN-ko kide batek botako du eta Euskal Telebistak zuzeneko hamar minututako emankizun berezia eskainiko du udaletxetik. Uztailaren 6an, eguerdiko 11:55.

■ «Udako zinea» eta «Zine Oro»n bi filme

«Lawrence Arabiako» eta «Alargunen gailurra» filmeak eskainiko ditu Euskal Telebistak hilaren seian eta zazpian. Lehen filmea David Lean-ek zuzendua da eta antzezle ospetsuak ditu, hala nola, Peter O'Toole, Omar Sharif, Jack Hawkins eta Anthony Quinn. Luze-metrai honek 30eko hamarkadan hil zen T.E. Lawrence-en bizitza kontatzen du. Beste filmea, «Alargunen gai-

lurra» John Irvinek zuzendua da. Bertan alargunez beteta dagoen herriska bateko bizimodua kontatzen da. Orain dela bi urte estreinatutako filmea, atzerriko filme bat kaleratu eta handik hilabetera Euskal Herriko areto komertzial batean euskaraz bikoizturik eskaini zen lehenengo aldia izan zen. ETBk Kataluniako Sogesada enpresa banatzailearekin bultzatu zuen ekimena. «Lawrence Arabiako» larunbatean gaueko 21:30ean eta «Alargunen gailurra», uztailaren 7an, gaueko 21:30 izango dira.

■ «National Geographic» Inñurrategi anaiekin.

Uztailaren bederatzian Felix eta Alberto anaiek dokumental honen bigarren saioa aurkeztuko dute «Alaskari eupada» izenburupean. Hainbat pizti eta paisaia interesgarri azalduko dira. Bi

mendizaleek dokumentalaren inguruko jakingarriak agertuko dituzte. Uztailak 9, gaueko 23:00etan.

■ Dolores Ibarruri «Errusian bizi ala hil» dokumentalean

«Dolores Ibarruri, bide bakarra» atala eskainiko dute «Errusian bizi ala hil» izeneko saioaren barne. Bertan Errusiara eraman zituzten ge-

rrako umeen iritziak eskaintzen dira. Alderdi Komunistako buruzagi bizkaitar honek, 1936ko urrian espainiar Gorteetan hartu zuen parte Euskal Estatu-tuaren alde. Ondoren guda amaitzean Errusiara joan zen. Bertan errefuxiatuak antolatzea izan zen bere lehen lana eta beranduago erresistentzia. 1942an PCE-ko idazkari orokorra izan zen izendatua. 1977an Ibarri Espainiara itzuli zen.

Z A P P I N G

Oporrei eta turismoari loturiko programazio berria Teledonostin

TELEDONOSTIk programazioa uda partera egokitu du. Uda giroa Donostira etortzen diren bisitariak ere kontutan izan dituzte euren programazioa berritzailekoan.

Hasteko, goizeko 9:00etan «Tele-turismo» izeneko saio berriaren tartea izango da. Izenak argitzen duen bezala Donostira gerturatzen diren turistek zuzendutako saioan, hiriburuan egin daitezkeen ibilbideak, eguraldiaren informazioa, agenda, kontutan izateko telefonoak eta bestelakoak agertuko dituzte.

«Klip ta Klip» eguerdiko 12:00etan eta gaueko 21:00etan eskainiko dute, orain arte egin ohi zuten bezala kan-

tari eta musikari ezagunen bideoklipak jarriko dituzte orduerdiz. Eguerdikoaren ondoren, garai batean Euskal Telebistan arrakasta izan zuen «Bai Horixe» euskara ikastaroaren tartea izango da.

Juan Jose Castillo sukaldari eza-gunak, bere lekua gordeko du uda partean, «En su salsa» izeneko saioa egunero eskainiko baita, bai 13:00etan baita 20:15ean ere. Hurrek ere bere txokoa izango dute, «El monstruito» izeneko marrazki bizi-dunen orduan, 15:15ean eta arratsaldeko 19:45ean ere.

«Sala 1»n eskainiko duten arratsa-deroko filmearen ondoren, 17:15ean

«Donostiatik zehar» programak hartuko du lekua. Programa honetan Teledonostiko kamarek Donostian zehar eguneroko giroa jasoz eginiko ibilbidea azalduko dute.

«Sanse boulevard» da Teledonostiko programa izarra. Agustin Hernandezek arratsaldero zuzenean aurkeztu duen magazinean, elkarriketak, erreportaiak, Joseba Alkizak eskainiko kirol tartea eta bestelako osagaiak aurkitu daitezke. Saioa 17:45ean izaten bada ere, gaueko 22:00etan eta eguerdiko 13:15ean errepikatu egiten dute.

Albistegia Nekane Ortiz de Luzuriagak aurkeztuko du arratsaldero eta gauean albiste gehiago izango da satellite bidezko kanale baten seinale bitartez nazioarteko berriei egiten baitie lekua.

Musika gehiagoz kontu gutxiago Bizkaia Irratian

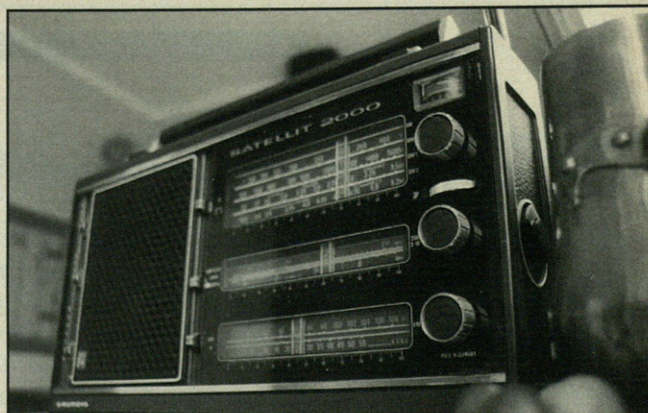
Uda heltzearekin batera irrati gehienek beren programazioa aldatu dute. Hori bera egin du Bizkaia Irratiak ere. Udara egokitu dira Bizkaia Irratiko irratsaioak, musika tarte gehiago, hondartzen egoera berriak eta beste hainbat tarterekin.

UDA parteko aldaketa gehienak saioak arintze aldera dira, honen arrazoa Bizkaia Irratiko Jabi Onaindiaren iritziz: «*jendea oporretan egon ohi da eta gai arinagoak nahi ditu. Bestalde neguan bezain beste informazio ez da izaten uda partean*».

Goizeko 7:00etako «Aupa Bizkaia» saioan musika gehiago sartuko dute. Jarraian den «Bihotzetik bihotzera» saioan udako beroak ez du eragin handirik izango.

«Jira biran» izango da aldaketa gehien jasango dituen saioa. Neguko hainbat kolaboratzailek jai emango die. Laura Mintegi, Angel Mari Unzueta, Humberto Unzueta.... ez dira uztailen eta abuztuan izango. Batzuei gero arte esango dien era berean, udako kolaboratzaile berriei ere ongietorria emango die.

«Jira biran» saioaren barnean 11:30etan egunero Bizkaiko hondartzen egoeraren berri emango dute, hasi Ge-

«Kulunkan» saioa izango da arratsalde osoan entzungai Bizkaia irratan. (Argazkia: Alberto Elozegi).

txotik eta Ondarroaraino-koek izango dute lekua. Honekin batera antzinan uda partean arrakasta izan zuten abestiak tartekatuko dituzte. Baionako eta Iruñeko UEUK irauten duen bitartean, 12:30ean zuzenean eguneko berri emango dute.

Arratsaldeko saio asko desagertu egingo dira, adi-

bidez, «Salto saltoka», «Poperantza», eta «Gau argi izar», hauen guztien ordeztu «Kulunkan» irratsaioa izango da gaueko 23:00ak arte, musika eta kontu batzuekin.

Jabi Onaindiak dioen bezala, uda partean musika gehiago eta kontu gutxiago.

ARRITXU ZELAIA

B A G A K

■ Iruñeko Sanferminak Euskalerrira Irratian...

Jaiei hasiera emateko txupinazoaren zuzenean emango dute uztailaren 6an. Egunero goizeko 8:00ean entzierroaren inguruko giroa jasoko dute; entzierroa hasi baino minutu batzuk lehenago ageri den urduritasuna eta ondoren entzierroaren nondik norakoak emango dituzte Euskalerrira Irrati-koek.

Goizeko 10:00etatik 11:00etara programa berezi bat eskeiniko diote Sanferminei. Hainbat protagonis-teen egongo dira, erraldioen konparsa, peñak, musikari eta abar luze batekin. Festetan izan ohi diren xelebrekeriak ere kontaki-

zunak ere lekua izango du.

■ ... eta Lesakakoak Xorroxin irratan

Lesakako jaien inguruko informazioa jasoko dute Xorroxin Irrati-koek.

Egunero sei ordutako programa eskaintzen du Baztan aldeko irrati honek. Goizeko 7:00etatik 9:00etara, ondoren 10:00etatik eguerdiko 12:00etara eta azkenik 14:00etara bitartean beste saio bat egingo dute.

Jaien programazio osoa azaltzeaz gain egunero jaien antolatzaileekin mintzatuko dira. Hainbat ekitaldiak lekua egingo badie ere, jaien hasierako txupinazoa ezingo dute zuzenean eskaini baliabide tekniko eskasak direla eta.

A U R P E G I A

Idoia Baztarrika
(Euskadi Gaztea)

Beasaindar hau kazetari-tza ikasketak egiten ari da Leioan. Bertan izan zuen lehenengo kontaktua irratiarekin. Segura irratan ere praktika batzuk egin zituen eta orain bi urte Euskadi Gaztean

hasi zen ordezkapenak egiten. «Zuzenean ari-
tzeko aukera ona izan
dut, bemen kontrol tek-
nikoaz ere gu ardura-
tzen gara eta ia saio osoa
zuzenekoa da».

Aurten larunbatetako «Top Gaztea» saioa zuzendu du eta orain «Hasi ordu pop» saioan lan egingo du astelehenetik ostiralera. Oraingo irrati bakarrik ezagutzen du Idoiak baina «prentsa asko gustatzen zait, askoz gehiago lantzen baitira albisteak. Prentsan ondo ibiliz gero edozein komunikabideetan ongi ibiltzeko aukera duzula-lakoan nago».

Kontuz eguzkiarekin

MINBIZIAREN Aurkako Espainiako Elkartek ekin dio aurten ere, urtero egin ohi duen bezala, uda partean minbizi dermatologikoaren kontra antolatzen duen kanpainari. Diru-eskeaz gain, aurtengo mezua ondoko hau izango da: «Eguzkia bai, baina... neurriz». Minbiziaren Kontrako Europako Kodeak emandako gomendioei jarraiki prestatu dute leloa.

Larruazalaren kaltea ahalik eta gehien gutxitzeko hona hemen aholku

nagusienak: eguerdian eguzkia hartzea ebitatu, erropa erabili eguzkiaren kontrako babes bezala, eta A eta B izpi ultramoreak uxatuko dituen eguzkitako lozio edo krema babesle bat erabili, izpi horiexek baitira erredurak eragiten dituztenak. Eguzkiaren argia ezinbestekoa da osasunarentzat, bai noski, baina gehiegizko eguzkia ere kaltegarria gerta daiteke. Neurri jakin batean gorputza sano mantentzeko eta bizitasuna emateko balio duen bezala, kan-

painak oso argi uzten du larruazalak hartzen dituen izpi ultramoreen kopuruak minimoa edo ahalik eta urriena izan behar duela.

Adituek esandakoaren arabera, erredurak oso larriak izan daitezke, umea txikia denean batik bat. Izan ere, lehenengo haurtzaroan jasandako eguzki-erredura grabe batek larruazaleko minbizia edukitzeko arriskua areagotu egin omen dezake handik urte-mordoska batera. Ikerketek behinik behin hala frogatu dute. Azken aholku bat: eguzki-lanparekin edo izpi ultramoreekin lortutako brontzeatuak edo koloreak arrisku larriak ekar ditzake luzarora larruazalarentzat.

Hala eta guztiz ere, horrelakoak erabat desagertu edo ekiditerik espero ez duenez, Minbiziaren Kontrako Espainiako Elkartek gutxienez tankera horretako saioak neurriz egitea gomendatzen du ■

JABIER AGIRRE

Eguerdian eguzkia hartzea ebitatu, erropa erabili babes bezala, eta A eta B izpi ultramoreak uxatuko dituen eguzkitako krema babeslea erabili, izpiok baitira erredurak eragiten dituztenak

L A N D A R E A K

Ondazilegia

GAZTAINONDOAZ aritu nintzen lehengo astean. Gaurkoa orde, lehen berari estu lotutako ohitura bati buzrukoa izango da.

Garai batean egun baino garrantzi handiagoa zuten landareek euskaldunen bizitzan. Fruituak, haziak, sustriak... elikadurarako, egurra sutarako eta eraikuntzarako, hostajeak abereak elikatzeke eta abar. Hau zela eta beharrezkoenak ziren landareen babes eta sustapenerako giza-legezko arau jakin bereziak izaten ziren.

Udal araudiek zorrotz eusten zioten eraitsitako zuhaitzaren orde berriak landatu beharri, sagastien jarraipena ziurtatzera edo herri lurretako basoen ustirapenaren banaketa zuzenari.

Giza-lege horietako bat ondo-eskubidea, arbola-eskubidea edo ondazilegia da. Ondazilegiaren arabera herri lurretan zuhaitzak landatu eta hauen ustirapenaren etekinak landatu zituen herritarrarentzat izaten ziren. Garai batean haritza, lizarra, sagarrondoa, intxaurrondoa eta batipat gaztainondoa landatzen ziren.

Gaztainondoa zur-materialetarako bikaina izateaz gain, bere fruituak gizakiaren elikaduran aparteko garrantzia zuen. Ganbara edo mandioa gaztain ale edo morkotsez betetzea zen negu beltz luzeari lasai aurre egiteko asegurorik onena.

Gero Ameriketatik ekarri ziren patata, artoa... Azken honek gaztainak

giza-elikaduran izan duen lekua piskanaka piskanaka hartzen joan zen.

Ondazilegia giza-legea izaki, gizarte aldatu ahala galtzen joan da. Garaiari guraioa ■

JAKOBA ERREKONDO

San Martingo Harriraino oinez, Hiru Behien Zergaren egunean

San Martingo lepoa jendez betetzen da Hiru Behien Zergaren egunean eta auto ilara luzeak pilatzen lepora biderako errepideetan. Antzina-antzinako artzain ohituren iraupena segurtatzen duen zeremonia ikustera San Martingo Harriraino hurbiltzen bazarete, ziur asko interesatuko zaizue aste honetako ibilaldia, errepidetatik Soum de Lèche mendia igotzen duena, zeinetatik San Martingo lepoa guztiz menperatuko dugun.

SANTA Engrazitik edo Arettetik datorren errepideak bihurgune hertsia bat egiten du Soudeteko lepoa pasa ondoren eta «La Pierre St-Martin»era heldu aitzin.

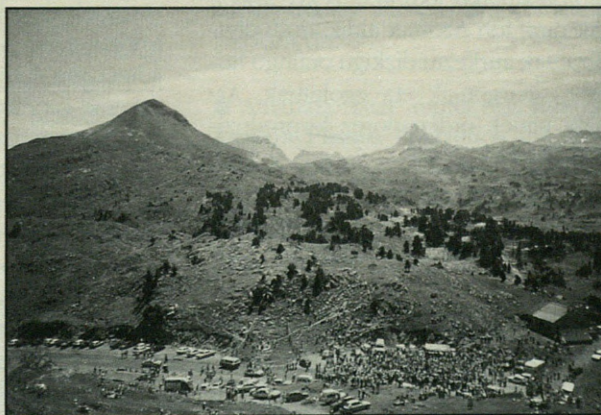
Bihurgune honen ondotik, errepidearen eskuinaldean, bide zabal bat sortzen da, basoaren barrena Escuret de Baseko etxola hondatueta raino eramango gaituena.

Etxola hauetatik Soum de Lècheren iparraldeko mazela igotzen hasiko gara, Féas eta Coupeko etxoletatik igaroz. Goizelai kare-harritsu zabal hauetatik zigi-zaga igoko da bidea eta behin

gailurra lortuta, San Martingo lepoa gure oinetan geratuko da. Aurrerago, Arlas eta Auñamendi gardentsu altxatzen dira, baita Larrako zelai zabalak ere. Bestalde, anitz dira ibilaldi honetan topatuko ditugun lezeak, San Martingokoa kasu. Eta hara goaz, Erronkari eta Baretous haranen arteko iraganbide izan den lepora.

262. mugariarekin topo eginen dugu, zeinen inguruan uztailaren 13an aipatu bi haranen agintariak aspaldi finkatutako akordioak berritzeko elkartzen diren.

Ospakizun zahar bezain eder honen jatorria bi haranetako artzainen arteko liskarrak konpontzeko lortu akordioetatik dator.

Erdiko argazkian, San Martingo lepoa Hiru Behien Zerga zeremonia ikustera hurbildu den jendez gainezka. Arlas eta Auñamendi gailurrak urrunean ageri dira.

Beste bietan, kareharritzko paisaia eta Erronkariko janzki tipikoak daramatzaten dantzariak.

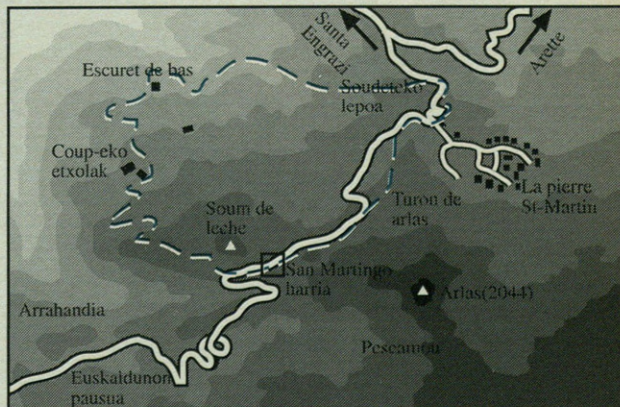

XIV. mendean agitu ziren liskarretan hilketa batzuk suertatu ziren, inguruko iturri eta larreen erabilpenak sortu zituen arazoak zirela medio.

Geroztik, Baretouseko ibarrakoei Erronkarikoei urtero hiru behi eman behar dizkiete eta akordioa berritzen dute San Martingo Harrian. 262. mugaria dagoen lekuan hiru metroko aurrehistoria-ko iruinak bat zegoen, orain erabat desagertua dena.

San Martingo lepotik, errepidea jarraituz eta Turon de Arlas zeharkatuz, abiapunturaino iritsiko gara. Modu honetan, Hiru Behien Zerga ospakizuna itolarririk gabe gozatzeaz gain, inguruko parajeak ezagutzeko parada izanen dugu ■

IÑIGO TXINTXURRETA

A N T Z E R K I A

5

Ostirala

● Debako **Goaz** antzerki taldeak hiru emanaldi eskainiko ditu hurrengo hiru egunotan Tolosako Leidor antzokian. Gaur, Xabier Mendiguren Elizegik idatzitako «**Pernando, bizirik hago oraindion**» antzezlanak aurkeztuko dute, 20:00etatik aurrera. Bihar, oster, Manuel Lekuonaren «**Eun dukat**» lana ikusi ahal izango dugu gaueko 22:30etik aurrera. San Fermin egunean, berri, arratsaldeko 19:30etan, «**Larrialdiak**» obra taularatuko dute. Lan hau ere, Xabier Mendigurenek idatzitakoa da.

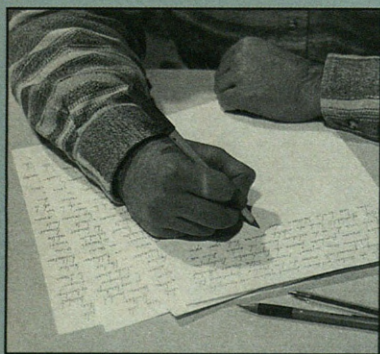
● «**Los domingos matan más hombres que las bombas**» antzezlanak aurkeztuko du gaur eta bihar **La Carnicería Teatro** antzerki taldeak Barakaldo Antzokian. Bi emanaldiak ilunabarreko 20:00etan hasiko dira. Obra hau Jesus Cracioren zuzendarizapean aurkeztuko digute.

B E R T S O L A R I T Z A

6

Larunbata

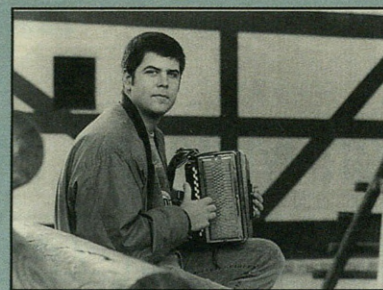
● Santxabel jaiak behar bezala ospatu ahal izateko, Usurbilen bertso-saio doto-rea antolatu dute. **Unai Iturriaga, Jon Sarasua, Andoni Egaña** eta **Xabier Amuriza** bertsolariak jardungo zaizkigu bertso-kantuan. Saioa gaueko 22:30ean hasiko da, Usurbilgo pilotalekuan.

Irun Hiria Literatur Lehiaketarako deialdia eginga dute jadanik, Irungo Udaren laguntzaz, Gipuzkoa Donostia

Bilbon Musika Tropikaleko Lehen Kongresua burutuko da uztailaren 11tik 20ra bitartean.

Gaur egun, Afrika eta Karibe dira erritmo tropikalen erreinu. Erritmo hauen berezitasuna *merenge, son, tango, rumba* eta abarretan antzeman daiteke. Doinu hauek Europara hedatzearen antolatu dute kongresu hau. Hilaren 11n eta 12an, musika tropikalaren inguruko hainbat gai eztabaidatuko dituzte Bidebarrietako Liburutegian egingo diren mahainguru eta hitzaldietan. Eta uztailaren 13tik aurrera, kontzertu-sorta izugarria. Tarteetan, ondokook izango ditugu entzungai: Potato, Kepa Junkera eta

Antonio Rivas, Havana Oculta, Albita, Van Van, Papa Wemba, Comapy Segundo... Aipatzekoa da Mark Knofler kantari eta gitarra-jole famatuaren doinuak ere entzuteko modurik izango dugula.

E R A K U S K E T A K

5

Ostirala

● **Basauriko Kultur Etxean**, Casa-Torre Ariz izeneko erakusketa aretoan, **Julio Mendikute eta Jon Azofra euskal argazkilarien argazkiak** ditugu ikusgai pasa den uztailaren lehenengotik 12ra bitartean. Julio Mendikuteren lanak, laborategian manipulaturako txuri-beltzeko argazkiak dira. Jon Azofrak aldiz, irudi digitalizatuak aurkeztu dizkigu oraingo honetan, margotuak eta egokituak. Argazki hauek ordenadorez birproduziturik daude.

● Ekainaren 13az geroztik, **Juan Jose Akerreta** marrazkilaria handiaren mar-

go eta pintura bilduma dago ikusgai **Tolosako Aranburu Jauregian**. Lehenengo aldia da artista honek Tolosan erakusketa egiten duela. Gerturatu nahi duen orok, hil honen 24ra bitarte izango du aukera.

7

Igandea

● **Iñigo Matxainen margoak daude erakusgai Donostiako Garibai erakusketa aretoan**. Bere margoek mundu errealetik aldegin eta irudimenean sortutako mundu berria adierazten dute. Kolore kontrasteak eta eskema geometriko zehatzak dira pintore honen margoen ezaugarri nagusiak. Erakusketa areto berera gerturatzeko denak, **Gorka Salmeronen argazkiak** ere ikusi ahal izango ditu. «Leaxpi industri paisaiak» izenburupean zuri-beltzean egindako argazkiak bildu ditu egileak erakusketa honetan. Industri giroan egindako argazkiak dira, Patricio Etxeberria enpresan kanpotik eta barrutik egindakoak hain zuzen. Gaurkoa dute bi erakusketok azken eguna zabalik.

● Duela ehun urte Bilbon egindako nazioarteko lehiaketan jasotako sari handiak gogora ekartzeko asmotan, **Zumarragako Musika bandaren argazkien erakusketa** zabalik dugu Itarte etxean, Zumarragako festen programaren barruan. Gaurkoa da berau ikusteko modua izango dugun azken eguna, gaur bertan itxiko baitute erakusketa dotore hau.

IKASTAROAK

7 ● Euskadiko Adierazpen Eskolak VIII. Udako Nazioarteko Ikastaroak antolatatu ditu hilaren 8tik 12ra bitarte. Guztira, 22 ikastaro eta bi tailer dira adierazpen eskolak antolatu dituenak. Ikasle kopurua mugatua da, eta parte hartu nahi dutenek gaurkoa dute izena emateko azken eguna.

IKUSKIZUNAK

7 ● Arrutako bestetako programaren barnean, arratsalde partean dantza eta kantu ikuskizuna eskainiko digu **Burgaintzi taldeak**.

LEHIAKETAK

8 ● Iurretako San Migel Jaietako II. Kartel Lehiaketarako deia egin dute jandantik parte hartu nahi duen ororentzako. Gaia, jakina, San Migelak. Kartelak Din-3an aurkeztu behar dira eta nahi adina kolore erabil daitezke. Lan bakoitzari leloa ipini behar zaio eta lelo hori bera kartazal batean jarri behar da. Leloaz gain, kartazalaren barruan egilearen izen-abizenak, helbidea eta telefono zenbakia ipini behar dira. **Saria 50.000 pezetatakoa (2.000 libera inguru)** izango da eta epaia uztailearen amaiera aldera emango da jakitera. La-

Uztailaren 2az geroztik, 6ra bitarte, «Jazzografias» argazki erakusketa zabalik dugu Getxon.

Getxoko Jazzaldia dela eta antolatu dute erakusketa hau. «Jazzografias» Jose Manuel Hornaren 30 argazki osatua dago, denak zuribeltzekoak. Getxo, Gasteiz eta Donostiako jazz jaialdietan eginikoak dira argazkiak. «Bilbaina Jazz Club» eta «Kultur Jazz Basaurin» ateratako batzuk ere badira tartean. Jaialdi handi zein klub txikietan, musikagilearen irudi bikainak ahalbidetzen ditu jazz musikak, argi eta soinuarekin jokatzeko. Beste askoren artean, Joe Henderson, Iñaki Salvador,

Nathalie Cole, Kenny Garrett, Steve Coleman eta Joshua Redmanen irudi bikainez gozatzeko aukera izango dugu.

nak Iurretako udaletxean aurkeztu behar dira, eta gaurkoa duzue horretarako azken eguna.

MUSIKA

5 ● Mikel Laboa kantari handi eta ezagunaren kontzertua zuzeneko ahalko dugu gaur **Baionako Antzokian**, ilunabarreko 21:00etatik aurrera. Kantaldia Udako Euskal Unibertsitateak antolatu du.

● Amañako jaiak direla eta, **Eibarko Amaña Plazan** kontzertua eskainiko dute honako talde hauek: **Piperrak, Fuck You Creew** eta **EH Sukarrak**. Kontzertu hau gaueko 23:00etan hasiko da eta dohain izango da.

● **Jabier Muguruzak** «Kitarra bat nintzen» azken lana aurkeztuko du gaur **Tolosako Euskal Herria plazan** gaueko 22:00etatik aurrera. Beraz, aurretik bestelako planik prestatu ez baduzue bederen, badakizue nora jo.

● **Def Con Dos** talde madrildarrak bere musika doinuak plazaratuko ditu gaur **Mungiako Ferialean**, gau partean hasi eta goizaldera bitarte.

6 ● Eibarko **Su Ta Gar** taldea, «Sentimenak jarraituz» azken diskoa aurketu asmoz, herriz herri dabil azken asteotan. Gaurkoan, **Amorotoko pilotalekuan** izango ditugu entzungai gaueko 23:00etatik aurrera.

● Azkarateko bestak direla eta, **Anje Duhalde** kantari lapurtarrak, bere taldearen laguntzaz, emanaldia eskainiko du gaueko **22:00etatik aurrera**. Ondoren, **Sustraiak** taldearen dantzaldiak alaituko du giroa goizaldera bitarte, bertaratutakoen oinak dantzan jarritz.

7 ● **Juan Carlos Perezek** azken diskoaren aurkezpenarekin darrai herriz herri emanaldiak eskainiz. Oraingo honetan, **Gasteizko Printzipal Antzokian** izango ditugu entzungai «Hau berua» lanaren doinu doto-reak. Kontzertua 22:30etik aurrera eskainiko du.

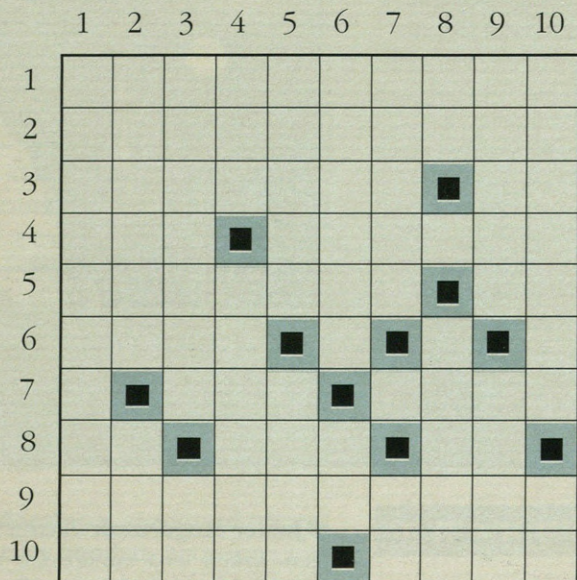
Alproja Kultur Taldeak antolatuta, **Zarauzko III. Antzerki topaketak** burutuko dira uztailearen 11tik 13ra bitartean. Hilaren 11n, 19:00etan hasita, Goloka taldeak kalejira egingo du

herriko kaleetan barrena, «Prakamotxak» lana aurkeztuz. Arratseko 20:30ean, L'Home Xoc taldeak «Teràpia de Joc» antzezlan eskainiko du Musika Plazan. Biharamunean, Por-Pol taldeak «Quizás» obra taularatuko du toki berean, 19:30etik aurrera. 23:00etan, berriz, Markeliñeren «Kuberno» ikusi ahalko dugu Munioan. Topaketak larunbatean amaituko dira, hilaren 13an. Lehenik, arratsaldeko 19:30ean, Javier Mañon izango dugu Musika Plazan, «Jam» lanarekin. Amaitzeko, aldiz, gaueko 23:00etan, Cachivache taldeak «Paté de Gags» ikuskizuna eskainiko du Lege Zaharra enparantzan.

Denborapasa

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN: 1.- Libertatea. 2.- Eritasun. 3.- Aterak. Bi kontsonante. 4.- Ego. Etsai. 5.- Estalkia. Ez eme. 6.- Ahuntzaren ar. Lehenengoa. Argoia. Röntgen. 7.- Berrogeita hamar. Nortasun Agiri Nazionala. Gipuzkoako ibaia. 8.- Dago. Sugetzarra. Kontsonante bustia. 9.- Irratiko saio bakoitza. 10.- Irten. Labore mota.

GOITIK BEHERA: 1.- Agintari batek agintean dirauen denbora. 2.- Soldatak. Argi, hitz elkarketan. 3.- Kitatzearen ondorio. Musika nota. 4.- Bete. Arabako biztanle. 5.- Pluralean, mila kilo. Musika-zeinu mota. 6.- Ataurrea. Artsenikoa. 7.- Pelota jokoan hasteko beharrezkoa. Oxigenoa. Zilarra. 8.- United States. Kontsonantea. Abere belarjalea. 9.- Egipto eta Sudanen arteko eskualdea. Lehor. 10.- Pirinioetako estatua. Interjekzioa.

Kate hitzak

Letra kopuru desberdineko hitzak ageri zaizkizu ondoan. Helburua zera da, eskuineko taula osatzea, puzzlea bailitzan. Pasa ezazu hitz bakoitza dagokion lekura, kontuan harturik hitzok ezker eskuin eta goitik behera joan daitezkeela.

8 letra

Aligotak
Bekatari
Ganibeta
Omenaldi

7 letra

Izokina
Laztura
Muslari
Ohantze

4 letra

Aita
Arin
Arra
Bilo
Dira
Igaz
Ihar
Ilar
Labe
Lats
Latz
Lazo

Leun
Lana
Lera
Neke
Onin
Otan
Otia
Sare
Sits
Ulia
Ziza
Zoko

2 letra

Ag
Ak
Al
Ar
Bm
IL
Mu
To

3 letra

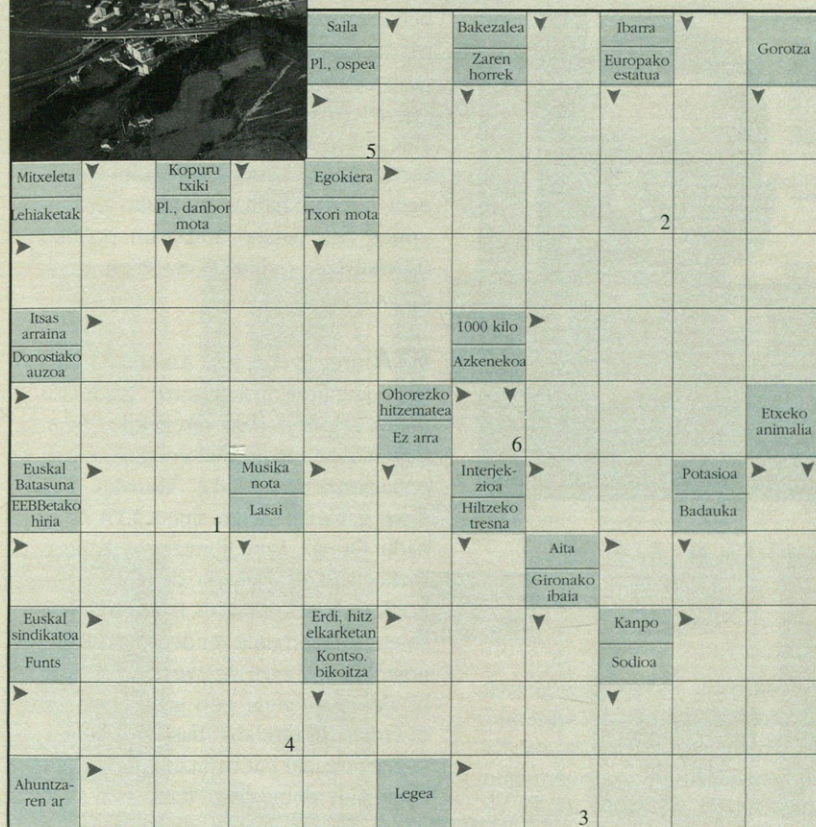
AIT
Aro
Art
Zio

ERANTZUN zenbakidunak bete ondoan, pasa ezazu letra bakoitza dagokion goiko taulako laukira eta grabatuan ageri den herriaren izena, Bizkaiko herri baten izena ageriko zaizu.

1	2	3	4	5	6

—Hieroglifiko a—

Nolakoa izan zen antzerkia?

Aurreko asteko soluzioak

Gurutzegrama

EZKER ESKUTIN: 1. Plazagizon. 2. Liluratuta

3. Ahardiak. B. 4. No! Gu. Kala. 5. Gabiria. Al

6. I. Onak. Era. 7. Nri. Adarrak. 8. Tua. Usain.

9. Zeren, Tajo. 10. Anorak, Kai.

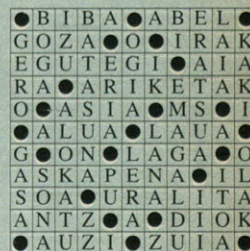
GOITIK BEHERA: 1. Plangintza, 2. Lihoa

Nuen. 3. Ala. Bo. Aro. 4.- Zurgina. Er. 5.

Arduradunak, 6. Gai, Ikas, K, 7. Itaka, Rat, 8.

Zuka, Eriak, 9. Ot, Laranja, 10. Nabalak, Ot.

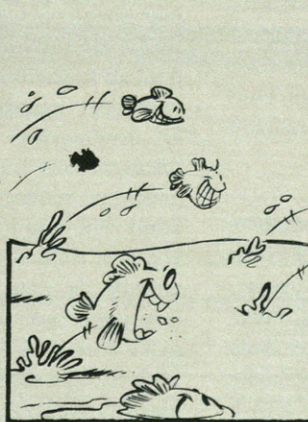
Kate hitzak

Hieroglifikoa:

HANTXE

ERROBIKO PIRAÑAKO — Komikia

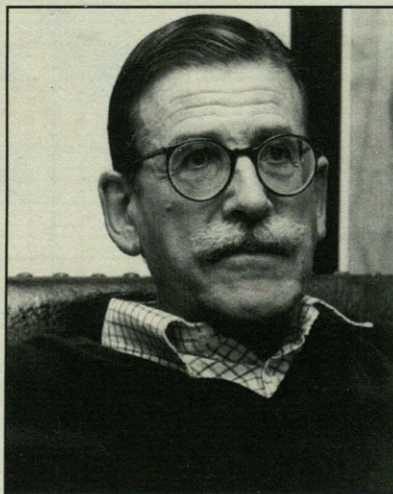

Meniaren zenbait burutaldi

HASTEKO: hau bezalako arazo bati zuhur-zuhurki eta mantso-mantso heldu behar zaio, ezpaita komenigarri bi alderdien artean (Espainiar Gobernuak eta ETA, alegia) inoren sudurra sartzea eta, nahigabe baidi ere, bazterrik nahastea. Bati zein besteari begiramen osoz so egiten diet, arrazoi ezberdinetatik bada ere. Hau argi gera dedila aldeztu aurretik. Lehen eguneko erreakzioak (astelehen 24-koak) txarrak izan dira espainiar boterearen (eta inguruko) lagunen aldetik, hala nola Mayor Oreja-ren erranak edo espainiar bozeramailearen aitormenak. Lehenak atek oro hetsi-hetsirik uzten zituela (ezeren beldur bailitzan); geroago, astegunetik aurrera jo ahala apurka zabalduz egin dituen arren; eta bigarrenak ETA-ren marroren bat bertzerik etzela aldarrikatuz.

Arintasun samarrez jokatu bide du bozeramaile delakoak. Izan ere, zertara datoz urdurikeria eta arrapalada horiek? Arrapostua zera omen zen: Espainiar Gobernuak ezpazuen berehalako erantzunen bat (hurrengo egunean ziu-rran) ematen, nehorik pentsa zezakeen amore ematen zuela. Holakotan, ez ote zatekeen hoba prentsa ohar soil bat helbideetara irits-araztea, zera bakarrik azaldurik: 24 (edo 48) orduren barru Espainiar Gobernuak bere iritzia (edo ihardespina) emanen du. Beta tarte horretan lasai eta patxadaz erantzun baitezake komeni zaiona.

BERTZE ikuspegiren bat. Menia (tregoa) edo su-etena arras llaburra omen dela. Egia borobila, nire uste apalaz. Bainan MENI bat, azken finean, berez hagitx erranguratsua. Bertzerik ez bada ere. Bertzalde, aztertu beharko litzateke zergaitik den labur. Ziur aski, ETA-k gogoan du oraindik Aldjer-eko espe-

JULEN MADARIAGA

rientzia mingotsa, baita bertze gomuta batzu, azkenengo urteotan (sekretuki) gertatu direnak. Eta beldur da, mesfiatzen da arrunt. Eztu pitotzat agertu gura mundu aitzinean. Gizatiarra da. Ez, ordea, errealista, 20. mende honen hondarreak. Mesfiantza eta izia aholkulari antzu eta txarrak izan dira betidanik. Ene irudikotz, ETA-k luzatu beharko luke obratu egin duen meni ausart hau. Biziki mingarri izan daitekeen ponduren bati helduko diot orain: Axuria-ko Itunkideek egindako hiru baldintzatarako ihardespina, alegia. Honez gero baldintza bati buruz -meniaren epea luzatzeaz- mintzatua naiz eta kokatu. Erran nahi baita luzamendua beharrezkoa dela *teknikoki*, eta prezeski horrexegatik da -ene aburu pertsonalezonargarria oso. Haatik, zera erranen nieke aurrekoei. Luzatu? Ados, bainan zuek ere egin ezazue... zerbait. Goazen bigarren baldintzara: gure herri honen *aniztasun politikoa ontzat hartzea* eta,

beraz, errespetatzea. Hau ere, onhargarria baino, gure errealtate *sozio-politiko-kulturala ezagutzea eta-ondorioz-onhartzea* deritzat. Hain nago honen alde, ezen duela zenbait aste bertze zortzi euskal herritar ezberdinekin sinatu baitugu hamar ponduko proposamen bat, delako aniztasun politiko ospetsu hori onhartuz eta elkar-errespetua eskatuz.

ETA hirugarrena: Jose Antonio Ortega Lara jaunaren askatasuna galdetzen duena. Horren alde direnekiko begiramen osoz, aipatu beharra dago guztiz onhartzinezkoa dela. Honako hau diote gainera: «Zelan sinets ETA-ri, ez badu Ortega Lara libratzen?» Ikaragarriko zentzugabekeria deritzat. Holakorik diotenek eztakite, begi bistan da, su-etena edo menia zer den. Nonahi eta noiznahi *beti izan da gauza bera*, hots, bi alderdiak gerla edo gatazkaren erdi-erdian ari direlarik 'flash' bat da gertatzen, argazki bat bailitzan. Erran nahi baita, alderdi bakoitza 'flash' hori suertatzen denean geldirik da geratzen, *ordura arte bere esku zuen oro gordetarik*, kontserbatuz: izkiloak edo armak, bahitu-presoz guztiak, hiriak edota lurraldeak... dena. Menia aldarrikatzen da, hain xuxen ere, *negoziaketan basteke*. Orduantxe, eta ez lehenago, da konpontzen presoaren arazoa (bertze anitz artean). Bertze logikazko eta justiziazko zerbait aipatu beharra dago: kasurako, alderdi batek preso *bakar bat* daduka eta bertzeak 600 inguru. Ba ote du zentzurik, zinez, preso bakarra duenari 600 bat dituen alderdiak bakar hori aska dezan eskatzeak, berak bere 600 presoak gordetzen dituelarik, bat ere askatzeke? Hitz batez eta oro har: *ezin daiteke eska aldeztu aurretiko baldintzarik*. Bat ere ez.

ARGIA

Harpidedunen
Elkartea

ESKAITZA BEREZIA HARPIDEDUNENTZAT

✓ Kalean baino ^{askoz} merkeago
✓ Bidalketa gasturik gabe

Golden Apple Quartet.

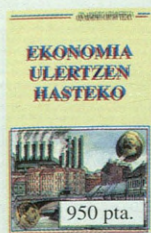
Bizkar Hezurra
Beldurraren Kultura.

Joselu Anayak
Kanta Onenak

Txakun & Lau Behi
Merke & Ona

Ekonomia Ulertzen HasteKO
Gaiak

Gizakiaren Tximino-Jatorria
Gaiak

Elikadura eta Osasuna
Gaiak

Gazteak eta Sexualitatea
Gaiak

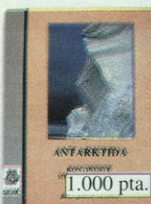
Euskal Historiaren 15 Gertaera Nagusi
Gaiak

Ametsen Interpretazioa
Gaiak

Jugoslavia eta Ekialdeko Beste Herriak
Gaiak

Juan Ignacio Abrisketa
Antarktida

F. Letamendia "Ortzi"
Nazionalismoa eta beste Ideologia Garaikide

Jurgi Kintana / Xabier Kintana
Judu herriaren ibilbide luzea

Isaac Asimov
Oinarriko ehun galdera zientziari buruz

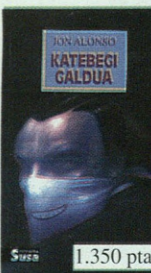
Alizia Stürtze / Pelai Pages i Blanch
Independentzia

Joseba Sarrionandia
Gartzelako Poemak

Xabier Montioa
Emakume Biboteduna

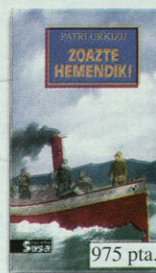
Jon Alonso
Katebegi Galdua

Abelin Linazisoro
Axun

Koldo Izagirre
Ez duk erraza, konpail!

Patri Urkizu
Zoazte hemendik!

Xabier Montioa
Non Dago Stalin?

Itxaro Borda
Bizi nizano munduan

Harkaitz Cano
Beluna Jazz

* Hauetaz gain, GAIK eta SUSA argitaletxeen eta IZ disketxearen katalogoetako titulu ugari ditugu. Eskaiguzu zerrenda eta berehala eskuratuko duzu.

ESKARI ORRIA

Izenburua	Prezioa	Aleak	Guztira

Kobratu beharreko kopurua

☐ **Transferentzia:** Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 19 - 0360030651 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da.

IZEN - DEITURAK

KALEA

TFNOA

HERRIALDEA

ZBKIA.

SOLAIRUA

ESKUA

POSTA KODEA

HERRIA

HARPIDETZA ZBKIA.

☐ **KONTUTIK**

SINADURA

TITULARREN IZEN ABIZENAK

HARPIDETZA ZBKIA.

BANKU EDO AURREZKI KUTXA

SUKURTSAL HELBIDEA

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

SINADURA

Entitatea

Sukurtsala

K.D.

Kontu zenbakia

IZ DISKETXEA

Paseo de los arbustos 2 - 6

20009 DONOSTIA

Tel: 21 90 63 / 21 75 43

Faxa: 21 93 22

TXIRRI, MIRRI ETA
TXIRIBITON
"Pailazo"

JOSE I. ANSORENA
"Haize Hegoa"

ZUBIPEKO SWING
"Yan Barik"

BITTOR AIAPE
"Gaztea naiz, eta zer!"

AMAIA ZUBIRIA
"Amonaren mengantza"

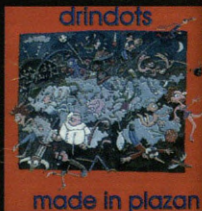

SAN IGNACIO KORUA
"Eguberri Kantak"

BERRIAK

TXAKUN & LAU BEHI
"Merke & Ona"

made in plazan
DRINDOTS
"Made in Plaza"

ZIGOR GAZKEZ

EGAN
"Meta eginez"

ketxea Disketxea Disketxea Disketxea Disketxea